

Parent Management Training Oregon

De toepassing van effectieve en ondersteunende opvoedingsstrategieën;
5 jaar na behandeling

Naam : Claire Koppers
Opdrachtgever : PI Research
Studentnummer : 539290
Datum : mei 2012
Opleiding : Pedagogiek deeltijd ABV, jaar 4, Hogeschool van Amsterdam (DOO)
Begeleider : Marja Brosens - van Beek

Voorwoord

In het kader van de afronding van mijn studie Pedagogiek aan de Hogeschool van Amsterdam (HvA) heb ik deze afstudeerscriptie geschreven. Het onderzoek, waarvan dit verslag is, heb ik gedaan in opdracht van PI Research. In dit onderzoek worden ouders geïnterviewd die vijf jaar geleden een PMTO behandeling hebben gevolgd en er wordt bekeken wat ze nu nog inzetten van wat ze tijdens die behandeling geleerd hebben.

In dit onderzoeksverslag volgt eerst een theoriegedeelte, hoofdstuk één, waarin antwoord wordt gegeven op de theoretische vragen zodat er een duidelijk beeld ontstaat wat PMTO inhoudt. Ook worden er onderzoeken naar PMTO genoemd waarin de effectiviteit van het programma is onderzocht. Vervolgens wordt in hoofdstuk twee de methoden beschreven. Hierin worden de kenmerken van de onderzoeksgroep en de meetinstrumenten beschreven en wat de verdere procedure was bij het verzamelen van de onderzoeksgegevens. In het derde hoofdstuk worden de resultaten van de interviews beschreven en geanalyseerd. Na verwerking van de resultaten worden in hoofdstuk vier de conclusies beschreven en zullen er aanbevelingen worden gedaan. Hoofdstuk vijf is een zelfreflectie op het onderzoek. Aan het eind van het verslag zijn de literatuurlijst en bijlagen opgenomen.

Ik wil een aantal mensen bedanken die het mede mogelijk hebben gemaakt dat ik dit onderzoek tot een goed einde heb weten te brengen. Allereerst wil ik mijn ouders bedanken die mij de mogelijkheid hebben geboden te gaan studeren. De keuze om op 29-jarige leeftijd opnieuw te gaan studeren, was een moeilijke beslissing, maar ik ben erg blij dat ik die stap toen heb gezet en kon zetten. Ze leefden enorm mee als ik tentamens had en waren ook altijd oprecht blij als ik het allemaal weer haalde, dat gaf me vertrouwen om door te gaan.

Emilie en Gonnie wil ik bedanken voor het mogelijk maken van het doen van het onderzoek. Emilie, bedankt voor het meedenken en je enthousiasme, dat zorgde voor enthousiasme maar ook energie bij mij!

Marja wil ik bedanken voor de begeleiding tijdens het onderzoek. Het is een heel proces waar je aan begint en ik vond het prettig hoe het contact verliep. Dank je wel voor je heldere feedback.

Pauline wil ik bedanken voor de enorme hulp bij dit onderzoek. Ook tijdens de vier jaren van de studie kon ik altijd terecht met vragen. Ook zij leefde enorm mee wanneer ik tentamens had. Als ik dan (weer) een goed cijfer voor een tentamen had, kreeg ik vaak de reactie

'lekkere nerd van me!' terug via een smsje, en moest daar altijd hard om lachen. Tijdens het onderzoek heeft ze enorm veel geholpen door mijn stukken te lezen en daar goede feedback op te geven. Ook bij de resultaten en het gebruiken van SPSS heeft ze me geholpen, daardoor ziet het er toch wel heel professioneel uit en kan ik trots zijn op het resultaat! Lief zusje, je bent fantastisch!

Als laatste wil ik Laurens bedanken voor alle steun. Het is best een enorme opgave te studeren naast je werk. Doordeweeks en in de weekenden altijd bezig te moeten zijn met studie is vaak best pittig. Ik kon bij je terecht met mijn verhalen over wat ik meemaakte. Dank voor het lenen van je auto voor het doen van de interviews. Ik heb bijna 2000 km afgelegd om alle interviews te doen, en ik ben blij dat ik dat met je auto kon doen. Dank je wel voor je geduld, een luisterend oor en je knuffels voor als de stress toch wat veel werd, je bent een lieverd!

Utrecht, mei 2012

Claire Koppers

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
Inleiding.....	7
1. THEORIE	11
1.1 Parent Management Training Oregon (PMTO).....	11
1.2 Social Interactional Learning model (SIL-model)	13
1.2.1 Coercion: wederzijds afdwingen van gedrag.....	14
1.3 Opvoedstrategieën, procedures, technieken, middelen en rollenspel	14
1.3.1 Effectieve opvoedingsstrategieën	15
1.3.2 Ondersteunende opvoedingsstrategieën	15
1.3.3 Procedures, technieken en middelen.....	16
1.3.4 Rollenspel en overige hulpmiddelen	18
1.4 Opleiding en Fidelity of Implementation rating system (FIMP)	18
1.5 Onderzoeken naar effectmeting PMTO	19
1.6 Samenvatting	20
2. METHODEN.....	22
2.1 Literatuurstudie	22
2.2 Het kwantitatieve onderzoek	22
2.2.1 Populatie en steekproef	22
2.2.2 Meetinstrumenten.....	23
2.2.3 Procedure: verzameling van gegevens	23
2.2.4 Analyseplan.....	24
2.3 Het kwalitatieve onderzoek	24
2.3.1 Analyseplan.....	24
3. RESULTATEN.....	25
3.1 Resultaten categorie Doelgroep.....	26
3.2 Resultaten categorie Interventie.....	27
3.3 Resultaten categorie Resultaat	30

4. CONCLUSIE	33
4.1 Conclusie	33
4.2 Discussie.....	34
4.3 Aanbevelingen	35
5. KRITISCHE BLIK OP HET ONDERZOEK.....	36
LITERATUURLIJST	37
BIJLAGEN.....	39

Samenvatting

Parent Management Training Oregon (PMTO) is een behandeling die gegeven wordt aan ouders van kinderen met ernstige gedragsproblemen. Deze kinderen zijn tussen de vier en twaalf jaar oud en vertonen externaliserend probleemgedrag. Door verandering van de sociale omgeving kan het gedrag van het kind veranderd worden. Binnen deze behandeling krijgen ouders effectieve en ondersteunende strategieën aangeleerd om het gedrag van het kind positief te beïnvloeden. In dit onderzoek is onderzocht welke van deze strategieën nog gebruikt worden vijf jaar na het volgen van deze behandeling. De ouders hebben de behandeling gevolgd in de periode 2006-2008. Achttien gezinnen zijn hierover geïnterviewd. Dit onderzoek heeft zowel een kwantitatief als kwalitatief karakter.

Uit het onderzoek kan geconcludeerd worden dat ouders nog steeds strategieën inzetten die ze tijdens de behandeling geleerd hebben. Naar voren komt dat de strategieën 'Duidelijke instructies geven' en 'Effectief grenzen stellen' nog het meest worden gebruikt door deze gezinnen. Tevens geven alle ouders aan positief te zijn over de behandeling.

Omdat dit een kleinschalig onderzoek is, er zijn achttien ouders geïnterviewd van de 284 gezinnen die in de periode 2006-2008 de behandeling gevolgd hebben, is het interessant een vervolgonderzoek te doen waarbij naar een grotere groep wordt gekeken, zodat de effecten van de behandeling een representatiever beeld krijgen.

Inleiding

Aanleiding onderzoek

Tijdens het laatste blok van het derde jaar van de opleiding Pedagogiek heb ik het vak Pedagogische Methodieken gevolgd. Hierin werd een aantal interventies behandeld waaronder Parent Management Training Oregon (PMTO). Mijn interesse voor deze methodiek was meteen gewekt en ik heb er toen veel over gelezen. Vervolgens leek het me interessant mijn afstudeeronderzoek te richten op PMTO. Ik heb contact gezocht met het kenniscentrum PMTO Nederland om de mogelijkheden te bespreken mijn afstudeeronderzoek bij hen te doen. Dit was mogelijk en dit verslag is het resultaat van dat onderzoek.

Theoretische context

PMTO is een ambulante behandeling die zich richt op ouders van kinderen met ernstige gedragsproblemen in de leeftijd van vier tot en met twaalf jaar. Met behulp van deze behandeling, waarin veel rollenspel wordt ingezet, wordt geprobeerd de opvoedingsvaardigheden van ouders te versterken. PMTO is ontwikkeld in Oregon, Verenigde Staten (V.S.), en wordt in de V.S. ingezet als behandeling voor ouders. Eerst voornamelijk nog in het kader van onderzoek, later is PMTO ook als behandeling geïmplementeerd. Naast dat het programma in de V.S. wordt aangeboden, wordt met dit programma ook in Noorwegen, IJsland en Denemarken gewerkt en sinds 2006 in Nederland.

Institutionele context

Het eerste contact met het kenniscentrum PMTO Nederland (onderdeel van PI Research) was met Gonnie Albrecht en Emilie van Leeuwen, die beiden bij PI Research werkzaam zijn. PI Research is een dochterorganisatie van De Bascule, waar de PMTO behandeling ook aangeboden wordt. Daarnaast bieden acht andere verschillende instellingen verspreid over een groot deel van Nederland PMTO aan. Binnen het Kenniscentrum worden de therapeuten die de PMTO behandelingen geven opgeleid. Binnen PI Research wordt ook onderzoek gedaan om kwaliteit binnen jeugdzorg en onderwijs te verbeteren. De doelstelling wordt op de website als volgt beschreven: *'Bij PI Research richten we ons op de kwaliteitsverbetering in de jeugdzorg en het (speciaal) onderwijs. Met onze producten versterken we de professionaliteit, kwaliteit en effectiviteit van professionals en organisaties. Hierbij verbinden we theorie met praktijk. Nieuwe kennis over 'wat werkt voor wie' vertalen we in bruikbare*

methoden; en omgekeerd gebruiken we de evaluatie van methodieken bij het ontwikkelen van nieuwe kennis' (www.piresearch.nl).

Onderzoekscontext

PMTO wordt nu zo'n vijf jaar binnen Nederland aangeboden. Het Kenniscentrum wil graag onderzocht zien wat de effecten zijn van PMTO bij ouders en kinderen vijf jaar na het volgen van de behandeling. Met name is men vanuit het Kenniscentrum geïnteresseerd in de effecten van de behandeling op de opvoedvaardigheden van de ouders; welke aangeleerde opvoedingsstrategieën passen de ouders na vijf jaar nog toe? Na overleg met Gonnie en Emilie mocht ik het onderzoek gaan uitvoeren. Emilie heeft mij begeleid bij het uitvoeren van dit onderzoek. Onderzocht zal worden welke effectieve en ondersteunende opvoedingsstrategieën, die aangeleerd zijn tijdens de behandeling, na vijf jaar nog worden ingezet door ouders. Ik zal hiervoor ouders uit verschillende regio's van Nederland interviewen die deze behandeling gevolgd hebben. Dit onderzoek kan gedefinieerd worden als zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek.

Hoofdvraag onderzoek

Welke aangeleerde opvoedingsstrategieën worden 5 jaar na het volgen van PMTO (nog) ingezet door ouders?

Begripsdefiniëring

Opvoedingsstrategieën

De opvoedingsstrategieën volgens PMTO kunnen in 2 categorieën verdeeld worden; effectieve opvoedingsstrategieën en ondersteunende opvoedingsstrategieën. Een opvoedingsstrategie, zowel een effectieve als een ondersteunende, is een strategie die ouders helpt om het functioneren van hun kind positief te beïnvloeden binnen zijn omgeving zodat hun kind voldoende is opgewassen tegen de negatieve invloed van ongunstige contextuele factoren, zoals een onveilige buurt of een echtscheiding (Jorik, 2009). Er zijn binnen PMTO vijf effectieve opvoedingsstrategieën, namelijk: je kind stimuleren door aanmoediging, effectief grenzen stellen, met elkaar problemen oplossen, zicht en toezicht houden en positief betrokken zijn bij je kind. PMTO kent daarnaast vier ondersteunende opvoedingsstrategieën, namelijk: duidelijke instructies geven, emotieregulatie, bijhouden van gedrag en communicatie.

PMTO

PMTO staat voor Parent Management Training Oregon. PMTO is een ambulante behandeling die zich richt op ouders van kinderen met ernstige gedragsproblemen in de leeftijd van vier tot en met twaalf jaar.

Ouders

Een ouder kan zowel een vader als moeder zijn, als wel een verzorger van het kind.

Theoretische vragen

- Wat is PMTO en waarvoor dient het?
- Wat is het Social Interactional Learning Model?
- Wat is een opvoedingsstrategie?
- Wat zijn de effectieve en ondersteunende opvoedingsstrategieën waar binnen PMTO aandacht aan wordt besteed?
- Wat zijn de procedures die binnen PMTO gebruikt worden?
- Wat is het Fidelity of Implementation Rating System (FIMP) en hoe ziet de opleiding tot PMTO-therapeut eruit?
- Zijn er onderzoeken uitgevoerd naar effectmetingen en hoelang blijven de ouders de aangeleerde strategieën toepassen?

Empirische vragen voor veldonderzoek

- Welke opvoedingsstrategieën van de behandeling worden door ouders het meest toegepast en welk het minst?
- In hoeverre kunnen de ouders 5 jaar na de behandeling nog terugvallen op de vaardigheden die ze aangeleerd kregen tijdens behandeling?

Handelingsvragen voor interventies en implementatie voor de instelling

- Welke aanknopingspunten biedt het onderzoek om de PMTO behandeling aan te scherpen?

Bronnen literatuuronderzoek

De literatuur over het onderwerp heb ik uit verschillende bronnen verkregen. Een aantal artikelen heb ik verkregen via PI Research, andere artikelen heb ik verkregen uit de databanken die gebruikt kunnen worden via de Hogeschool van Amsterdam. Verder heb ik via GoogleScholar artikelen gevonden en heb ik de site van het Nederlands Jeugd Instituut (www.nji.nl) en PMTO (www.pmtto.nl) gebruikt.

Bronnen veldonderzoek

De bronnen voor het veldonderzoek zijn de ouders die meegewerkt hebben aan het onderzoek. Uit een groep van 284 ouders die tussen 2006-2008 een PMTO behandeling volgden, hebben achttien ouders meegewerkt aan het interview.

Maatschappelijke relevantie onderzoek

Onderzoek naar de effecten van PMTO op de lange termijn is belangrijk omdat dit bijdraagt aan kennis over de effectiviteit van de behandeling. Wanneer ernstige gedragsproblemen op de lange termijn afnemen door de behandeling, bevestigt dit dat de behandeling een goede manier is om ernstige gedragsproblemen op lange termijn te voorkomen. Wanneer PMTO, net als in de V.S. en in Noorwegen bewezen effectief wordt bevonden, kan de behandeling breder ingezet worden waardoor veel meer ouders en kinderen geholpen zijn; op korte, maar zeker ook op lange termijn. Dit is dan relevant voor het maatschappelijk belang omdat, wanneer er door preventie minder gedragsproblemen ontstaan, er op langere termijn ook voor de maatschappij minder kosten zijn voor de (jeugd)hulpverlening en voor justitie.

Theoretische en praktische relevantie onderzoek

Dit follow-up onderzoek levert informatie op over wat ouders vijf jaar na dato nog inzetten aan opvoedingsstrategieën en wat hen vanuit PMTO heeft geholpen bij de opvoeding van hun kind op de lange termijn. Ook biedt het onderzoek aanknopingspunten doordat met de ouders vragen en wensen zijn geïnventariseerd aangaande PMTO. De uitkomsten van het onderzoek kunnen worden benut om de behandeling verder aan te scherpen. Zo kan er verbetering in de behandeling aangebracht worden, zoals een vervolgbehandeling na langere tijd.

Verloop van het onderzoek

Eerst is er antwoord gegeven op de theoretische vragen van het onderzoek. Dit is gedaan aan de hand van verkregen literatuur over het onderwerp. Vervolgens is er een inventarisatie gemaakt welke gezinnen wilden meewerken aan het onderzoek. Hiervoor is er contact opgenomen om de interviews in te plannen. Na verwerking van de interviews zijn de resultaten verwerkt. Als laatste stap zijn er conclusies verbonden aan de resultaten. Ook zijn er aanbevelingen gedaan voor de opdrachtgever. Als laatste is een reflectie opgenomen over hoe het onderzoek is verlopen.

1. THEORIE

Inleiding

Voordat er antwoord gegeven kan worden op de empirische en handelingsvragen, wordt antwoord gegeven op de theoretische vragen. In dit hoofdstuk zal antwoord gegeven worden op de volgende vragen:

- Wat is PMTO en waarvoor dient het?
- Wat is het Social Interactional Learning Model?
- Wat is een opvoedingsstrategie?
- Wat zijn de effectieve en ondersteunende opvoedingsstrategieën waar binnen PMTO aandacht aan wordt besteed?
- Wat zijn de procedures die binnen PMTO gebruikt worden?
- Wat is het Fidelity of Implementation Rating System (FIMP) en hoe ziet de opleiding tot PMTO-therapeut eruit?
- Zijn er onderzoeken uitgevoerd naar effectmetingen en hoelang blijven de ouders de aangeleerde strategieën toepassen?

1.1 Parent Management Training Oregon (PMTO)

PMTO is een behandeling die gegeven wordt aan ouders van kinderen met ernstige gedragsproblemen. Deze kinderen zijn tussen de vier en twaalf jaar oud en vertonen externaliserend probleemgedrag. Deze behandeling is vooral gericht op externaliserend probleemgedrag en minder op internaliserend probleemgedrag. Dit gedrag wordt gekenmerkt door negatief, vijandig en agressief gedrag, zoals ernstige driftbuien, niet gehoorzamen, pesten van andere kinderen, liegen en/of stelen (www.nji.nl). PMTO is gebaseerd op de *Social Interactional Learning Theory*, die veronderstelt dat de ontwikkeling van het kind direct wordt beïnvloed door het gedrag van de ouders en indirect door factoren in de context waarin het gezin leeft (Hordijk, 2007).

PMTO gaat ervan uit dat het antwoord op de gedragsproblemen van een kind niet in het kind zelf liggen, maar in zijn sociale omgeving. Om een gedragsverandering te bereiken, moet er een verandering plaatsvinden in de manier waarop de sociale omgeving op het kind reageert (Patterson, 2005).

Gerald Patterson heeft in de jaren '60 van de vorige eeuw het fundament van PMTO gelegd. Patterson richtte het Oregon Social Learning Centre (OSLC) op en begon in die periode met het observeren van ouders en kinderen en de negatieve gedragspatronen die tussen hen kunnen ontstaan. Hij keek ook naar de manier waarop kinderen hiervan 'leren'. Ook Albert

Bandura onderzocht in diezelfde tijd (rond 1963) de kracht van het sociale leren en het leren door observatie. Bandura deed onderzoek waarbij hij situaties creëerde waarin kinderen werden blootgesteld aan agressief gedrag van volwassenen; zij schopten en traptten een opblaasclown nadat ze hadden gezien dat volwassenen dit deden. De kinderen die dit gezien hadden, reageerden daarna agressiever dan de groep kinderen die de volwassenen niet gezien hadden (Bandura, Ross & Ross, 1963).

Uit observaties die Patterson uitvoerde, bleek dat ouders vaak in drie vormen van negatieve interactie terecht kunnen komen met hun kind, namelijk een negatieve wisselwerking tussen ouder en kind, escalatie als gevolg van de negatieve wisselwerking tussen ouder en kind en bekrachtiging van negatief gedrag van het kind. Door de observaties en het bestuderen van de negatieve gedragspatronen werd duidelijk dat er technieken en vaardigheden nodig zijn om het gedrag van een kind positief te beïnvloeden. Door middel van 'trial and error' werden verschillende technieken en vaardigheden getest bij ouders. De onderzoekers bekeken de effecten van deze verschillende technieken en vaardigheden en gedurende veertig jaar werd de behandeling PMTO ontwikkeld en verbeterd. De vaardigheden, negatieve gedragspatronen, contextuele factoren en effecten hiervan zijn samengevoegd in een model om dit proces weer te geven: het *Social Interactional Learning model* (SIL-model). In paragraaf 1.2 wordt verder ingegaan op dit model.

Buiten Nederland wordt PMTO in de V.S., Noorwegen, IJsland en Denemarken aangeboden. Zowel in de V.S. als in Noorwegen heeft PMTO de status effectief. Een interventie is effectief wanneer:

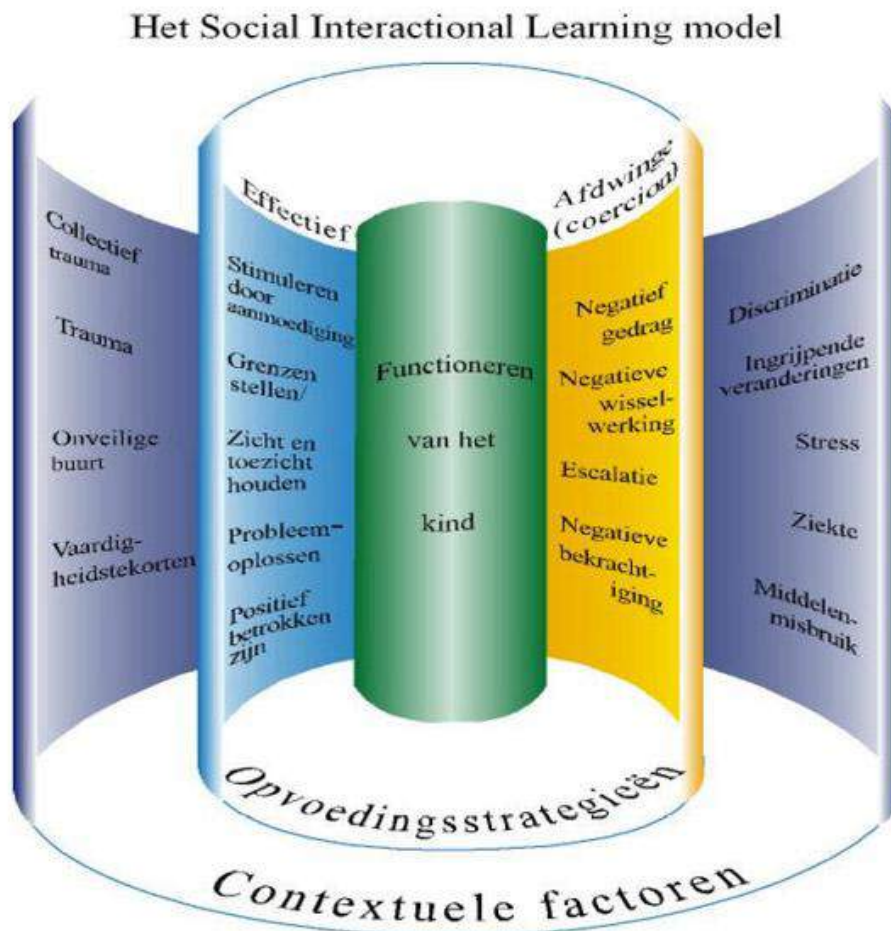
'de gemeten verbetering is toe te schrijven aan de gebruikte interventie. Dit is het hoogste niveau van effectiviteit, mits de interventie ook op de andere niveaus goed ontwikkeld is. Op niveau 4 van de effectladder is er sprake van een goed omschreven, theoretisch onderbouwde en in de praktijk getoetste aanpak, waarbij bovendien is aangetoond dat de interventie beter is dan 'geen interventie' en een 'andere interventie'. Daarvoor is een vergelijking nodig met een groep die geen hulp heeft ontvangen en een groep die de interventie niet gekregen heeft maar wel een ander aanbod' (www.nji.nl).

In Nederland wordt op dit moment onderzoek gedaan naar de effectiviteit van PMTO door prof. dr. Corine de Rooter, hoogleraar aan de Maastricht University. De verwachting is dat dit onderzoek in 2013 afgerond wordt en de hoop is dat PMTO dan de status effectief krijgt in Nederland. Op dit moment heeft PMTO in Nederland de status 'theoretisch goed onderbouwd' (www.nji.nl). In IJsland loopt nog een onderzoek naar de effectiviteit en in Denemarken is hier nog geen onderzoek naar gedaan.

PMTO is *research driven*. Dit betekent dat naast de behandeling, ook tegelijkertijd onderzoek plaatsvindt. De uitkomsten van onderzoeken worden gebruikt om de theorie achter PMTO te versterken en de uitvoering van PMTO te verbeteren en aan te scherpen.

1.2 Social Interactional Learning model (SIL-model)

De aanpak van PMTO is gebaseerd op het 'Social Interactional Learning' model (SIL-model), zoals eerder benoemd in paragraaf 1.1. Het SIL-model is de basis van de PMTO behandeling. Zoals eerder genoemd worden in dit model effectieve opvoedingsstrategieën, negatieve gedragspatronen, contextuele factoren en effecten hiervan op het functioneren van het kind samengevoegd en uitgebeeld. Binnen het SIL-model komen twee aspecten naar voren: de sociale interactie en het sociaal leren. Beiden richten zich op de invloed van de sociale omgeving op het functioneren van het kind. Het SIL-model is ingedeeld in twee lagen. Centraal staat het functioneren van het kind. De binnenste laag laat opvoedingsstrategieën zien van de ouders en de buitenste laag de contextuele factoren in de omgeving van het kind (zie figuur 1).

Figuur 1: het sociale interactie leermodel

De binnenste laag laat zowel het positieve als dwingende opvoedgedrag zien. Wanneer opvoedingsstrategieën niet effectief uitgevoerd worden, kan er een patroon ontstaan van wederzijds afdwingen van gedrag, ook wel *coercion* genoemd. Het positieve opvoedgedrag bestaat uit: het stimuleren door aanmoediging, effectief grenzen stellen, zicht en toezicht houden, samen probleem oplossen en positief betrokken zijn. Daar tegenover staat het afdwingende opvoedgedrag dat bestaat uit: negatief gedrag, negatieve wisselwerking, escalatie en negatieve bekrachtiging. De buitenste laag laat de contextuele factoren zien welke invloed kunnen hebben op de ontwikkeling van een kind en in mindere mate op het opvoedgedrag van de ouder. Het niet voldoende beheersen van opvoedingsvaardigheden door de ouder(s) is een voorspeller voor aanpassingsmoeilijkheden bij kinderen; antisociaal gedrag, schooluitval, deviant groepsgedrag, middelenmisbruik, ongehoorzaamheid, delinquent gedrag en depressie (Forgatch, Bullock & Patterson, 2004).

1.2.1 Coercion: wederzijds afdwingen van gedrag

Onder *coercion* wordt het wederzijds afdwingen van gedrag verstaan. Coercion betekent letterlijk 'dwang'. *Coercion* is een patroon van sociale interactie dat de prosociale ontwikkeling tegengaat en probleemgedrag stimuleert (Thijssen, De Ruiter & Albrecht, 2008). Het doorbreken van dit wederzijds afdwingen van gedrag en het aanleren van effectieve en ondersteunende opvoedingsstrategieën staat centraal binnen PMTO.

In een longitudinaal onderzoek naar *coercion*, waarin 82 studies onder 5272 kinderen met een gedragsstoornis werden onderzocht op effectieve kenmerken van psychosociale behandelingen, kwam naar voren dat het doorbreken van negatieve ouder-kind interacties een belangrijk doel is bij de aanpak van gedragsproblemen bij kinderen. Belangrijk bij het uitvoeren van de behandeling van ouders van kinderen met gedragsproblemen is dat ouders niet de schuld krijgen van de negatieve interacties, maar dat de hulpverlener van meet af aan duidelijk maakt dat de beïnvloeding wederzijds is. Een dergelijke behandeling is minder succesvol bij adolescenten. Zij verzetten zich meer tegen de nieuwe aanpak van de ouders en richten zich meer op hun leeftijdsgenoten (Brestan & Eyberg, 1999).

1.3 Opvoedstrategieën, procedures, technieken, middelen en rollenspel

Centraal binnen PMTO staan de effectieve opvoedingsstrategieën en de ondersteunende opvoedingsstrategieën. Tijdens de behandeling krijgen ouders de effectieve en ondersteunende opvoedingsstrategieën met behulp van ondermeer rollenspel aangeleerd. Welke strategieën worden gekozen uit de vijf effectieve opvoedingsstrategieën en vier ondersteunende strategieën hangt af van wat de ouders al weten en kunnen. De behandeling is dus een op maat gemaakte behandeling, waarin altijd drie vaste onderwerpen

worden ingezet: duidelijke instructies geven, stimuleren door aanmoediging en effectief grenzen stellen. Binnen de behandelingen worden deze strategieën actief aangeleerd zodat de ouders hiermee het gedrag van hun kind positief kunnen beïnvloeden.

1.3.1 Effectieve opvoedingsstrategieën

Effectieve opvoedingsstrategieën zijn strategieën die ouders helpen hun kind zo te laten functioneren in zijn omgeving dat deze voldoende is opgewassen tegen de negatieve invloed van ongunstige contextuele factoren, zoals een onveilige buurt of een echtscheiding (Jorik, 2009).

1. Je kind stimuleren door aanmoediging

Ouders leren hun kind door gericht het gedrag van het kind te prijzen en te belonen welk gedrag gewenst is. Op die manier vergroten zij de kans dat het kind dit gedrag laat zien en werken zij tevens aan het vergroten van het zelfvertrouwen van hun kind.

2. Effectief grenzen stellen

Ouders leren met behulp van procedures structureel milde consequenties te verbinden aan ongewenst gedrag. Ze leren hun kind daarnaast ook slim te kiezen en zo consequenties te voorkomen.

3. Met elkaar problemen oplossen

In gezinsverband worden op een constructieve manier problemen besproken en opgelost. Op die manier leren kinderen samenwerken en hoe zij zelf op een gestructureerde manier een probleem aan kunnen pakken.

4. Zicht en toezicht houden

Ouders krijgen handvatten aangereikt om effectief zicht en toezicht te houden op hun kind. Zij leren ondermeer inschatten welke situaties risicovol zijn voor hun kind. Daarnaast leren zij informatie te verzamelen over wat hun kind doet met wie, wanneer en waar.

5. Positief betrokken zijn bij je kind

Deze effectieve opvoedingsstrategie wordt ook wel 'de liefde' genoemd binnen PMTO. Ouders leren om leuke dingen met hun kind te ondernemen, tijd daarvoor vrij te maken en interesse te tonen in de leefwereld van hun kind .

(Van Leeuwen & Albrecht, 2009)

1.3.2 Ondersteunende opvoedingsstrategieën

Naast effectieve opvoedingsstrategieën zijn er ook ondersteunende opvoedingsstrategieën. Dit zijn, net als effectieve opvoedingsstrategieën, strategieën die ouders helpen hun kind zo te laten functioneren in zijn omgeving dat het kind voldoende is opgewassen tegen de

negatieve invloed van ongunstige contextuele factoren, zoals een onveilige buurt of een echtscheiding (Jorik, 2009).

1. Duidelijke instructies geven

Ouders leren duidelijke instructies te geven, waardoor de kans toeneemt dat het kind deze ook opvolgt.

2. Emotieregulatie

Voor veel kinderen maar ook voor veel ouders is het moeilijk om rustig te blijven in situaties die stress oproepen. Indien nodig, wordt hier binnen de behandeling aan gewerkt.

3. Bijhouden van gedrag

Door middel van gerichte observatie- en registratieopdrachten krijgen ouders een reëler beeld van het gedrag van hun kind en het effect van hun eigen handelen op het gedrag van hun kind. Het bijhouden van en zicht krijgen op gedrag is een voorwaarde om te kunnen werken aan gedragsverandering.

4. Communicatie

Het komt voor dat er iets structureel mis gaat in de communicatie tussen ouder en kind. Zo kan het zijn dat ouders bepaalde gesprekstechnieken onvoldoende beheersen, zoals actief luisteren of een goede timing in gesprek met hun kind. Indien dit het geval is, wordt hier in de behandeling aandacht aan besteed.

(Van Leeuwen & Albrecht, 2009)

1.3.3 Procedures, technieken en middelen

Om de strategieën kracht bij te zetten, worden er een aantal procedures, technieken en middelen gebruikt die het gedrag van het kind kunnen beïnvloeden. Deze worden hieronder kort uitgelegd.

1. Duidelijke instructie en blijven staan en wachten

Dit is een onderdeel van de ondersteunende opvoedingsstrategie 'Duidelijke instructies geven'. Ouders leren met deze procedure duidelijke instructies aan hun kinderen te geven waardoor het kind deze instructie opvolgt. Ouders wordt geleerd contact te maken met het kind, de instructie te geven, tien seconden te blijven staan en wachten en vervolgens wanneer het kind de instructie opvolgt, het kind te belonen of prijzen.

2. Tokensysteem

Het tokensysteem is een procedure die gebruikt wordt bij de effectieve opvoedingsstrategie 'Je kind stimuleren door aanmoediging'. Het tokensysteem kan gebruikt worden als beloningssysteem voor het kind. Wanneer een kind het gewenste gedrag laat zien, kan het tokens verdienen. Tokens zijn voorwerpen in de vorm van bijvoorbeeld scoobyloops (armbandjes). Wanneer het kind een aantal van deze voorwerpen gespaard heeft, kan het

een beloning kiezen uit een menu van beloningen. Welke beloningen dit zijn, kan in overleg met het kind gekozen worden.

3. Beloningskaart

De beloningskaart is een procedure die gebruikt wordt bij de effectieve opvoedingsstrategie 'Je kind stimuleren door aanmoediging'. De beloningskaart kan gebruikt worden als beloningssysteem bij routines. Net als bij het tokensysteem kan het kind beloningen verdienen met goed gedrag. Waar het tokensysteem gebruik maakt van voorwerpen zoals de scoobyloops, wordt er bij de beloningskaart een kaart gebruikt waarop de routine in stappen staat. Iedere stap wordt beloond met punten. Als een kind per dag drie van de vijf punten haalt, verdient het een gepaste dagbeloning.

4. Taken

Taken is een onderdeel van de effectieve opvoedingsstrategie 'Effectief grenzen stellen'. Wanneer een kind heimelijk ongewenst gedrag laat zien, voert het kind als consequentie een taak uit. Op deze manier leert het kind dat er een consequentie volgt op ongewenst gedrag.

5. Time-out procedure

Deze procedure is een onderdeel van de effectieve opvoedingsstrategie 'Effectief grenzen stellen'. De time-out procedure helpt ouders grenzen te stellen aan openlijk ongewenst gedrag van het kind. De ouder volgt deze procedure aan de hand van een aantal stappen en stimuleert zijn kind om slimme keuzes te maken.

6. Positief betrokkenheidspel

Het positief betrokkenheidspel is een onderdeel van de effectieve opvoedingsstrategie 'Positief betrokken zijn bij je kind'. Dit spel kan gebruikt worden om de onderlinge betrokkenheid te vergroten. Dit spel wordt dan gespeeld tussen ouder(s) en kind.

7. De stappen van samen problemen oplossen

Deze procedure is onderdeel van de effectieve opvoedingsstrategie 'Met elkaar problemen oplossen' en geeft ouders een middel in handen om gezinsvraagstukken gezamenlijk op te lossen. Tevens biedt de procedure kinderen de gelegenheid om te oefenen met probleemoplossende technieken.

8. Gedrag registreren als opdracht voor thuis

Dit middel is een onderdeel van de ondersteunende opvoedingsstrategie 'Bijhouden van gedrag'. Dit gebeurt in het begin van de behandeling of tijdens relevante momenten gedurende de behandeling om een goed overzicht te krijgen welk gedrag het kind vertoont. Aan de hand van deze registratie kunnen doelen bepaald worden.

(Albrecht, Van Leeuwen en Tjaden, 2010)

1.3.4 Rollenspel en overige hulpmiddelen

Tijdens de hele behandeling worden onder meer de hulpmiddelen 'De balans 5:1' en 'Metaforen' gebruikt. De balans 5:1 geeft aan dat er tegen één correctie vijf positieve bekrachtigingen van gedrag moeten staan om optimaal te kunnen groeien en leren. Een voorbeeld van een metafoor die gebruikt wordt binnen PMTO is de escalatiecurve. Dit is een curve die gebruikt wordt om ouders te laten zien hoe gedrag kan escaleren en hoe ouders dit kunnen voorkomen. Tevens wordt er binnen PMTO gewerkt met een leidend vraagproces; hierin vertelt de therapeut niet waarom iets belangrijk is om te leren, maar helpt de ouder om dit zelf te ontdekken door vragen te stellen die de ouder leiden in een richting, bijvoorbeeld; 'Wat voor effect heeft het op kinderen als zij vaak horen wat zij goed doen?'

Rollenspel wordt benut om een goede balans te bereiken tussen verbaal en actief leren.

Tijdens het rollenspel staat de therapeut altijd eerst als model. Vervolgens gaat de ouder zelf oefenen met de strategieën in het rollenspel. Na oefening gaat de ouder dit thuis zelf uitproberen bij het kind. Tijdens de volgende PMTO bijeenkomst wordt geëvalueerd hoe het thuis gegaan is, wat er goed gegaan is en wat er eventueel nog verbeterd kan worden. Opnieuw wordt dan het rollenspel toegepast tot een ouder hier sterk genoeg in is en het thuis goed kan toepassen. Alle PMTO bijeenkomsten worden opgenomen met een camera. Dit is essentieel voor het programma; op deze manier kan er nagegaan worden of de therapeuten voldoen aan de beoogde kwaliteit en kunnen zij reflecteren op hun eigen handelen en zich verbeteren. Het kwaliteitssysteem zal verder beschreven worden in de volgende paragraaf.

1.4 Opleiding en Fidelity of Implementation rating system (FIMP)

Er wordt binnen PMTO veel waarde gehecht aan een kwalitatief hoogstaande uitvoering van het programma. Er wordt dan ook veel aandacht besteed aan het opleiden van de therapeuten en het vervolgens blijven begeleiden van deze therapeuten door middel van supervisie. De PMTO behandelingen worden uitgevoerd door therapeuten die speciaal voor PMTO zijn opgeleid. Therapeuten die PMTO gaan uitvoeren volgen een achttiendaagse opleiding. Deze opleidingsdagen zijn verdeeld over vijf blokken, over een periode van driekwart jaar. Na de eerste negen dagen (die gevolgd worden binnen twee maanden na de start) kan een therapeut in opleiding aan de slag met zijn eerste 'PMTO gezinnen'. De bijeenkomsten worden opgenomen met een camera en deze worden benut voor de zelfreflectie en supervisie van de therapeut (Albrecht, 2009). In totaal zijn er in Nederland twaalf opleiders, waarvan er vier werkzaam zijn bij PI Research. De overige opleiders werken bij de instellingen die PMTO aan ouders aanbieden. Om een kwalitatief hoogstaande opleiding te kunnen verzorgen, is het van belang dat ook de opleiders gezinnen blijven

behandelen. Om die reden wordt PMTO ook vanuit PI Research aangeboden. De taken van dit kenniscentrum zijn als volgt:

- Scholing: opleiding, certificering en hercertificering van PMTO-therapeuten
- Kwaliteitsborging: zorgen dat PMTO zo effectief mogelijk wordt uitgevoerd
- Ontwikkeling: verdieping en verbreding van de PMTO-methodiek
- Uitwisseling: communicatie over PMTO in Nederland en overleg met PMTO organisaties in het buitenland
- Verspreiding: bevorderen van de toegankelijkheid van PMTO in Nederland

Om de kwaliteit van de behandeling te borgen, is ook het zogenoemde Fidelity of Implementation rating system (FIMP) ontwikkeld (Knutson, Forgatch & Rains, 2003). Dit is een kwaliteitssysteem waarin beschreven staat welke technieken en vaardigheden een therapeut nodig heeft om ouders goed te kunnen trainen en ze te helpen in het leerproces.

FIMP bestaat uit vijf categorieën die ieder verschillende technieken en vaardigheden bevatten:

1. Kennis
2. Structuur
3. Didactische vaardigheden
4. Procesvaardigheden
5. Algehele kwaliteit

Wekelijks zijn er supervisiebijeenkomsten met therapeuten waarin therapeuten werken aan hun technieken en vaardigheden aan de hand van het kwaliteitssysteem. Met een team van therapeuten en een supervisor wordt gekeken naar hoe de therapeut heeft gehandeld tijdens een PMTO behandeling; wat er sterk was en wat de therapeut nog meer of beter had kunnen doen. Een therapeut brengt zelf een fragment in tijdens de sessie en een hieraan gekoppelde (supervisie)vraag. Op deze manier kunnen de therapeuten van elkaar leren en bekijken wat er goed gaat en wat er nog beter kan om zo de kwaliteit van het programma te waarborgen. FIMP wordt ook gebruikt om therapeuten te certificeren, jaarlijks licenties te verlengen en voor onderzoeksdoeleinden.

1.5 Onderzoeken naar effectmeting PMTO

Uit onderzoek in de VS in 2001, waarin gescheiden moeders werden onderzocht, zijn er na metingen positieve effecten gevonden met betrekking tot het gebruik van opvoedingsstrategieën, gehoorzaamheid van het kind en probleemoplossende interacties tussen ouder en kind. Ook was er sprake van afname van delinquent gedrag van de kinderen en depressies van de moeder (Martinez & Forgatch, 2001).

Uit een onderzoek uit 2008 in Noorwegen, dat is uitgevoerd om de effectiviteit van PMTO in Noorwegen te onderzoeken, bleek dat na het volgen van PMTO de gedragsproblemen van kinderen afnamen en de sociale competentie vergrootte. Ook konden de ouders hierna beter grenzen stellen (Ogden & Amlund Hagen, 2008).

Uit een ander onderzoek uit 2004 in de V.S., waarbij 238 net gescheiden moeders en jonge zonen PMTO gevolgd hadden, is gebleken dat deelname aan PMTO een gunstig effect blijkt te hebben op kind en moeder. Kinderen deden vaker en eerder wat hun moeder vroeg. Dit verschil was binnen enkele weken merkbaar. De moeders reageerden positiever op hun kinderen en er waren minder problemen en minder ruzies. De gedragsproblemen op school verminderden en de kinderen lieten meer sociaal gedrag zien. Dit bleef merkbaar tot in het voortgezet onderwijs. Moeders hadden meer energie en voelden zich minder depressief (DeGarmo, Patterson & Forgatch, 2004).

In een 'Randomised Controlled Trial (RCT)' onderzoek uit Eugene, Oregon (V.S.) uit 2004 zijn de effecten van PMTO op de lange termijn gemeten. Het onderzoek begon als een kortdurend onderzoek, maar groeide uit tot een onderzoek van negen jaar. Dit onderzoek bestond uit drie delen en heette de Oregon Divorce Study (ODS). Het onderzoek bestond uit drie fases; ODS I, ODS II en ODS III. Bij ODS I werden 197 gescheiden moeders en zonen in de basisschoolleeftijd gevolgd en onderzocht na 6 maanden, 12 maanden en 4 jaar. In de tweede fase, ODS II, werden 238 gescheiden moeders met zonen gevolgd en onderzocht na 6, 12, 18, 30 en 36 maanden. De laatste fase, ODS III, werd fase twee (ODS II) doorgezet en langer gevolgd en onderzocht, namelijk na 6, 7, 8 en 9 jaar.

Uit dit onderzoek is gebleken dat de moeders door de geleerde vaardigheden tijdens de behandeling vooruitgang lieten zien op het gebied van een effectieve instelling in de opvoeding. Het onderzoek laat ook zien dat de behandeling op de lange termijn een sterke positieve impact heeft op het opvoeden, wat ervoor zorgt dat op de lange termijn het internaliseren van problemen vermindert en er vermindering is van delinquent gedrag. Tegelijkertijd liet het onderzoek zien dat het gedrag van het kind verbeterde (gemeten door leraren) en het inkomen van de moeder steeg (Zintars, Forgatch, Patterson & DeGarmo, 2006).

1.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk is een antwoord gegeven op de theoretische vragen van het onderzoek. Er is ingegaan op wat PMTO inhoudt. De theoretische basis van PMTO, het SIL-model, wordt uitgelegd en het model zelf wordt weergegeven. Hierin wordt verder ingegaan op *coercion*,

het wederzijds afdwingen van gedrag. Verder wordt uitgelegd wat een opvoedingsstrategie is en hoe daar binnen PMTO aandacht aan wordt besteed. Er wordt gekeken naar de opleiding van PMTO-therapeuten en hoe de kwaliteit van de behandeling wordt gewaarborgd. Als laatste wordt een aantal onderzoeken genoemd dat de effectmeting van PMTO trachtte te meten.

Nu er antwoord is gegeven op de theoretische vragen, kan er een begin gemaakt worden met het beantwoorden van de empirische en handelingsvragen. In het volgende hoofdstuk zullen eerst de methoden beschreven worden, waarin uitgelegd wordt hoe invulling aan het onderzoek is gegeven.

2. METHODEN

Inleiding

In dit onderzoek wordt een antwoord gegeven op een hoofdvraag en een aantal deelvragen.

De hoofdvraag is:

Welke aangeleerde opvoedingsstrategieën worden 5 jaar na het volgen van PMTO (nog) ingezet door ouders?

In dit hoofdstuk worden de methoden beschreven die gebruikt zijn voor het onderzoek. Deze bestaan uit de methode voor de literatuurstudie, het kwantitatieve onderzoek en het kwalitatieve onderzoek.

2.1 Literatuurstudie

De literatuur over het onderwerp is uit verschillende bronnen verkregen. Een aantal artikelen is verkregen via PI Research, andere artikelen zijn verkregen uit de databanken die gebruikt kunnen worden via de Hogeschool van Amsterdam. Verder zijn er via GoogleScholar artikelen gevonden en is de site van het Nederlands Jeugd Instituut (www.nji.nl) en PMTO (www.pmtto.nl) gebruikt. In het begin van het onderzoek zijn deze artikelen gelezen en daaruit is de meest relevante informatie gebruikt voor het schrijven van het theoriehoofdstuk.

2.2 Het kwantitatieve onderzoek

2.2.1 Populatie en steekproef

Binnen de instelling PI Research is een database opgesteld voor PMTO therapeuten van de gezinnen die deelnemen aan de PMTO behandeling. Hierin is onder andere te zien wanneer deze gezinnen de behandeling gevolgd hebben. Voor dit onderzoek zijn gezinnen geïnterviewd die tussen 2006 en 2008 PMTO gevolgd hebben. Het totaal aantal gezinnen dat PMTO gevolgd heeft tussen 2006 en 2008 is 284. In overleg met de opdrachtgever is geprobeerd zo'n twintig gezinnen te interviewen.

Benadering respondenten

De instellingen De Bascule (regio Noord-Holland), Cardea (regio Zuid-Holland) en Yorneo (regio Drenthe) zijn de eerste instellingen waar PMTO ingezet is vanaf 2006. De instelling GGZ Rivierduinen heeft ook vanaf 2006 PMTO aangeboden, maar aangezien deze instelling geen supervisor heeft voor de therapeuten, is ervoor gekozen deze instelling geen gezinnen te laten benaderen omdat dat organisatorisch een grotere uitdaging zou vormen. De

gezinnen die hebben meegewerkt aan het onderzoek zijn dan ook uit de instellingen De Bascule, Cardea en Yorneo afkomstig. De supervisors binnen deze instellingen zijn benaderd via een mail vanuit PI Research. Zij zijn in die mail gevraagd hun therapeuten gezinnen te laten benaderen om te vragen of ze mee willen werken aan het onderzoek. Deze mail is opgenomen als Bijlage I.

Er zijn zes supervisors benaderd, waarvan er vier werkzaam zijn bij De Bascule, Cardea en Yorneo en waarvan er twee werkzaam zijn binnen PI Research. Deze supervisors hebben de mail doorgestuurd naar de therapeuten met het verzoek gezinnen te benaderen en te werven voor het onderzoek. Er is gekozen voor deze manier van benaderen omdat zo een betere respons wordt verwacht. De therapeuten hebben contact met de gezinnen gehad, dus de verwachting was dat de gezinnen eerder wilden meewerken als een 'bekend' persoon ze benadert mee te werken aan een onderzoek dan iemand die ze niet kennen. Mocht het niet zijn gelukt om voldoende gezinnen te laten meewerken, dan zouden de twee supervisors binnen PI Research nog extra gezinnen hebben aangeleverd.

Aangezien het voor het onderzoek interessant is te weten hoeveel van de benaderde ouders mee wilden werken aan het onderzoek, is er een bestand in Excel aangemaakt met gegevens van de benaderde ouders. Hierin is ook vermeld wanneer ouders niet mee willen werken en met welke reden ze niet mee willen werken. Een tabel met deze gegevens is verwerkt in het hoofdstuk Resultaten.

2.2.2 Meetinstrumenten

Voor het kwantitatieve deel van het onderzoek geldt dat er vragen gesteld zijn die in cijfers en percentages uitgedrukt kunnen worden. Er is gekozen het onderzoek op deze manier te doen omdat het voor de opdrachtgever interessant is percentages van antwoorden op bepaalde vragen te weten, maar daarbij ook de bijbehorende ervaringen van de respondenten te weten. De gegevens zijn verzameld door middel van een interview. Na het maken van de eerste versie van de interviewvragen is de feedback van Emilie van Leeuwen van PI Research gebruikt om de vragen aan te scherpen. Ook is er een proefinterview afgenomen om te bekijken hoe het interview zou lopen bij afname. Hierin kwamen ook een aantal punten naar voren die tot aanscherping van de vragen heeft geleid. Hierdoor zijn vragen in de vraagstelling veranderd of op een ander moment in het interview geplaatst. Beide interviewlijsten zijn opgenomen als bijlage II en bijlage III.

2.2.3 Procedure: verzameling van gegevens

Nadat de gezinnen waren benaderd door de therapeuten, ontstond er een lijst met welke gezinnen contact kon worden opgenomen. Vervolgens is er door de onderzoeker gebeld om een afspraak te maken voor het afnemen van het interview. Deze interviews werden thuis bij de gezinnen afgenomen door de onderzoeker. Het interview werd opgenomen door middel

van een memorecorder zodat er geen gegevens verloren zouden gaan tijdens het interview. De interviews werden op een later tijdstip uitgewerkt in het programma Word. Een overzicht van de antwoorden per vraag van de achttien gezinnen is opgenomen als Bijlage IV. Om de gezinnen te bedanken die meegewerkt hebben, ontvingen zij een kleine attentie. Tevens werd er aan het einde van het interview gemeld dat de ouders de onderzoeksgegevens teruggekoppeld krijgen door middel van een zogenaamd *factsheet*. Deze wordt opgesteld voor PI Research door de onderzoeker aan het eind of na het onderzoek en zal dan ook ter informatie dienen voor de gezinnen die hebben deelgenomen.

De anonimiteit van de gezinnen blijft gewaarborgd door in het onderzoeksverslag geen namen van gezinsleden, of iets wat in direct verband kan worden gebracht met deze specifieke gezinnen te vermelden.

2.2.4 Analyseplan

De verdeling kwalitatieve/kwantitatieve vragen van het interview is ongeveer 50/50. De antwoorden van de kwantitatieve vragen zijn verwerkt door middel van het statistische computerprogramma SPSS tot percentages. Er zijn analyses gedaan waarvan enkele tabellen in het onderzoeksverslag verwerkt zijn.

2.3 Het kwalitatieve onderzoek

In paragraaf 2.2, Het kwantitatieve onderzoek, is reeds de populatie en de steekproef, de benadering van respondenten, de meetinstrumenten en de procedures en de verzameling van gegevens besproken. Tot zover komt dit overeen met het kwalitatieve onderzoeksgedeelte. Het verschil met het empirische onderzoek is het analyseren van de gegevens.

2.3.1 Analyseplan

Voor de antwoorden waarbij verteld is over eigen ervaringen en herinneringen zijn de antwoorden per vraag in een tabel onder elkaar gezet. De antwoorden op alle vragen zijn opgenomen als Bijlage V. In de tabel zijn de antwoorden geturfd en de meest geturfd antwoorden zijn verwerkt in de resultaten. Verder worden er in de resultaten antwoorden van ouders geciteerd. Aangezien het interview een lopend gesprek was waarbij ouders bij verschillende vragen hun ervaringen en meningen konden delen, gaven ouders soms ook antwoord op vragen die later in het interview nog aan bod kwamen. Er kon dus uit alle antwoorden bruikbare informatie komen om de hoofdvraag en deelvragen te beantwoorden.

3. RESULTATEN

Inleiding

In dit hoofdstuk volgt een overzicht van de belangrijkste resultaten van het onderzoek. In totaal zijn er 26 gezinnen benaderd. Er zijn achttien gezinnen geïnterviewd; dit betekent dat de respons van het onderzoek 69% van de benaderde gezinnen is. De redenen voor het niet meewerken aan het onderzoek waren enerzijds dat ouders niet meer bereikbaar waren op de telefoonnummers die ze hadden ten tijde van het volgen van de PMTO behandeling; anderzijds gaven ouders aan het te druk te hebben met werk of zij gaven aan door persoonlijke gebeurtenissen geen tijd te hebben.

In een aantal gezinnen zijn er meerdere kinderen aangemeld voor de behandeling. Behalve voor de vraag of PMTO betrekking heeft op de zoon, dochter of meerdere kinderen uit het gezin, wordt er uitgegaan van één antwoord per gezin, waarbij dus op één vraag achttien antwoorden worden gegeven door alle gezinnen.

Er zijn drie instellingen die meegedaan hebben met het benaderen van ouders, De Bascule, Cardea en Yorneo (zie tabel 3.1).

Instelling	Aantal deelgenomen gezinnen
De Bascule	4
Cardea	8
Yorneo	6
Totaal	18

Tabel 3.1 Aantal deelgenomen gezinnen per instelling

In totaal hebben tussen 2006 en 2008 284 gezinnen in Nederland een PMTO behandeling gevolgd. Er hebben achttien gezinnen deelgenomen aan het onderzoek, wat betekent dat 6,3% van de totale onderzoekspopulatie heeft meegewerkt aan dit onderzoek.

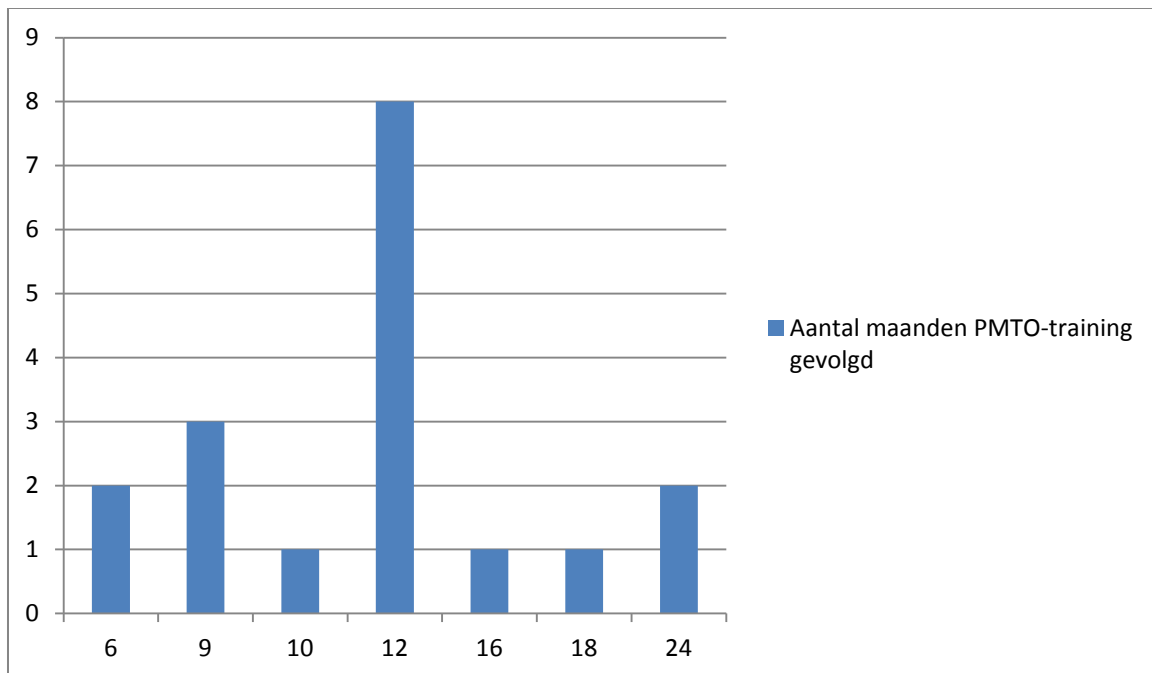
Het interview is ingedeeld in drie categorieën. Er zijn vragen gesteld over de doelgroep, de interventie en de resultaten die ouders hebben ervaren. De resultaten zullen per categorie beschreven worden.

3.1 Resultaten categorie Doelgroep

Vraag 1 tot en met 7 van het interview (zie Bijlage III) hebben betrekking op de doelgroep van PMTO. De resultaten hiervan staan in deze paragraaf beschreven.

Van de achttien gezinnen die meededen aan het onderzoek blijkt dat in alle gezinnen de moeder voor de opvoeding aanwezig is en in vijftien gezinnen de vader; bij drie gezinnen is de vader niet aanwezig voor de opvoeding. In twaalf van de achttien gezinnen (66,6%) is de PMTO behandeling ingezet voor de zoon, in drie gezinnen (16,7%) voor de dochter en in drie gezinnen (16,7%) voor meerdere kinderen vanwege externaliserende gedragsproblemen.

Het gemiddelde aantal maanden dat ouders de PMTO behandeling hebben gevolgd is 12,6 maanden, waarbij de kortst gevolgde periode zes maanden is en de langst gevolgde periode 24 maanden (zie grafiek 3.1).

Grafiek 3.1 Aantal maanden PMTO behandeling gevolgd

Van de achttien gezinnen zijn er veertien gezinnen waarbij het kind actief is op een club of sport en drie gezinnen waarbij het kind niet actief is op een club of sport, en één waarbij het antwoord niet te verstaan was via de memorecorder.

Ook is er gevraagd of het kind, waarvoor de ouders de behandeling hebben gevolgd, in aanraking is geweest met politie of justitie na de PMTO behandeling. Van de achttien gezinnen is er één kind na de behandeling eenmaal in aanraking geweest met politie of justitie.

Van de achttien gezinnen die hebben deelgenomen aan het onderzoek, hebben 15 gezinnen na de PMTO behandeling nog andere hulpverlening gehad voor het kind; drie gezinnen hebben geen contact meer gehad met hulpverlening. De hulpverlening die deze gezinnen gezocht hebben varieert van een psycholoog, therapeut of coach (als één categorie), een Persoons Gebonden Budget (PGB), hulp vanuit school of overige hulp. De verdeling van gezochte hulpverlening is weergegeven in tabel 3.2.

Soort hulpverlening	Aantal x gekozen
Psycholoog / Therapeut / Coach	9
Psychiater	2
PGB	4
Hulp vanuit school	5
Overig	6
Totaal	26

Tabel 3.2 aantal x gekozen hulpverlening na PMTO behandeling

3.2 Resultaten categorie Interventie

Vraag 8 tot en met 15 van het interview (zie Bijlage III) hebben betrekking op de interventie. De resultaten hiervan staan in deze paragraaf beschreven.

De aanleiding voor het volgen van de PMTO behandeling was voor veertien van de gezinnen de onhoudbare sfeer in het gezin of de moeilijkheden met de opvoeding. De ouders gaven aan dat er hulp nodig was. Een aantal van deze gezinnen, tenminste vijf, hebben te maken met een kind met een stoornis in het Autistisch Spectrum of ADHD. Het is mogelijk dat er meer gezinnen met deze problematiek te maken hebben. Dit was echter geen vraag in het interview, een aantal ouders heeft dit uit zichzelf verteld tijdens het interview. Een overzicht hoeveel gezinnen met deze problematiek te maken hebben, is dus niet compleet weer te geven.

Aan het begin van de PMTO behandeling worden doelen opgesteld samen met de ouder(s). Dertien van de ondervraagde gezinnen kon zich herinneren wat deze doelen waren. Deze doelen varieerden van het willen aanbrengen en verbeteren van structuur in het gezin, de sfeer binnen het gezin verbeteren, om kunnen gaan met het gedrag van het kind, het positief betrokken zijn bij het kind en daarnaast doelen voor de ouders zelf; namelijk het rustiger leren worden, de zekerheid van de ouder proberen te vergroten en het op één lijn komen met de partner.

Van de achttien ouders gaven er vijf aan nog tegen vraagstukken aan te lopen. Het grootste gedeelte van deze achttien ouders gaf aan dat hun kind(eren) nu ouder zijn geworden en in een nieuwe ontwikkelingsfase terecht zijn gekomen, veel van de kinderen hebben nu de puberleeftijd. Ouders gaven aan dat ze hier enige handvatten bij zouden kunnen gebruiken.

Bij de vraag waar ouders het meest aan hebben gehad tijdens de behandeling kwamen de volgende antwoorden naar voren; 'het hele gezin krijgt ondersteuning, dat is de sleutel', 'communicatie tussen ouder en kind', 'positief betrokken zijn van ouder naar kind', het leren grenzen stellen (door een groot deel van de ouders genoemd), 'time-out en beloningskaart, dat heeft het meeste effect gehad', 'problemen oplossen', 'duidelijke instructies geven aan het kind', 'het weer samen op één lijn komen en verbetering in de relatie van de ouders' en 'emotieregulatie'.

In de interviews is er geen onderscheid gemaakt in de strategieën zoals genoemd in het hoofdstuk theorie, paragraaf 1.3.1 en 1.3.2, de effectieve opvoedingsstrategieën en ondersteunende opvoedingsstrategieën. De ouders is gevraagd een voorbeeld te noemen van een strategie. Eén ouder wist een strategie te noemen, namelijk positief betrokken zijn. De andere ouders konden geen voorbeelden van strategieën noemen. Na het laten zien van een overzicht van alle strategieën, herkenden alle ouders meerdere strategieën.

Alle ouders gaven aan nu nog strategieën in te zetten binnen het gezin. De strategieën die toegepast worden, staan weergegeven in tabel 3.3, de strategie die het meest wordt toegepast staat bovenaan en de minst toegepaste staat onderaan. Zo passen bijvoorbeeld veertien van de achttien gezinnen de strategie 'duidelijke instructies geven' nog toe, dertien van de achttien gezinnen 'effectief grenzen stellen' et cetera.

Strategie	Toegepast door gezinnen
Duidelijke instructies geven	14
Effectief grenzen stellen	13
Aanmoedigen	10
Praten met je kind (communicatie)	7
Zicht en toezicht houden op je kind	7
Positief betrokken bij je kind	6
Samen problemen oplossen	3
Emotieregulatie	2
Gedrag bijhouden (registreren)	0

Tabel 3.3 Aantal x toegepaste strategieën door gezinnen vijf jaar na PMTO behandeling

Er is aan de gezinnen gevraagd welke strategie na de behandeling het meest aansprak. Uit deze resultaten kan een top vijf worden gemaakt welke is weergegeven in tabel 3.4, met achter de strategie hoe vaak deze gekozen is.

Strategie	
1	Duidelijke instructies geven (13)
2	Effectief grenzen stellen (9)
3	Praten met je kind (6)
4	Aanmoedigen (5)
5	Samen problemen oplossen (5)

Tabel 3.4 Top vijf strategieën na vijf jaar

Naast strategieën werden tijdens de interviews ook procedures, technieken en middelen, die aan bod kwamen tijdens de behandeling, voorgelegd aan de ouders. Dit zijn hulpmiddelen die ingezet kunnen worden om het gedrag van het kind positief te beïnvloeden. Aan de ouders werd gevraagd welke procedures ze nu, na vijf jaar, nog inzetten. Vijftien ouders gaven aan nog hulpmiddelen in te zetten binnen het gezin, drie ouders maken hier geen gebruik meer van. In tabel 3.5 staan de procedures, technieken en middelen weergegeven en het aantal gezinnen dat deze procedures na vijf jaar nog inzet.

Procedures	Toegepast door gezin
Time-out	9
Duidelijke instructie en blijven staan en wachten	8
Beloningskaart	5
Balans 5:1	5
Taken	3
Metaforen	1
Positief betrokkenheidspel	1
Tokensysteem	0
De stappen van het samen probleemoplossen	0
Gedrag registreren als opdracht voor thuis	0

Tabel 3.5 Procedures toegepast door gezin vijf jaar na PMTO behandeling

Alle PMTO behandelingen worden door de therapeut met een camera opgenomen. Aan ouders is gevraagd hoe zij het gebruik van de camera hebben ervaren. Negen ouders gaven aan geen last te hebben van het feit dat de sessies werden opgenomen, acht ouders vonden het wennen maar vonden het daarna niet erg dat het werd opgenomen en één ouder vond het vervelend dat de sessies werden opgenomen.

Tijdens de behandelingen wordt veelvuldig rollenspel ingezet om vaardigheden aan te leren. Over de ervaring van het gebruik van rollenspel waren acht ouders vanaf het begin positief, zeven ouders vonden het in het begin wennen maar ervoeren het daarna als positief, twee ouders vonden het onwennig en één ouder vond het vervelend en heeft tijdens de sessies ook niet veel met rollenspel geoefend. Twaalf ouders noemden het gebruik van rollenspel leerzaam. Negen ouders gaven aan dat het gebruik van rollenspel hen inzicht gaf in de manier waarop hun opvoedvaardigheden overkwamen op hun kind. Zij konden zich door het rollenspel verplaatsen in hun kind.

3.3 Resultaten categorie Resultaat

Vraag 16 tot en met 25 van het interview (zie Bijlage III) hebben betrekking op het resultaat van de behandeling. De resultaten hiervan staan in deze paragraaf beschreven.

Zeventien ouders hebben het gevoel krachtiger en vaardiger te zijn in de opvoeding sinds de behandeling, aan één ouder is de vraag niet gesteld. Vijftien van de ouders gaf aan dat dit door de behandeling komt, de andere twee ouders gaven aan dat het door de behandeling zou kunnen komen, maar ook door eventueel andere behandelingen. Het gemiddelde cijfer

dat deze ouders gaven aan hoe krachtig en vaardig ze in de opvoeding staan, is 7,9. Elf ouders hebben ook geantwoord welk cijfer het kind zou geven voor de sfeer binnen het gezin op dit moment. Het gemiddelde cijfer dat ouders dachten dat hun kind zou geven is 7,4.

Dertien ouders vonden dat de behandeling goed aansloot bij wat er nodig was binnen het gezin. Er werd goed gekeken naar de problematiek binnen het gezin en de één op één relatie tussen de ouder en de therapeut werd positief bevonden. Twee gezinnen vonden de aansluiting minder goed. Een van deze gezinnen gaf aan dat ze de behandeling vooral gericht vonden op jongere kinderen, kinderen met de leeftijd rond vier jaar. De kinderen uit dit gezin waren ten tijde van de behandeling al ouder, minimaal zes jaar en ouder. Het andere gezin gaf aan dat door de autistische stoornis van het kind de strategieën en procedures van de behandeling niet goed aansloten. Twee gezinnen vonden het jammer dat de vaders uit de gezinnen niet meer betrokken zijn geweest; bij één van de gezinnen lag de oorzaak in het feit dat vader autistisch is en de behandeling daarom niet goed kon volgen. In het andere gezin kon de vader geen tijd vrij maken om aanwezig te zijn bij de behandeling. Alle achttien gezinnen hebben het contact met de therapeut als positief ervaren. Een aantal opmerkingen van ouders over de verschillende therapeuten: 'Het klikte heel goed, ze gaf je vertrouwen', 'Leuke, spontane meid', 'Na een half jaar heb je echt wat opgebouwd', 'Goed, klasse mens, wereldwif', 'Leuk, eerlijk en open, zegt waar het op staat', 'Flexibel', 'Toen ze merkte dat het niet binnen de sessies paste, nam ze ook gewoon echt de tijd daarvoor, heel prettig', 'Belangrijk dat je een klik hebt met degene die het doet, anders werkt het ook niet', 'Ook lachen, ook gezellig, ook emoties mochten er zijn', 'Ze kon zich goed inleven, hoe de kinderen zijn en in ons', 'Vertrouwelijk', 'Heel open, warm contact'.

Na afronding van de behandeling worden ouders uitgenodigd voor een terugkomdag, een zogenaamde 'Booster'. Aan de ouders werd gevraagd of zij de 'Booster' als zinvol hebben ervaren. Daaruit kwam naar voren dat het grootste gedeelte van de ouders de naam 'Booster' niet kenden. Het moment waarop de terugkomdag werd georganiseerd verschilde per gezin. Dit varieerde van zes weken tot zes maanden na afronding van de behandeling, zoals ouders zich konden herinneren. Zes ouders vonden de 'Booster' zinvol, zeven ouders hebben geen duidelijk antwoord gegeven op de vraag. Eén ouder heeft nog steeds contact met de therapeut en heeft nog geen 'Booster' gehad. Twee ouders vonden de 'Booster' niet zinvol. Eén van deze gezinnen gaf aan dat de Booster te snel volgde op de afronding van de behandeling. Vijf van de achttien ouders gaf aan op een later tijdstip, met voldoende tijd tussen het einde van de behandeling en het contactmoment, nog een keer te willen overleggen met de therapeut. Zij gaven aan behoefte te hebben te overleggen over hoe het gezin er dan voorstaat.

Als laatste is gevraagd aan de ouders of ze nog op- of aanmerkingen of eventueel tips hadden. Twee ouders hadden geen aanvullingen op hun interview, de andere ouders gaven aan allemaal positief te zijn over de behandeling. Verschillende opmerkingen en tips waren: 'Het zou meer bekend moeten zijn, want het helpt zo goed', 'We hebben er veel aan gehad, de nazorg zou wel meer kunnen', 'Werktijden kunnen lastig zijn om af te spreken om met zijn tweeën mee te doen met de behandeling', 'Na een diagnose zou het beter aansluiten, dan kun je die stoornis erin meenemen. Het sloot voor ons niet heel goed aan. Het leek alsof het aan ons lag, maar er was ook dat autisme wat meespeelde waarom het niet werkte', 'Ze zouden het ook op scholen moeten doen voor de leerkrachten, maar dan voor de hele klas', 'Je wordt in één keer losgelaten, dat is niet prettig. In het begin ben je best nog een beetje onzeker en je bent nog niet in alles vaardig, dan is het wel een prettig idee als je dan nog een keer zou kunnen klanken', 'Wel jammer dat er een stempel jeugdzorg op is komen te staan', 'Ik heb misschien wel gemist dat het niet ook thuis was. Dat ze meedraait in het gezin, dat de kinderen het ook zien. Dat zou goed zijn voor de behandeling', 'Leuk dat er onderzoek gedaan wordt naar de resultaten. En eigenlijk ben ik wel een beetje nieuwsgierig. Ik hoop natuurlijk dat het voor anderen ook positief is', 'Het één op één contact is heel goed', 'Had het er toevallig laatst nog een keer bij gepakt en gekeken hoe het ook alweer zat. Het zakt dan toch een beetje weg. Maar dan zie ik toch met de jongste dat ik er weer wat mee kan', 'Eigenlijk zou je dit (PMTO) moeten doen als je net kinderen hebt, dan weet je het van te voren', 'Ik zou het wel willen aanraden aan anderen, maar het zou toegankelijker moeten zijn, breder bekend ook', 'De behandeling is een aanrader, het werkt', 'Alle ouders hebben iets aan de behandeling', 'Meer mensen zouden het moeten volgen. Het zou voor velen goed zijn'.

Twaalf ouders hebben de behandeling aanbevolen aan anderen, vijftien ouders zouden de behandeling aanbevelen aan anderen.

4. CONCLUSIE

Inleiding

In dit hoofdstuk worden er naar aanleiding van de verkregen antwoorden op de interviewvragen en de gemaakte analyses in het vorige hoofdstuk conclusies getrokken.

Er wordt in dit hoofdstuk antwoord gegeven op de hoofdvraag en empirische vragen verkregen bij het veldonderzoek. Verder zal er in de discussie gekeken worden naar het verloop van het onderzoek met daarin de beperkingen van het onderzoek. In de laatste paragraaf zal antwoord worden gegeven op de handelingsvragen voor interventies en implementatie voor de instelling. Hierin worden aanbevelingen gedaan voor de opdrachtgever.

4.1 Conclusie

In dit onderzoek is geprobeerd antwoord te vinden op de hoofdvraag: *‘Welke aangeleerde opvoedingsstrategieën worden 5 jaar na het volgen van PMTO (nog) ingezet door ouders?’* met de daarbij behorende deelvragen van het veldonderzoek:

- Welke opvoedingsstrategieën van de behandeling worden door ouders het meest toegepast en welk het minst?
- In hoeverre kunnen de ouders 5 jaar na de behandeling nog terugvallen op de vaardigheden die ze aangeleerd kregen tijdens behandeling?

Ouders gebruiken nog steeds opvoedstrategieën die ze geleerd hebben tijdens de behandeling. De meest toegepaste strategie is ‘Duidelijke instructies geven’. Ook ‘Effectief grenzen stellen’ staat hoog in de lijst met meest toegepaste strategieën. Ouders gebruiken deze strategieën het meest en blijven ze gebruiken omdat het effect groot is, ze zien verandering in het gedrag bij het kind. ‘Gedrag bijhouden (registreren)’ en ‘Emotieregulatie’ zijn de minst toegepaste strategieën. Waarom de strategie ‘Gedrag bijhouden (registreren)’ het minst toegepast wordt, kan verklaard worden doordat deze strategie meestal alleen in het begin van de behandeling gebruikt wordt en op relevante momenten in de behandeling. Het is dan van belang een goed overzicht van en inzicht te krijgen in het gedrag van het kind. Wanneer dit duidelijk is en met andere strategieën aan de slag gegaan wordt, verdwijnt deze strategie wat meer naar de achtergrond en wordt daarna minimaal of niet meer gebruikt. Ook ‘Emotieregulatie’ wordt niet vaak toegepast. Dit kan enerzijds komen doordat ouders de strategie daadwerkelijk niet toepassen; anderzijds kan het komen omdat ouders niet precies weten wat ‘Emotieregulatie’ betekent en daarom deze strategie niet kozen als toegepaste strategie. Daar is in de interviews niet verder op doorgevraagd.

Dat gezinnen verschillende strategieën nog gebruiken, laat zien dat ze nu nog kunnen terugvallen op de behandeling die ze gevolgd hebben. Antwoorden als 'het blijft hangen' en 'het zit er echt ingebakken' geven aan dat geleerde strategieën internaliseren. In de literatuurstudie zijn een aantal onderzoeken besproken waarin op de lange termijn verbetering in het gedrag zichtbaar werd; gedragsproblemen namen af en er was een vermindering van het delinquent gedrag. Ook in dit onderzoek is te zien dat gedragsproblemen zijn afgenomen en slechts één van de gezinnen had te maken met delinquent gedrag. Of dit toe te schrijven is aan de behandeling, is natuurlijk de vraag omdat dit geen RCT onderzoek is. Het is dus niet te voorspellen hoe het de gezinnen was vergaan zonder deze behandeling.

Wat wel goed zichtbaar is, is dat ouders zeer enthousiast zijn over de behandeling. Dit is zichtbaar door antwoorden als: 'De behandeling is een aanrader, het werkt', 'Alle ouders hebben iets aan de behandeling', 'Meer mensen zouden het moeten volgen. Het zou voor velen goed zijn', 'Iedere ouder zou deze cursus moeten kunnen volgen', 'Het zou meer bekend moeten zijn', 'Eigenlijk zou je dit (PMTO) moeten doen als je net kinderen hebt, dan weet je het van te voren' en 'Ik zou het wel willen aanraden aan anderen, maar het zou toegankelijker moeten zijn, breder bekend ook'.

4.2 Discussie

Er is veel tijd besteed aan het opstellen van het interview met als doel het zo goed mogelijk vormgeven van het interview waardoor de antwoorden op de vragen goed bruikbaar zouden zijn voor het onderzoek. Desondanks kwamen er na het interview punten naar voren waaruit bleek dat sommige vragen anders gesteld hadden moeten worden. De vragen 'Welke strategie sprak u het meeste aan tijdens het volgen van de behandeling en waarom?' en 'Als u terugkijkt naar de afgelopen 5 jaar, kunt u zeggen waar u het meest aan heeft gehad tijdens de behandeling?' werden vaak al tegelijkertijd beantwoord. Je zou kunnen zeggen dat waar je het meeste aan gehad hebt, waarschijnlijk ook het meest zou hebben aangesproken. Deze twee vragen hadden beter tot één vraag samengevoegd kunnen worden, of één van de twee vragen had eruit gehaald kunnen worden.

De eerste vraag over de strategieën 'Kunt u nog voorbeelden noemen van de strategieën die behandeld zijn tijdens de PMTO behandeling?' had beter anders gesteld kunnen worden. Nu bleek dat geen van de gezinnen strategieën kon noemen, op één gezin na. Veel van de gezinnen gaf aan dat ze niet wisten wat de strategieën waren, maar herkenden de strategieën wel na het zien van een overzicht. Achteraf, tijdens een gesprek met de opdrachtgever, bleek ook dat niet alle therapeuten het woord strategie hebben gebruikt in hun behandeling, zodat ouders niet bekend waren met dat begrip. Wanneer dit vooraf

duidelijk was geweest, had de vraag op een andere manier gesteld kunnen worden. De vraag zou dan bijvoorbeeld geweest kunnen zijn: 'welke (opvoedings)vaardigheden zijn er aan bod gekomen tijdens PMTO?'. Voor de vragen die daarop volgden was het geen probleem dat de gezinnen het begrip niet kenden, ze zagen immers voorbeelden voor zich op een overzicht dat getoond werd, en konden die vragen aan de hand van dat overzicht beantwoorden. Zo zijn er toch geldige resultaten uit die vragen gekomen. Bij de vraag over de 'Booster' bleek ook dat niet alle gezinnen bekend was met het begrip 'Booster'. Na uitleg konden ouders wel antwoord geven op deze vraag.

4.3 Aanbevelingen

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de vraag:

- Welke aanknopingspunten biedt het onderzoek om de PMTO behandeling aan te scherpen?

Over het algemeen zijn de geïnterviewde gezinnen erg tevreden over de behandeling. Al eerder in dit hoofdstuk zijn uitspraken van ouders geciteerd die aangaven dat ze de behandeling als erg positief hebben ervaren, het andere ouders ook aanraden en dat ze veel geleerd hebben tijdens de behandelingen.

De nazorg van de behandeling zou wellicht aangescherpt kunnen worden. Sommige ouders gaven aan dat ze na de behandeling meer contact zouden willen houden. Er zou meer tijd kunnen zitten tussen de laatste sessie en de booster; sommige ouders gaven aan dat ze dit te snel na elkaar vonden. Er zou een extra booster ingelast kunnen worden na bijvoorbeeld een jaar. Zo blijven ouders toch nog verbonden met de behandeling en kunnen ze, als ze zelf een tijd zonder behandeling hebben geoefend, nog terugvallen op professionals. Ook zouden na een jaar de strategieën opgestuurd kunnen worden naar de gezinnen, als geheugensteun. Mocht de behandeling weggezaakt zijn, dan kan dit helpen de ouders weer te herinneren aan de behandeling en eventueel niet meer gebruikte strategieën onder de aandacht te brengen.

Verder zou het zinvol zijn een grootschaliger onderzoek te doen naar de effecten van de behandeling op lange termijn. In dit onderzoek zijn achttien ouders geïnterviewd van de 284 ouders die ongeveer vijf jaar geleden de behandeling hebben gevolgd. Het is interessant te weten hoe de resultaten zijn van een groter gedeelte van deze groep op de lange termijn. Wanneer het onderzoek onder meer gezinnen plaats zou vinden, zou er een duidelijker en representatiever beeld gegeven kunnen worden van de effecten op lange termijn.

5. KRITISCHE BLIK OP HET ONDERZOEK

Ik vond het begin van het onderzoek best een uitdaging. In de vier jaren van de opleiding heb ik in het eerste jaar geleerd hoe je onderzoek moet doen aan de hand van het vak Onderzoeksmethoden. In de jaren erna is er minder tijd aan besteed en pas in het vierde jaar kwam het doen van onderzoek weer echt naar voren met de scriptie, het afstudeerwerkstuk. Ik wist daarom in het begin niet echt wat me te wachten stond, zeker niet omdat het zo groot was, zo leek het.

Het was moeilijk in te schatten wat er allemaal komt kijken bij het doen van onderzoek, en in te schatten hoeveel tijd je eigenlijk kwijt bent met alles te verwerken. Ik ben dan ook blij dat ik in september van dit studiejaar al begonnen was met de opzet van het onderzoek. Het onderzoek zelf ben ik gestart rond december. Daardoor heb ik de tijd gehad om alles te verwerken en ben ik niet in tijdnood gekomen. Er staat voor het afstudeerwerkstuk één blok ingeroosterd, terwijl ik denk dat een onderzoek meer tijd in beslag neemt.

Het schrijven van het theoriegedeelte vond ik het minst leuke om te doen. Ik begrijp dat dit nodig is om een goed onderzoek te doen, je zult je moeten verdiepen in het onderwerp. Ik ben liever praktisch bezig. Het doen van de interviews was dan ook leuker om te doen. Ik kreeg een beeld van welke soort gezinnen aan de behandeling hadden meegedaan, het werd op dat moment echt, het werd praktisch, ik mocht gaan interviewen.

Ik werd me er pas tijdens de resultaten echt van bewust wat de invloed was dat ik zowel een kwalitatief als kwantitatief onderzoek aan het doen was. Dit maakt het ingewikkelder, het kost meer tijd want je werkt de hoofdstukken methoden en resultaten op twee verschillende manieren uit. Achteraf gezien zou ik willen dat ik meer begeleiding had gehad tijdens de hele opleiding over onderzoek doen zodat meer duidelijk is waar je aan begint. Als een onderzoek eindproduct moet zijn van de studie, zou er meer begeleiding moeten zijn tijdens de studie, vind ik.

Wat ik onder andere geleerd heb van dit onderzoek is dat het uitdagende eraan is dat je te maken hebt met een echte opdrachtgever en het er echt toe doet wat je onderzoekt. Het is niet een oefencasus, maar dit gaat om 'echte' mensen. Ik vind het leuk om te merken dat het ergens aan bijdraagt, ik kan mooie en zinvolle aanbevelingen doen naar de opdrachtgever. Al met al kan ik zeggen dat ik het een geslaagd onderzoek vind; het uitvoeren van het onderzoek ging goed, ik heb zinvolle resultaten verkregen en kan met trots dit hoofdstuk afsluiten.

LITERATUURLIJST

- Albrecht, G. (2009). *PMTO zo uitvoeren dat het effectief is: één hulpmiddel voor opleiding, supervisie en kwaliteitsborging*. Duivendrecht, Nederland.
- Albrecht, G., Leeuwen, E. van en Tjaden, J. (2010, november). *PMTO handleiding voor therapeuten (versie 3.0)*. Duivendrecht.
- Baarda, D.B. en De Goede, M.P.M. (2006). *Basisboek Methoden en Technieken*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff bv.
- Baarda, D.B., De Goede, M.P.M. en Kalmijn, M. (2007). *Basisboek Enquêteren*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv.
- Bandura, A., Ross, D. & Ross, S.A. (1963). Imitation of film-mediated aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology* , 66, 3-11.
- Brestan, E.V. & Eyberg, S.M. (1999). Effectieve psychosociale behandelingen voor gedragsgestoorde kinderen en adolescenten: 29 jaar, 82 studies en 5272 kinderen. In *Literatuurselectie Kinderen en adolescenten 6 (I)*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- DeGarmo, D.S., Patterson, G.R. & Forgatch, M.S. (2004). How do outcomes in a specified parent training intervention maintain or wane over time? *Prevention Science* , 73-89.
- Forgatch M.S., Bullock B.M., Patterson, G.R. (2004). *From Theory to Practice: Increasing effective parenting through role-play*.
- Hordijk, S. (2007). De plaats van PMTO. *Jeugdenco Kennis* .
- [http://www.nji.nl/smartsite.dws?id=37990&recordnr=395&adlibtitel=Parent%20Management%20Training%20Oregon%20\(PMTO\)&setembed=](http://www.nji.nl/smartsite.dws?id=37990&recordnr=395&adlibtitel=Parent%20Management%20Training%20Oregon%20(PMTO)&setembed=). (2008, mei). Opgeroepen op september 2011, van www.nji.nl.
- Jorik, S. (2009). *De ouder als partner. De rol van ouders van jonge risicokinderen tijdens opvang, zorg en onderwijs* . Uitgeverij SWP.
- Knutson, N.M., Forgatch, M.S. & Rains, L.A. (2003). *Fidelity of implementations rating (FIMP): The training manual for PMTO*. Eugene, OR: Oregon Social Learning Center.
- Leeuwen, E. van & Albrecht, G. (2009). *Parent Management Training Oregon*. Duivendrecht.
- Martinez, C.R. & Forgatch, M.S. (2001). Preventing problems with boys' noncompliance: effects of a parent training intervention for divorcing mothers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* , 416-428.
- Ogden, T. & Amlund Hagen, K. (2008). Treatment Effectiveness of Parent Management Training in Norway: A Randomized Controlled Trial of Children With Conduct Problems. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol. 76, No. 4 , 607-621.
- Patterson, G. (2005). The Next Generation of PMTO Models. *The Behavior Therapist* 28, 25-32.

Thijssen, J., Ruiters, C. de, Albrecht, G. (2008). *Preventie van antisociaal gedrag bij kinderen: Parent Management Training Oregon*.

www.nji.nl. (sd). Opgeroepen op december 17, 2011, van <http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/07/375.html>

Zintars, G.B., Forgatch, M.S., Patterson, G.R. & DeGarmo, D.S. (2006). *Reducing the Detrimental Effects of Divorce: Enhancing the Parental Competence of Single Mothers*. Eugene, Oregon.

Zwikker, M. & Everdingen, J. van. (2008, mei). *Databank effectieve jeugdinterventies*. Opgeroepen op december 10, 2011, van www.nji.nl: [http://www.nji.nl/smartsite.dws?id=37990&recordnr=395&adlibtitel=Parent%20Management%20Training%20Oregon%20\(PMTO\)&setembed=](http://www.nji.nl/smartsite.dws?id=37990&recordnr=395&adlibtitel=Parent%20Management%20Training%20Oregon%20(PMTO)&setembed=)

Verder gebruikte bronnen

- www.pmtto.nl
- www.hva.nl
- www.piresearch.nl

BIJLAGEN

Bijlage I	Wervingsmail vanuit PI Research
Bijlage II	Eerste vragenlijst
Bijlage III	Tweede vragenlijst
Bijlage IV	SPSS-gegevens
Bijlage V	Antwoorden interviews

Bijlage I

Mail voor werving gezinnen voor het onderzoek

Onderstaande mail is verstuurd door Emilie van Leeuwen op 23 december 2011 naar:

Willemijn van Vlerken (De Bascule), Ger Kerkstra (Yorneo), Marna Ouwehand (Cardea), Ella Tacq (Cardea), Jolle Tjaden (PI Research) en Gonnie Albrecht (PI Research).

23 december 2011

Beste PMTO-therapeut,

In het kader van het aankomende PMTO jubileum voert Claire Koppers, 4^e jaars studente Pedagogiek aan de Hogeschool van Amsterdam, vanuit het Kenniscentrum PMTO, een kwalitatief onderzoek uit naar hoe ouders vijf jaar na dato terugkijken op de behandeling. Vanuit het Kenniscentrum zijn wij erg enthousiast dat Claire dit onderzoek gaat uitvoeren. Het onderzoek biedt een prachtige kans om inzicht te krijgen in de effecten van PMTO op de langere termijn. De resultaten die het onderzoek oplevert zullen worden gebruikt om de methodiek waar nodig verder aan te scherpen.

In het kader van dit onderzoek zal Claire ouders interviewen die ongeveer vijf jaar geleden een PMTO-behandeling hebben gevolgd. Aan de hand van het interview gaat Claire onderzoeken hoe het nu met de gezinnen gaat. Ook doet zij navraag naar wat de ouders vooral is bijgebleven van PMTO, waar zij het meeste aan hebben gehad, welke opvoedingsstrategieën zij momenteel nog toepassen en wat zij eventueel hebben gemist. Tenslotte zal Claire stilstaan bij de huidige situatie. Wat is er veranderd in het leven van het gezin en hoe kijken de ouders tegen hun opvoedrol aan in de nieuwe levensfase van hun kind? Hebben zij vandaag de dag nog voldoende gereedschap in handen om hun kind goed te kunnen begeleiden of hebben zij behoefte aan extra ondersteuning?

Claire komt de interviews persoonlijk afnemen bij de ouders thuis. Indien de ouders dit bezwaarlijk vinden kan naar een andere locatie worden uitgekeken. Het interview zal ongeveer anderhalf uur in beslag nemen en de uitkomsten van de interviews worden anoniem verwerkt en gebundeld in een onderzoeksrapport. Ook worden de belangrijkste resultaten verwerkt in een factsheet. Dit wordt aan de ouders en de PMTO-therapeuten teruggekoppeld. Ouders ontvangen aan het einde van het interview een kleine attentie.

Claire hoopt 20-25 ouderparen of alleenstaande ouders te kunnen interviewen en zou daar graag eind januari al mee starten. Daarvoor hebben wij jullie hulp hard nodig! Jullie kennen de ouders goed en kunnen het beste inschatten welke gezinnen aan het onderzoek zouden willen meewerken. Het zou fantastisch zijn als jullie hier over willen nadenken en in overleg met jullie supervisor de gezinnen zouden willen benaderen die jullie geschikt achten. Mocht je een gezin bereid vinden om deel te nemen aan het onderzoek, dan kun je dit aan mij laten weten via de mail (e.vanleeuwen@piresearch.nl). Claire Koppers zal dan contact met het gezin opnemen om een afspraak te maken.

Als ouders niet willen meewerken, horen wij dat ook heel graag terug (inclusief de reden waarom). Dit kan dan in het onderzoek worden meegenomen.

Claire heeft veel zin in het onderzoek en hoopt op een hoge respons. Als jullie willen meewerken aan de werving dan is dat geweldig!

Mede namens Claire,

Hartelijke groet,

Emilie van Leeuwen

Bijlage II

Eerste vragenlijst

Interview: 5 jaar na PMTO

Naam : Claire Koppers
Datum : januari 2012

Doelgroep

1. Wat is de samenstelling van het gezin? (vader/moeder, aantal kinderen). Verschilt dit ten opzichte van hoe het was bij de afsluiting van PMTO?
2. Is uw kind van school gewisseld sinds de afsluiting van PMTO?
3. Is uw gezin verhuisd sinds het volgen van de PMTO trainingen?
4. Is uw kind actief op een club of sport? (beschermfactor)
5. Is uw kind na de PMTO training in contact geweest met justitie/politie?
6. Wat waren uw ervaringen met de therapeut tijdens de PMTO training?
7. Wat waren uw ervaringen met de instelling waar de PMTO training is gegeven?
8. Hoe lang heeft u de PMTO training gevolgd? (uit database)
9. Heeft u na de PMTO training nog andere hulpverlening gehad? Zo ja, welke?

Interventie

(kaartjes strategieën gebruiken vanaf vraag 12)

10. Wat weet u nog van de training die u 5 jaar geleden gevolgd heeft?
11. Kunt u nog voorbeelden noemen van de strategieën die behandeld zijn tijdens de PMTO training?
12. Welke strategie sprak u het meeste aan?
13. Tijdens de trainingen heeft u doelen opgesteld. Zijn er op dit moment specifieke vraagstukken waar u voor staat en eventueel punten waar u aan werkt? Zo ja, welke zijn dat?
14. Past u nu nog strategieën toe die u toen geleerd heeft? Zo ja, welke en hoe vaak en welke effecten ziet u hierin; kunt u daar voorbeelden van geven?
Zo nee, weet u wat geholpen zou hebben om deze beter vast te houden zodat u deze nu nog zou kunnen toepassen?
15. Hoe heeft u het ervaren dat er gebruikt is gemaakt van camera en rollenspel?
16. Heeft u nog contact met de trainer? Zo ja, wat heeft u hieraan?

Resultaat

17. Als u terugkijkt naar de afgelopen 5 jaar, kunt u zeggen waar u het meest aan heeft gehad tijdens de training?
18. Kunt u voorbeelden geven van situaties waarin u merkt dat u krachtiger en vaardiger in de opvoeding staat sinds de PMTO training?
19. Heeft u ideeën over hoe de training misschien nog beter had kunnen aansluiten bij wat u nodig heeft?

20. Hoe vaardig voelt u zich nu als ouder op een schaal van 0-10? (0= helemaal niet vaardig en 10 = heel vaardig). Wat zit er in het cijfer? Wat is er voor nodig om een punt hoger te komen?
21. Wat voor cijfer zou uw kind nu geven aan de sfeer in het gezin, denkt u? Wat zit er in dat cijfer? Eventueel ook andere gezinsleden langslopen.
22. Heeft u de training aanbevolen bij andere ouder(s)? Waarom wel, waarom niet?
23. U heeft een booster gehad, heeft u daar iets aan gehad en zou u daar iets aan willen verbeteren?
24. Kunt u vertellen wat PMTO u op lange termijn heeft opgeleverd? Is dit wat u hoopte? Zo ja/nee, waarom? Zo nee, wat zou u nog graag veranderd willen zien? Bent u van plan om daar professionele hulp bij te zoeken?
25. Heeft u verder nog op/aanmerkingen of tips die nog niet aan bod zijn gekomen?

Ik wil u hartelijk danken voor dit interview, uw antwoorden zijn zeer waardevol omdat wij hierdoor de PMTO training nog beter kunnen maken!

Bijlage III

Vragenlijst na feedback en proefinterview

Interview: 5 jaar na PMTO

Naam : Claire Koppers
Datum : januari 2012

Bij vragen waarbij een kort antwoord gegeven wordt, zal worden doorgevraagd om goed de ervaring van de ouder te kunnen verwoorden.

Doelgroep

1. Wat is de samenstelling van het gezin? (vader/moeder, aantal kinderen). Verschilt dit ten opzichte van hoe het was bij de afsluiting van PMTO?
2. Is uw kind van school gewisseld sinds de afsluiting van PMTO?
3. Is uw gezin verhuisd sinds het volgen van de PMTO trainingen?
4. Is uw kind actief op een club of sport? (beschermfactor)
5. *Hoe lang heeft u de PMTO training gevolgd? (uit database)*
6. Heeft u na de PMTO training nog andere hulpverlening gehad? Zo ja, welke?
7. (vraag 6 als inleiding voor deze vraag:) Is uw kind na de PMTO training in contact geweest met justitie/politie?

Interventie

(kaartjes strategieën gebruiken vanaf vraag 10)

(voorbeelden procedure/technieken gebruiken vanaf vraag 13)

8. A. Weet u nog wat de aanleiding was voor het volgen van de PMTO training?
B. Tijdens de trainingen heeft u doelen opgesteld. Weet u nog welke dit waren?
C. Zijn er op dit moment specifieke vraagstukken waar u voor staat en eventueel punten waar u aan werkt? Zo ja, welke zijn dat?
9. Kunt u beschrijven wat u nog weet van de training die u 5 jaar geleden gevolgd heeft?
10. Kunt u nog voorbeelden noemen van de strategieën die behandeld zijn tijdens de PMTO training?

(nu kaartjes strategieën laten zien)

11. A. Welke strategie sprak u het meeste aan tijdens het volgen van de training en waarom?
B. Als u terugkijkt naar de afgelopen 5 jaar, kunt u zeggen waar u het meest aan heeft gehad tijdens de training?
12. Past u nu nog strategieën toe die u toen geleerd heeft?
Zo ja, welke en hoe vaak en welke effecten ziet u hierin; kunt u daar voorbeelden van geven?

Zo nee, weet u wat geholpen zou hebben om deze beter vast te houden zodat u deze nu nog zou kunnen toepassen?

Zo nee, wat is de reden dat u die niet (meer) gebruikt?

(nu middelen/procedures/technieken laten zien)

13. Zet u één van deze of meerdere procedures/technieken nog steeds in? Waarom wel, waarom niet?
14. A. Hoe heeft u het ervaren dat er gebruikt is gemaakt van een camera? En kunt u daar iets over vertellen?
B. Hoe heeft u het ervaren dat er gebruikt is gemaakt van rollenspel? En kunt u daar iets over vertellen?
15. Heeft u nog contact met de trainer? Zo ja, bespreekt u doelen die 5 jaar geleden zijn gesteld of eventuele huidige doelen met de trainer? Of is er een andere reden voor contact?

Resultaat

16. Staat u krachtiger en vaardiger in de opvoeding sinds de PMTO training? Komt dit door de training? Zo ja, kunt u voorbeelden geven waarin u dat merkt?
17. Hoe vaardig voelt u zich nu als ouder op een schaal van 0-10? (0= helemaal niet vaardig en 10 = heel vaardig). Welke punten/elementen bepalen dit cijfer? (bijvoorbeeld verbetering van relatie met het kind) Wat is er voor nodig om een punt hoger te komen?
18. Wat voor cijfer zou uw kind nu geven aan de sfeer in het gezin, denkt u? Wat denkt u dat uw kind belangrijk vindt? Eventueel ook andere gezinsleden langslopen.
19. Heeft u de training aanbevolen bij andere ouder(s)? Zou u de training aanbevelen bij andere ouder(s)? Waarom wel, waarom niet?
20. U heeft een booster gehad, heeft u daar iets aan gehad? Zou u daar iets aan willen verbeteren?
21. Had u voordat u de PMTO training volgde een verwachting? En is deze verwachting waargemaakt? Zo ja/nee, waarom? Zo nee, wat zou u nog graag veranderd willen zien? Bent u van plan om daar eventueel professionele hulp bij te zoeken?
22. Heeft u ideeën over hoe de training misschien nog beter had kunnen aansluiten bij wat u nodig had?
23. Wat waren uw ervaringen met de therapeut tijdens de PMTO training? Waar was u tevreden over? Heeft u verbeterpunten?
24. Wat waren uw ervaringen met de instelling waar de PMTO training is gegeven? Waar was u tevreden over? Heeft u verbeterpunten?
25. Heeft u verder nog op/aanmerkingen of tips die nog niet aan bod zijn gekomen?

Ik wil u hartelijk danken voor dit interview, uw antwoorden zijn zeer waardevol omdat wij hierdoor de PMTO training nog beter kunnen maken!

Bijlage IV

Gezinssamenstelling

Statistics

		Vader aanwezig in het gezin	Moeder aanwezig in het gezin	Aantal kinderen	Aantal zonen	Aantal dochters
N	Valid	18	18	18	18	18
	Missing	0	0	0	0	0
Variance		,147	,000	,588	,235	,588

Vader aanwezig in het gezin

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	15	83,3	83,3	83,3
	nee	3	16,7	16,7	100,0
Total		18	100,0	100,0	

Moeder aanwezig in het gezin

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	18	100,0	100,0	100,0

Aantal kinderen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	4	22,2	22,2	22,2
	2	11	61,1	61,1	83,3
	3	2	11,1	11,1	94,4
	4	1	5,6	5,6	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Aantal zonen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	12	66,7	66,7	66,7
	2	6	33,3	33,3	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Aantal dochters

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	9	50,0	50,0	50,0
	1	6	33,3	33,3	83,3
	2	3	16,7	16,7	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Behandeling ingezet voor zoon of dochter?

Statistics

PMTO betrekking op zoon of dochter

N	Valid	18
	Missing	0
Variance		,605

PMTO betrekking op zoon of dochter

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid zoon	12	66,6	66,6	66,6
dochter	3	16,7	16,7	83,3
alle kinderen	3	16,7	16,7	100,0
Total	18	100,0	100,0	

Algemene gegevens

Statistics

		Kind gewisseld van school sinds afsluiting?	Samenstelling gezin veranderd tov afsluiting	Gezin verhuisd sinds afsluiting?	Kind actief op club?
N	Valid	18	18	18	17
	Missing	0	0	0	1
Variance		,183	,147	,147	,154

Kind gewisseld van school sinds afsluiting?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	14	77,8	77,8	77,8
	nee	4	22,2	22,2	100,0
Total		18	100,0	100,0	

Samenstelling gezin veranderd tov afsluiting

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	3	16,7	16,7	16,7
	nee	15	83,3	83,3	100,0
Total		18	100,0	100,0	

Gezin verhuisd sinds afsluiting?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	3	16,7	16,7	16,7
	nee	15	83,3	83,3	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Kind actief op club?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	14	77,8	82,4	82,4
	nee	3	16,7	17,6	100,0
	Total	17	94,4	100,0	
Missing	99	1	5,6		
Total		18	100,0		

Hoe lang PMTO gevolgd?

Statistics

Hoe lang PMTO gevolgd

N	Valid	18
	Missing	0
Mean		12,61

Hoe lang PMTO gevolgd

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	6	2	11,1	11,1	11,1
	9	3	16,7	16,7	27,8
	10	1	5,6	5,6	33,3
	12	8	44,4	44,4	77,8
	16	1	5,6	5,6	83,3
	18	1	5,6	5,6	88,9
	24	2	11,1	11,1	100,0
Total		18	100,0	100,0	

Contact Politie?

Statistics

Kind na training in contact met
politie?

N	Valid	18
	Missing	0

Kind na training in contact met politie?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	1	5,6	5,6	5,6
	nee	17	94,4	94,4	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Hulpverlening

Statistics

		Na training hulpverlening gehad?	Soort hulpverlening na training	Soort hulpverlening na training	Soort hulpverlening na training
N	Valid	18	15	7	4
	Missing	0	3	11	14

Na training hulpverlening gehad?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	15	83,3	83,3	83,3
	nee	3	16,7	16,7	100,0
Total		18	100,0	100,0	

Soort hulpverlening na training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	psycholoog / therapeut / coach	9	50,0	60,0	60,0
	PGB	2	11,1	13,3	73,3
	Hulp vanuit school	2	11,1	13,3	86,7
	overig (logopedie)	2	11,1	13,3	100,0
	Total	15	83,3	100,0	
Missing	99	3	16,7		
Total		18	100,0		

Soort hulpverlening na training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	PGB	2	11,1	28,6	28,6
	Psychiater	2	11,1	28,6	57,1
	Hulp vanuit school	2	11,1	28,6	85,7
	overig (logopedie)	1	5,6	14,3	100,0
	Total	7	38,9	100,0	
Missing	99	11	61,1		
Total		18	100,0		

Soort hulpverlening na training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Hulp vanuit school	1	5,6	25,0	25,0
	overig (logopedie)	3	16,7	75,0	100,0
	Total	4	22,2	100,0	
Missing	99	14	77,8		
Total		18	100,0		

Herinneren doelen?

Statistics

Weet u nog welke doelen u had
opgesteld?

N	Valid	18
	Missing	0

Weet u nog welke doelen u had opgesteld?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	13	72,2	72,2	72,2
	nee	5	27,8	27,8	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Staat u voor vraagstukken?

Statistics

Staat u voor specifieke
vraagstukken?

N	Valid	18
	Missing	0

Staat u voor specifieke vraagstukken?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	5	27,8	27,8	27,8
	nee	13	72,2	72,2	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Strategieën herinneren en voorbeelden

Statistics

		Kunt u zich strategieën herinneren?	Kunt u voorbeelden noemen van strategieën	Kunt u voorbeelden noemen van strategieën	Kunt u voorbeelden noemen van strategieën	Kunt u voorbeelden noemen van strategieën
N	Valid	18	1	0	0	0
	Missing	0	17	18	18	18

Kunt u zich strategieën herinneren?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	1	5,6	5,6	5,6
	nee	17	94,4	94,4	100,0
Total		18	100,0	100,0	

Kunt u voorbeelden noemen van strategieën

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	positief betrokken zijn	1	5,6	100,0	100,0
Missing	99	17	94,4		
Total		18	100,0		

Kunt u voorbeelden noemen van strategieën

	Frequency	Percent
Missing 99	18	100,0

Kunt u voorbeelden noemen van strategieën

	Frequency	Percent
Missing 99	18	100,0

Kunt u voorbeelden noemen van strategieën

	Frequency	Percent
Missing 99	18	100,0

Aanspreken strategieën

Statistics

		Welke strategie sprak u het meeste aan?	Welke strategie sprak u het meeste aan?	Welke strategie sprak u het meeste aan?	Welke strategie sprak u het meeste aan?	Welke strategie sprak u het meeste aan?	Welke strategie sprak u het meeste aan?
N	Valid	16	14	8	4	3	
	Missing	2	4	10	14	15	

Welke strategie sprak u het meeste aan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Aanmoedigen	1	5,6	6,3	6,3
	Duidelijke instructies geven	9	50,0	56,3	62,5
	effectief grenzen stellen	3	16,7	18,8	81,3
	positief betrokken zijn	1	5,6	6,3	87,5
	praten met je kind	1	5,6	6,3	93,8
	emotie-regulatie	1	5,6	6,3	100,0
	Total	16	88,9	100,0	
Missing	99	2	11,1		
Total		18	100,0		

Welke strategie sprak u het meeste aan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Aanmoedigen	3	16,7	21,4	21,4
	Duidelijke instructies geven	3	16,7	21,4	42,9
	effectief grenzen stellen	3	16,7	21,4	64,3
	samen probleem oplossen	2	11,1	14,3	78,6
	positief betrokken zijn	1	5,6	7,1	85,7
	praten met je kind	2	11,1	14,3	100,0
	Total	14	77,8	100,0	
Missing	99	4	22,2		
Total		18	100,0		

Welke strategie sprak u het meeste aan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	effectief grenzen stellen	2	11,1	25,0	25,0
	samen probleem oplossen	1	5,6	12,5	37,5
	positief betrokken zijn	1	5,6	12,5	50,0
	zicht en toezicht	3	16,7	37,5	87,5
	praten met je kind	1	5,6	12,5	100,0
	Total	8	44,4	100,0	
Missing	99	10	55,6		
Total		18	100,0		

Welke strategie sprak u het meeste aan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	samen probleem oplossen	2	11,1	50,0	50,0
	praten met je kind	2	11,1	50,0	100,0
	Total	4	22,2	100,0	
Missing	99	14	77,8		
Total		18	100,0		

Welke strategie sprak u het meeste aan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Aanmoedigen	1	5,6	33,3	33,3
	Duidelijke instructies geven	1	5,6	33,3	66,7
	positief betrokken zijn	1	5,6	33,3	100,0
	Total	3	16,7	100,0	
Missing	99	15	83,3		
Total		18	100,0		

Welke strategie sprak u het meeste aan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	effectief grenzen stellen	1	5,6	50,0	50,0
	zicht en toezicht	1	5,6	50,0	100,0
	Total	2	11,1	100,0	
Missing	99	16	88,9		
Total		18	100,0		

Welke strategie sprak u het meeste aan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	emotie-regulatie	1	5,6	100,0	100,0
Missing	99	17	94,4		
Total		18	100,0		

Past u nog strategieën toe?

Statistics

		Past u de strategieën nog toe?	Welke strategie past u nog toe	Welke strategie past u nog toe	Welke strategie past u nog toe	Welke strategie past u nog toe	Welke strategie past u nog toe
N	Valid	18	17	17	11	9	
	Missing	0	1	1	7	9	

Past u de strategieën nog toe?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	18	100,0	100,0	100,0

Welke strategie past u nog toe

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Aanmoedigen	2	11,1	11,8	11,8
	Duidelijke instructies geven	11	61,1	64,7	76,5
	effectief grenzen stellen	1	5,6	5,9	82,4
	positief betrokken zijn	1	5,6	5,9	88,2
	zicht en toezicht	1	5,6	5,9	94,1
	praten met je kind	1	5,6	5,9	100,0
	Total	17	94,4	100,0	
Missing	99	1	5,6		
Total		18	100,0		

Welke strategie past u nog toe

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Aanmoedigen	2	11,1	11,8	11,8
	Duidelijke instructies geven	2	11,1	11,8	23,5
	effectief grenzen stellen	5	27,8	29,4	52,9
	samen probleem oplossen	2	11,1	11,8	64,7
	positief betrokken zijn	2	11,1	11,8	76,5
	zicht en toezicht	2	11,1	11,8	88,2
	praten met je kind	2	11,1	11,8	100,0
	Total	17	94,4	100,0	
Missing	99	1	5,6		
Total		18	100,0		

Welke strategie past u nog toe

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Aanmoedigen	2	11,1	18,2	18,2
	Duidelijke instructies geven	1	5,6	9,1	27,3
	effectief grenzen stellen	3	16,7	27,3	54,5
	zicht en toezicht	3	16,7	27,3	81,8
	praten met je kind	1	5,6	9,1	90,9
	emotie-regulatie	1	5,6	9,1	100,0
	Total	11	61,1	100,0	
Missing	99	7	38,9		
Total		18	100,0		

Welke strategie past u nog toe

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Aanmoedigen	3	16,7	33,3	33,3
	effectief grenzen stellen	1	5,6	11,1	44,4
	samen probleem oplossen	1	5,6	11,1	55,6
	positief betrokken zijn	1	5,6	11,1	66,7
	praten met je kind	2	11,1	22,2	88,9
	emotie-regulatie	1	5,6	11,1	100,0
	Total	9	50,0	100,0	
Missing	99	9	50,0		
Total		18	100,0		

Welke strategie past u nog toe

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Aanmoedigen	1	5,6	16,7	16,7
	effectief grenzen stellen	2	11,1	33,3	50,0
	positief betrokken zijn	2	11,1	33,3	83,3
	praten met je kind	1	5,6	16,7	100,0
	Total	6	33,3	100,0	
Missing	99	12	66,7		
Total		18	100,0		

Welke strategie past u nog toe

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	effectief grenzen stellen	1	5,6	50,0	50,0
	zicht en toezicht	1	5,6	50,0	100,0
	Total	2	11,1	100,0	
Missing	99	16	88,9		
Total		18	100,0		

Welke procedures tijdens training?

Statistics

		Welke procedures tijdens training	Welke procedures tijdens training	Welke procedures tijdens training	Welke procedures tijdens training	Welke procedures tijdens training	Welke procedures tijdens training
N	Valid	18	17	12	10	5	
	Missing	0	1	6	8	13	

Welke procedures tijdens training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	duidelijke instructie staan en wachten	5	27,8	27,8	27,8
	beloningskaart	6	33,3	33,3	61,1
	tokensysteem	2	11,1	11,1	72,2
	time out procedure	4	22,2	22,2	94,4
	balans 5:1	1	5,6	5,6	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Welke procedures tijdens training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	duidelijke instructie staan en wachten	4	22,2	23,5	23,5
	beloningskaart	5	27,8	29,4	52,9
	time out procedure	3	16,7	17,6	70,6
	taken	4	22,2	23,5	94,1
	balans 5:1	1	5,6	5,9	100,0
	Total	17	94,4	100,0	
Missing	99	1	5,6		
Total		18	100,0		

Welke procedures tijdens training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	duidelijke instructie staan en wachten	5	27,8	41,7	41,7
	beloningskaart	2	11,1	16,7	58,3
	time out procedure	2	11,1	16,7	75,0
	balans 5:1	1	5,6	8,3	83,3
	metaforen (bijv bloem groeit door licht, escalatiecurve, etc.).	2	11,1	16,7	100,0
	Total	12	66,7	100,0	
Missing	99	6	33,3		
Total		18	100,0		

Welke procedures tijdens training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	beloningskaart	1	5,6	10,0	10,0
	tokensysteem	2	11,1	20,0	30,0
	time out procedure	3	16,7	30,0	60,0
	taken	2	11,1	20,0	80,0
	stappen samen problemen oplossen	1	5,6	10,0	90,0
	balans 5:1	1	5,6	10,0	100,0
	Total	10	55,6	100,0	
Missing	99	8	44,4		
Total		18	100,0		

Welke procedures tijdens training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	positieve betrokkenheidspel	1	5,6	20,0	20,0
	time out procedure	1	5,6	20,0	40,0
	stappen samen problemen oplossen	1	5,6	20,0	60,0
	balans 5:1	2	11,1	40,0	100,0
	Total	5	27,8	100,0	
Missing	99	13	72,2		
Total		18	100,0		

Welke procedures tijdens training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	beloningskaart	1	5,6	33,3	33,3
	gedrag registreren als opdracht voor thuis	2	11,1	66,7	100,0
	Total	3	16,7	100,0	
Missing	99	15	83,3		
Total		18	100,0		

Welke procedures tijdens training

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	tokensysteem	1	5,6	100,0	100,0
Missing	99	17	94,4		
Total		18	100,0		

Gebruikt u nog procedures?

Statistics

		Gebruikt u nu nog de procedures?	Welke procedures gebruikt u	Welke procedures gebruikt u	Welke procedures gebruikt u	Welke procedures gebruikt u
N	Valid	15	13	4	0	0
	Missing	3	5	14	18	18

Gebruikt u nu nog de procedures?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	duidelijke instructie staan en wachten	4	22,2	26,7	26,7
	beloningskaart	4	22,2	26,7	53,3
	time out procedure	4	22,2	26,7	80,0
	taken	1	5,6	6,7	86,7
	balans 5:1	1	5,6	6,7	93,3
	metaforen (bijv bloem groeit door licht, escalatiecurve, etc.).	1	5,6	6,7	100,0
	Total	15	83,3	100,0	
Missing	99	3	16,7		
Total		18	100,0		

Welke procedures gebruikt u

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	duidelijke instructie staan en wachten	2	11,1	15,4	15,4
	positieve betrokkenheidspel	1	5,6	7,7	23,1
	beloningskaart	1	5,6	7,7	30,8
	time out procedure	4	22,2	30,8	61,5
	taken	1	5,6	7,7	69,2
	balans 5:1	4	22,2	30,8	100,0
	Total	13	72,2	100,0	
Missing	99	5	27,8		
Total		18	100,0		

Welke procedures gebruikt u

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	duidelijke instructie staan en wachten	2	11,1	50,0	50,0
	time out procedure	1	5,6	25,0	75,0
	taken	1	5,6	25,0	100,0
	Total	4	22,2	100,0	
Missing	99	14	77,8		
Total		18	100,0		

Welke procedures gebruikt u

	Frequency	Percent
Missing 99	18	100,0

Welke procedures gebruikt u

	Frequency	Percent
Missing 99	18	100,0

Camera rollenspel

Statistics

		Ervaren gebruik camera?	Ervaren gebruik rollenspel
N	Valid	18	18
	Missing	0	0

Ervaren gebruik camera?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	wennen maar daarna oke	8	44,4	44,4	44,4
	geen last	9	50,0	50,0	94,4
	wennen maar nog steeds vervelend	1	5,6	5,6	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Ervaren gebruik rollenspel

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	positief	8	44,4	44,4	44,4
	wennen maar daarna positief	7	38,9	38,9	83,3
	vervelend	1	5,6	5,6	88,9
	onwennig	2	11,1	11,1	100,0
	Total	18	100,0	100,0	

Vaardig na training en cijfers (gemiddelde)

Statistics

		Staat u krachtiger en vaardiger in de opvoeding sinds training?	Komt dit door de training?	Hoe vaardig voelt u zich na de training	Welk cijfer zou uw kind het gezin nu geven?
N	Valid	17	17	17	11
	Missing	1	1	1	7

Staat u krachtiger en vaardiger in de opvoeding sinds training?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	17	94,4	100,0	100,0
Missing	99	1	5,6		
Total		18	100,0		

Komt dit door de training?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	15	83,3	88,2	88,2
	weet niet. misschien ook andere oorzaken	2	11,1	11,8	100,0
	Total	17	94,4	100,0	
Missing	99	1	5,6		
Total		18	100,0		

Statistics

		Hoe vaardig voelt u zich na de training	Welk cijfer zou uw kind het gezin nu geven?
N	Valid	17	11
	Missing	1	7
Mean		7,91	7,36

Aanbevelen en Booster en Verwachting

Statistics

		Heeft u de training aanbevelen?	Zou u de training aanbevelen?	Heeft u een booster gehad?	Was de Booster zinnig?	Had u verwachting?	V wa
N	Valid	15	15	11	8	17	
	Missing	3	3	7	10	1	
Mean		1,20	1,00	1,09	1,25	1,65	

Heeft u de training aanbevelen?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	12	66,7	80,0	80,0
	nee	3	16,7	20,0	100,0
	Total	15	83,3	100,0	
Missing	99	3	16,7		
Total		18	100,0		

Zou u de training aanbevelen?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	15	83,3	100,0	100,0
Missing	99	3	16,7		
Total		18	100,0		

Heeft u een booster gehad?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	10	55,6	90,9	90,9
	nee	1	5,6	9,1	100,0
	Total	11	61,1	100,0	
Missing	99	7	38,9		
Total		18	100,0		

Was de Booster zinvol

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	6	33,3	75,0	75,0
	nee	2	11,1	25,0	100,0
	Total	8	44,4	100,0	
Missing	99	10	55,6		
Total		18	100,0		

Had u verwachting?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	6	33,3	35,3	35,3
	nee	11	61,1	64,7	100,0
	Total	17	94,4	100,0	
Missing	99	1	5,6		
Total		18	100,0		

Verwachting waargemaakt?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	5	27,8	100,0	100,0
Missing	99	13	72,2		
Total		18	100,0		

Bijlage V

Doelgroep

1. Wat is de samenstelling van het gezin? (vader/moeder, aantal kinderen). Verschilt dit ten opzichte van hoe het was bij de afsluiting van PMTO?

1	Nee
2	Nee (Rowan voor de training)
3	Nee (beide kinderen PMTO? Ja, oudste ADHD, jongste PDDNOS)
4	Ja, tijdens PMTO alleenstaand. Wim woonde in het huis (van interview en tegenwoordige woning Karin) en erna is dit samengevoegd.
5	Nee
6	Nee
7	Ja, ex. Gescheiden, maar wonen wel in het zelfde huis.
8	Nee
9	Nee
10	Nee
11	Nee
12	Nee
13	Nee
14	Ja, dochter van 1 nu erbij. Totaal 4 kinderen.
15	Nee
16	Nee
17	Nee
18	Nee

2. Is uw kind van school gewisseld sinds de afsluiting van PMTO?

1	Net bij de overgang, van Vlinder naar spec. BO.
2	Ja, zat eerst op het regulier basisonderwijs. Dat ging niet helemaal goed, we hebben ook beloningssystemen uit te zetten op school. We hebben vanalles geprobeerd, maar nee, en toen hebben we besloten dat hij daar vanaf ging en naar het medisch kinderdagverblijf ging. Daar heeft hij drie of 4 maanden gezeten, hij wou meer leren, en dat konden ze daar niet bieden en toen hebben we weer gekeken naar een school en nu zit hij in Groningen. En dat gaat goed.
3	Ja. Oudste zit op praktijkonderwijs, jongste zit op TL (?).
4	Van basisschool naar de middelbare school
5	Ja, van basisschool, en toen naar spec. Onderwijs. Hij eerst al spraakles en logopedie, maar dat hielp niet, dat schoot niet genoeg op zeg maar. Maar toen heeft hij daar 2 jaar gezeten, en hij zit nou op cluster 4.
6	Eerst mytylschool, nu vmbo. Heeft wel handicaps. Nu kijken we hoe het gaat. Hij wil sportleraar worden, maar daar moet je wel bepaald niveau voor nodig. We kijken hoe het gaat.
7	Ja, halverwege groep 5 naar speciaal onderwijs.
8	Ja, naar middelbare school. Dochter zat al op de middelbare school toen.
9	Nee
10	Nee
11	Nee
12	Ja, pepijn naar middelbare school. Lotte naar speciaal onderwijs.

13	Ja, vanaf de pionier (school bij Bascule) naar voortgezet onderwijs
14	Ja, naar middelbare school, 1 havo en 2 havo.
15	Nee
16	Ja, oudste naar middelbare school. 3 jaar geleden naar SBO. En jongste op SBO. Oudste Nu naar regulier VO
17	Manon is naar middelbare school
18	Ja. Van regulier naar Altra college, zmok school, nu MBO.

3. Is uw gezin verhuisd sinds het volgen van de PMTO trainingen?

1	Nee
2	Ja
3	Nee
4	Ja, zie 1 ^e vraag.
5	Nee
6	Nee
7	Nee
8	Nee
9	Nee
10	Nee
11	Nee
12	Nee
13	Nee
14	Nee
15	Nee
16	Nee
17	Nee
18	Ja

4. Is uw kind actief op een club of sport? (beschermfactor)

1	Ja, Fitkids. Is eigenlijk een soort sport o ja, fysiotherapie met kinderen met een speciale beperking en dat vind hij heel leuk. Sporten werkte niet, dat hebben we geprobeerd maar dat was een drama, en dit kwam op ons pad. Hij is geen groepsspeler, dus niet voetballen, volleyballen, alles wat met groepen te maken heeft. Hij kan zijn aandacht er niet bijhouden, bv als ze als ze aan het uitleggen zijn, hij trekt zich terug in zichzelf. In het begin gaat het goed, maar langzaam is hij dan gewoon weg. Hij snapt ook niet de begeleiders, op het moment dat er wordt verteld wat hij moet doen, dat lukt niet, je moet het altijd voordoen anders snapt hij het niet. Hij loopt altijd een beetje achter op de rest, anderen beginnen dan en dan staat hij nog te kijken. Hij kan ook niet kiezen, hij vindt dat moeilijk. Hij kiest altijd de kleinste uit, maar die heeft dan een grote bek, en die wil dan niet en zegt 'je kiest me altijd uit'. Hij staat dan daar soort timide. En dit is heel leuk, ze begeleiden m in motoriek, stukje zelfvertrouwen, leren hem dan ook kiezen, dat vind hij heel moeilijk. Ze laten hem daar ook wel expres verliezen, om te kijken hoe hij daar mee omgaat, en dat gaat steeds beter. Dat was eerst huilen met tuiten natuurlijk en kwaad. Maar de man die daar was zei ook van geen druk erop, ze wisten eigenlijk precies hoe ze het moesten doen. dus elke donderdagmiddag naar schooltijd, dan hup moet hij die kant op. En ze gaan na een jaar kijken, waar hij misschien ook nog geschikt voor is, wat hij dan wel zou kunnen doen. voor ons is het ook een zoektocht. Als we daarin begeleid worden, zijn we allang blij.

2	Helemaal in to de voetbal, hij leeft voor de voetbal. Daar heeft hij ook hele goede vooruitgangen mee, hij is begonnen in de f-jes, vorig seizoen zat hij in de F2, hij stak gewoon met kop en schouders boven de rest uit. Dan krijg je wel een beetje air in je kont, zo van, hij kan wel wat. Toen hebben we ook gekeken, o, kan hij door naar de F1?toen hebben we besloten, hier in roden zitten 10 e-tjes, en toen is hij direct in de hoogste E geplaatst. En het ging helemaal super, hij had geen woede uitbarstingen meer, en het gaat gewoon super. Vorig jaar hadden we nog zoiets van, als je zo door blijft gaan, kunnen we je net zo goed eraf halen, daar boek je verder niks mee. En dat hebben we nu gewoon helemaal niet meer. Hij moet nu gewoon opboxen tegen de ouderen en dat doet hem gewoon goed. hij is niet meer de beste zeg maar. Hij zit gewoon prima op zijn plek. Er wordt binnenkort een talentdag georganiseerd, vanuit het voetbal, de trainer had gezegd, doe maar, is een leuke ervaring. En wie weet haal je er nog wat uit.
3	Rene niet, gevoetbald, maar gestopt, had er geen aardigheid meer in. Oudste zit op paardrijden en heeft ook zijn eigen paard. Kan hij zich helemaal in uitleven. Rene is vooral thuis actief, het werd allemaal te veel. Hij is veel met huiswerk bezig, wat klusjes en computer.
4	Nee. Buiten school veel met computer, en sinds kort twee echte kameraden, waar hij veel mee optrekt en heen gaat. En voor de rest, huiswerk.
5	Ja, hij zit op breakdance. En dat vind hij leuk. Verder met de computer vind hij leuk en spelen met kindere
6	Rugby, 3 keer in de week trainen, 1 keer wedstrijd. En zit in sportklas op school. Contactsport is voor hem prettig. 10 km naar school fietsen, veel beweging. Andere kinderen, meisjes, dansen, turnen en scouting. Actief. Wel veel, maar ze vinden het leuk
7	(kan het niet verstaan) slecht geluid van memorecorder...
8	Allebei voetbal. Frank verder veel vrienden, dus daar druk mee. Andere zoon C1 voetbal, dus veel trainen en wedstrijd, veel tijd mee kwijt. Verder nog een training over hoe ADHD werkt, uitleg enzo. Maar het is eigenlijk wel te veel, eigenlijk te vol programma. Veranderingen zijn wel moeilijk. Op een gegeven moment het blad met stickertjes en dat veranderde en dan merk je aan ze, 'moeten we nou weer wat anders?' soms wordt het dan veel, ook voor jezelf, je rent van hot naar her. Maar het hoort erbij, je pikt er het beste uit.
9	Romy paardrijden. Joey gitaarlessen. Verder geen sport. Ervoor gymnastiek, maar vond dat niet meer leuk, toen paardrijden. Verder huiswerk, vriendjes.
10	Kim scouting en gym, en zoon op basketbal en radiografische bestuurbare auto's vind hij leuk.
11	Blokfluit, gitaarles op school.
12	Scouting. Lotte nog volleybal, maar wil ze mee stoppen.
13	Paardrijden, 1 uur in de week. Maar wil iets anders, vind het niet leuk meer. Op musicalschool ook 1 uur in de week.
14	Judo (oudste), andere voetbalt en ervoor piano, maar dat niet meer. Qua oefenen werd het een beetje veel, ook wat het kost. En nu in brugklas, dus daar op richten.
15	Judo, zwemlessen, nu C diploma bezig. Hij wil erna gaan voetballen
16	Handbal, moeder is coach. Jason voetbal en geturnd, maar gestopt door veel trainingstijden. Dus nu alleen voetbal. Hij gaat nu voetballen bij AZ.
17	Ballet. Vanaf haar 4^e. tappen en jazz, veel in dans.
18	Op dit moment niet, wil niets vast, wil vrij zijn. vind het wel leuk om te skaten, maar stelt dingen uit.

5. *Hoe lang heeft u de PMTO training gevolgd? (uit database)*

1	Ongeveer een jaar. En dan nog nazorg, en dan belden ze nog, 1 keer in de zoveel weken. Sowieso belden ze ook nog iedere week nog altijd met tussendoor. Maar eerst wel wekelijks hoor. En dan elke vrijdag.
2	Samen met man. Volgens mij wel een jaar. En ik vond het heel jammer dat het afgelopen was. Dan sta je er weer alleen voor, je hebt niet meer iemand om op terug te vallen. Want het was altijd, o, even opschrijven, want Els komt dinsdag weer. Dan heb je even een uitlaatklep, als iets helemaal tegen zit, of je zit zelf helemaal onderin het glaasje, dan heb je weer even een peptalk nodig. En dan ging het wel weer. En nu moet ik het helemaal alleen doen. dat was weer even wennen.
3	Ongeveer een jaar.
4	Een jaar.
5	Volgens mij 4 tot 6 maanden. Ik moest wel even kijken van hoe zat het ook alweer, want mijn geheugen is slecht.
6	Ongeveer een jaar.
7	5 jaar geleden. Bijna een jaar.
8	Ongeveer een jaar.
9	Half jaar. Ging snel, snel resultaat.
10	$\frac{3}{4}$ jaar ongeveer. Ongeveer 32 sessies. Veel meer dan er voor stond zeg maar.
11	Ongeveer anderhalf jaar. Ook door het oponthoud door vader (Chris), lang blijven hangen in de eerste lesjes. Erna besloten verder te gaan zonder hem.
12	Training voor oudste, Pepijn. Ongeveer 9 maanden tot een jaar.
13	Samen met Jos (man) $\frac{3}{4}$ jaar ongeveer. Weet het niet meer precies.
14	Ruim een jaar, misschien anderhalf. Man was er niet altijd bij, erna weer wel, dus daarom wat langer bezig geweest. 5 jaar geleden, een van de eersten.
15	Samen met man. Bijna een schooljaar. Vanaf sept, tot april/mei.
16	Ongeveer 2 jaar denk ik. Een tijd en erna nog terug geweest.
17	Ongeveer een jaar.
18	Bijna 2 jaar.

6. *Heeft u na de PMTO training nog andere hulpverlening gehad? Zo ja, welke?*

1	Geen andere programma's, we zijn wel een jaar geleden begonnen met zoeken naar begeleiding omdat hij een beetje ouder is geworden. Je krijgt hele andere issues, en hebben we aangeklopt bij Akade(?). hij is niet in begeleiding, dat zijn wij eigenlijk. (Claire): dus net eigenlijk als PMTO, dat jullie vaardigheden geleerd krijgen? → Het is eigenlijk meer een soort gesprek elk half jaar of elke 4 maanden nu, anders wordt je uit het systeem geflikkerd zeg maar, om als er iets is, dat je dan dat daar kan bespreken. Op dit moment hebben we helemaal niet zo veel bijzonders. Maar af en toe steekt er wat de kop op. En niet dat je dan nog een hele intake hoeft te doen. (Claire) dus jullie kunnen begeleid worden als er iets is? → precies, en als het nodig is. en verder niet (geen hulpverlening). Ja, op school doen ze dan nog rugzakje met hem. Verder niet.
2	We hebben nog begeleiding gehad van de GGZ, 1 keer in de maand dat wij daar dan heengingen, dat was na PMTO. we hebben daar nog gesprekken gehad, met een casemanager, over andere dingen, andere leeftijd. Paar

	maanden begeleiding. Rowan gaat naar het logeerhuis, en van daaruit geven ze ook thuisbegeleiding. Dus daar hebben we ook nog wat van meegesnoept. (en je had niet zoiets van, ik kan terecht bij Els?) ja, nee, had misschien wel gekund, maar daar heb ik niet zo bij stilgestaan. Op een gegeven moment ging hij naar het logeerhuis en daar heb je ook wel eens overdracht, zo van ben je ergens tegenaan gelopen of zit je ergens mee, en dan zeg je dat. En dan werd er dan een gesprek gepland en erover gepraat. Dan zijn de kinderen er ook allemaal niet bij. Want daar lopen andere kinderen ook rond, dus dan is het niet handig van alles te bespreken. Daar hebben we nog wel maandenlang wel nog best wel begeleiding van gehad. En ik denk dat je ook altijd wel begeleiding nodig zult hebben. Er komen dan steeds nog andere dingen. Loopt nu tegen hele andere dingen aan (4 jaar en nu 9). Kinderen worden groter. Op dit moment geen begeleiding, op dit moment gaat het hartstikke goed.
3	Vaste hulpverlening, PGB coach, die komt 1 keer per maand langs, om te kijken hoe alles gaat. Kan daar problemen en dingen waar ze tegenaanloop bij kwijt. Doelen gehad waar we naar toe werkten, bijvoorbeeld de kamers opruimen en dat soort dingen. En dat soort klusjes in huis doen enzo, want Hans die moet dat leren, over 2 jaar 18 en dan gaat hij op kamers. Dus hij moet dat toch leren omdat hij dat op zijn eigen gaat doen. dus moeten ze, omdat ze nu ook wat ouder zijn, een klusje in huis doen. keuken 1 keer opruimen per dag, en Hans moet dan de woonkamer een beetje netjes maken, dweilen en afstoffen en dergelijke. Maar dat is nog wel eens moeilijk voor ze. Want als ik thuiskom om 11.00 uur dan moet ik eerst door het huis heen want dan ligt het overal en nergens.
4	Ja, eerst Akare (?), hij heeft SOVA training gehad (voor PMTO), maar hielp niet. Hij kon daar niets mee. Nu weer SOVA training, nu gaat het wel goed. hij krijgt dit op school. Aanpak is beter/anders.
5	Logopedie/spraaklessen zoals eerder gezegd. Ggz, ik weet niet of het (PMTO) toen al liep. Op een gegeven moment liepen dingen toch wel heel erg uit de hand. Op een gegeven moment was het toch, ik wil een diagnose. Want, dingen kloppen niet helemaal. Want hij deed niks volgens het boekje, zoals beloning en straf en dat soort dingen, doelen stellen. Allemaal tegendraads en hij deed het juist allemaal lekker niet. Dus toen dacht ik, daar moeten we gewoon even hulp bij. We hebben ook iemand via via, die heeft bij de ggz gewerkt, die doet ook video-opnames op school en dat soort dingen. Ook contact bij ons thuis, die heeft ook een tijdje ondersteuning gegeven. Hij heeft ook medicijnen gekregen. Ik weet niet of dat toen al was maar...of er voor of tijdens, ik weet het niet meer.
6	Nu bezig met hulpverlening, wachten op hulp. Voor zoon om een op een te praten met therapeut. Hij is nu puber en heeft andere dingen nodig, met PMTO niet meer echt te helpen, hij heeft nu andere dingen nodig, ook negatief zelfbeeld. Kan slecht keuzes maken. Maar PMTO kunnen we nog steeds wel toepassen. Op school wel een coach, begeleiding.
7	Later wel, voor autisme. Ouderbegeleiding, ook thuis geweest voor begeleiding. Uitleggen wat het is enzo. Pas na PMTO bekend dat hij autist was. Maar loopt een beetje doorelkaar, veel verschillende dingen.
8	Nee, wel wat cursussen, maar verder niet. Via school rugzakje, REC4, begeleiding op school.
9	Nee
10	Ja, kim is opnieuw getest en daar kwam uit dat ze buiten haar ODD ook ADHD heeft. Ggz verder gegaan en daar een cursus omgaan met ADHD gedaan. En een rugzak aangevraagd op school zit op regulier onderwijs. Ervoor gekozen dat ze op de reguliere kon blijven in overleg met school ook. Dat dat beter zou zijn, vrije school, veel creativiteit, ze is daar het

	meest thuis. Niet opnieuw PMTO? nee omdat ze ook opnieuw getest is geworden, en toen werd aangeraden cursus omgaan met ADHD te doen.
11	CCE, weekendgezin voor Ilona (kan zien hoe het in een 'normaal' gezin gaat). En nog veel andere cursussen. Organisatie daar die kan helpen met vanalles. Via school heb je ook soort kanjertraining (met 2 kinderen), dat heeft Ilona gevolgd. Werd toen gezegd dat ze nog meer nodig had, dit was niet alles, iets anders zou nog beter zijn. (2 jaar geleden). Maar wat ze nu dan nog zou moeten volgen weet ik niet. Zou nog iets via de ggz kunnen volgen, maar dat is dan ook weer intensief, dus ervoor gekozen dit niet te doen. is allemaal al druk en moet focussen, en een broer die met de taxi thuiskwam. Niet te combineren in het gezin. Maar eigenlijk had ze het wel nodig. verder heeft ze ook dyslexie en slikt ritalin.
12	Pepijn, SOVA training. Kwam iemand iedere week langs. Maar daar hebben we eerlijk gezegd weinig aan gehad. Meer aan PMTO
13	Nee. Wel gesprek met ambulante begeleider bij Michael op school over begeleiding. Ik merk dat het wel goed gaat, voel me heel sterk door wat ik geleerd heb. Maar niet verder zelf hulp gehad.
14	Nee. alles doen we nu zelf.
15	Nee
16	Kinderen zijn nog in behandeling bij de bascule. Erna ook ADHD vastgesteld, krijgt ook medicatie. Ook cursus Boos worden. oudste is in behandeling bij de soc. Emotionele lijn van de Bascule, en ervoor niet.
17	Wel met Manon bij psycholoog, vond ze vervelend. Maar gericht op dingen die kunnen veranderen. Beetje tijdens en na PMTO. en training Durven doen in groep 8. Wel actief met haar daarin, wel nog een beetje zoekende. Ze is nog wel onzeker.
18	Ja, cursussen, trainingen, maar nu niet meer. Heeft niet allemaal goed gewerkt. Nog steeds is de situatie niet optimaal, maar moeder heeft een manier gevonden om ermee om te gaan. Als er maar weinig ruzie is, is ze al blij. Behoorlijk pubergedrag. Lijkt nu beter gegaan met vriendin die hij nu heeft.

7. (vraag 6 als inleiding voor deze vraag:) Is uw kind na de PMTO training in contact geweest met justitie/politie?

1	Nee. Hij speelt ook niet graag buiten. Er zijn een aantal jongetjes in de buurt geweest, waarbij we dachten dat het niet verstandig was dat hij naar buiten ging. In ieder geval niet zonder begeleiding. Dat proberen wij toch nog even, (Claire) hij is beïnvloedbaar door anderen? → Ja, en dan wil hij niet weg. Laat zich gauw overrulen door een ander.
2	Nee
3	Nee
4	Nee
5	Nee
6	Nee. Werd beschuldigd van diefstal, maar hij had dat niet gedaan.
7	Nee
8	Nee
9	Nee
10	Nee
11	Nee
12	Nee
13	Nee

14	Nee
15	Nee
16	Nee
17	Nee
18	Ja. 1 keer chocola gejat, erna Halt. Erna niet meer in aanraking.

Interventie

(kaartjes strategieën gebruiken vanaf vraag 10)

(voorbeelden procedure/technieken gebruiken vanaf vraag 13)

8. A. Weet u nog wat de aanleiding was voor het volgen van de PMTO training?

1	De situatie was onhoudbaar. We begrepen elkaar niet. Op vrijdag, hij kwam uit school, en dat ging dan tegen mekaar, en dan was ik blij dat hij er was. Dat ging helemaal niet. Het is gewoon begonnen op het moment dat hij op vrijdag de hele week, dat was eigenlijk veel te veel voor hem, teveel kwam op m af, hij kon dat niet verwerken, hij kon dat ook niet vertellen. Hij kropte gewoon alles op, en dat kwam vrijdag eruit. Moeilijk doen, tegenstribbelen, ik wil niet, ik wil niet. Dat werd steeds moeilijker. En sochtends, ik (vader) was meestal al weg, maar dan moet er een manier zijn om die ochtend dingen op een rustige manier te beginnen. En dat was eigenlijk waarom we gekozen hadden om er iets mee te doen. ook omdat ik (moeder) altijd heel gestresst ben, en als hij dan van school, dat gaat dan tegen elkaar. We begrepen mekaar niet op den duur. En toen zeiden we, dit kan gewoon niet zo. En toen kwam dit echt op ons pad. En toen hadden we zoiets, laat maar proberen. En ze zeiden ook tegen ons, je zult ook zien, want we hadden eerst een gesprek gehad, van wat het allemaal was, dat we al heel snel resultaat zouden zien. Dat is natuurlijk het leukste wat je kan horen. want je hoort zoveel over allerlei dingen en programma's en therapieën, en dat duurt allemaal zo lang, en veel energie in steken. En wat ze zeiden is ook werkelijkheid.
2	We wisten zelf geen uitweg. We zaten bij GGZ, de case manager had aangegeven dat er iets nieuws was in NL, PMTO. (hoe merkte je dat het niet meer lukte?) de sfeer was minder gezellig. Veel minder hebben, je kunt je kind niet meer in bedwang houden en het wou gewoon niet. We hadden gewoon echt hulp nodig. GGZ raadde dat aan.
3	Ja, dat weet ik nog heel goed. ik was net een paar jaar alleen met de kinderen na de scheiding en ten kwam eerst Rene die PDDNOS had en Hans die was heel heftig en druk en die kon het allemaal niet meer. Toen zijn we erachter gekomen dat hij ADHD had en daar heeft hij nou medicijnen voor. En Hans is er nu weer vanaf, dat gaat hartstikke goed. maar ik heb het eigenlijk gedaan omdat ik constant met de handen in het haar zat, ik wist niet meer hoe ik het moest oplossen. Alles wat ik zei, dat werd gewoon genegeerd.
4	Anders zou hij uit huis geplaatst worden. het was op, het ging niet meer. Bij PMTO terecht gekomen via GGZ therapeut.
5	Heel druk, eiste alle aandacht op. Time-out werd hij alleen nog maar bozer van. Nog meer tegendraads. Het werd van kwaad tot erger. Dus we kwamen echt in een negatieve iets. Je kon ook niet op de sociale aspecten,

	zo van, kon je nou zien wat er fout ging? Dat werkte gewoon niet. Hij zag zijn eigen aandeel er niet in, altijd andermans schuld. En hij werd steeds bozer. Ook het beloningssysteem werkte niet. Op het moment van PMTO even wel, maar erna, hij was gewoon boos als hij geen beloning kreeg. En dat snapte hij dan niet. Zo van, hoezo geen beloning, nou ik vind van wel. En dan kon ik die discussie allemaal weer aan gaan. En op een gegeven moment waren kleine beloningen ook niet goed genoeg meer. Op een gegeven moment moesten er ook dure dozen met lego worden, duur speelgoed, of 100 euro, zei hij dan. Dat had helemaal geen zin, dat beloningssysteem. Stickers enzo, dat werkte niet. Later toch maar weer opgepakt dat beloningssysteem, maar nee hoor, gelijk weer hele hoge eisen stellen. Werkte niet.
6	Stonden op het punt om uit elkaar te gaan. Eerst naar relatietherapeut, maar toen doorverwezen. Wilden niet uit elkaar, moeten meer structuur met kinderen krijgen. Wij dachten dat het met de kinderen zou gaan, maar het was voor ons.
7	We wisten niet wat hij had, het liep niet. Er moet iets gebeuren, de goede weg. (waar liepen jullie tegenaan?) tegen wat niet? Regels moeilijk, luisteren.
8	Oudste heeft stemmingswisselingen, stoornis. Niet luisteren, alle 3. De controle weer terug krijgen. Dingen die je wel weet, maar niet doet. PMTO via Curium.
9	Romy driftbuien, je kwam er niet door, geen contact mee maken. Geen rust in Romy. Nu af en toe nog, maar gaat heel goed. maar je weet nu hoe je haar aan moet pakken, je hebt nu handvatten. Via school PMTO doorverwezen.
10	Voor Kim. Bij de geboorte dachten we al dat er iets was. Ze lachte bijna nooit. Ook op school, En toen bedachten we dat we nu iets moesten doen anders ontspoord ze als ze een jaar of 12 is. we hadden geen grip, niets werkte, geen regels. PMTO via opvoedbureau, na 5 keer doorverwezen naar Bureau Jeugdzorg, daar getest en toen geadviseerd om PMTO te volgen.
11	Het gedrag van Ilona, ze kopieerde ook van haar broer. Waarschijnlijk ook door autisme van broer, ze wist niet wat er aan de hand was, was nog jong. Ging uit haar dak, niet luisteren, schreeuwen over de grond dweilen. In het begin wel lastig met PMTO, man heeft autisme en ADHD dus dat gaf wat problemen om dat samen te doen. training is dus niet aangepast op vaders/moeders die wat mankeren. De stof was te moeilijk voor hem. Filmen was ook niets. Dus moeder heeft alleen training gevolgd verder. Probeert hem dan wel ook te trainen en te helpen met het gedrag van kinderen. Dus souffleert dingen als hij zijn kinderen aanspreekt. Bijvoorbeeld duidelijke instructies en dat ook met zijn stem goed over te brengen. Blijven staan en wachten ook bijgebleven. Geeft deze tips ook veel aan andere ouders.
12	Het liep op school niet zo goed. en we wisten niet hoe we sommige dingen aan moesten pakken. Sfeer thuis was slecht.
13	We zijn uitgenodigd om mee te doen. Michael zat toen op school dagbehandeling, gesprekken met maatschappelijk werker en werd ons aangeboden. Hadden we wel behoefte aan. Dwars gedrag, moeilijk toegankelijk, negatief naar ons toe, naar school. Sociaal contact ging moeilijk. Uitbarstingen en heftige emotionele reacties. Zelf zo radeloos en onmachtig, en daar hadden we helemaal geen goed gevoel bij, dus blij met hulp. En jos en ik zaten ook niet altijd goed op 1 lijn.
14	Voornamelijk oudste, medicatie, zoeken naar hoe ga ik om met mijn

	drukte, voor hem. Eerder een andere cursus (joep loop?) daarin werd verwezen naar PMTO. want eind ervan had ik niet het idee dat het voldoende was. Toen in contact met Willemijn en toen PMTO gevolgd.
15	Training via school, niet omdat het vanuit het gezin niet goed ging. De juf van de zoon vond dat hij geen normaal gedrag had, maar thuis herkenden ze dat niet. Volgens moeder idee dat er geen klik was tussen zoon en juf. Vanaf dat er een andere juf was in een ander jaar, geen problemen meer. Verstoorde kinderen in de klas, snel afgeleid. Moest aan het werk gezet worden anders werd het een beetje een stoorzender. En daar een systeem in te krijgen om hem daar in te begeleiden. En ook dat dat op school gebruikt zou worden, zodat dat gelijk liep. Kwam vooral vanuit de juf. Ze vond zijn gedrag niet oke, hij praatte niet goed. dus van daaruit. Maar we wilden alles voor het kind doen, daarom hebben we het gedaan, maar we herkenden het zelf niet. Ook verschil in lijst invullen (juf zei bij sommige vragen 'vaak', wij 'soms') dat was erg verschillend. Hij had denk ik geen klik toen met die juf. Heb het ook gevolgd met een andere gedachte, het was vooral vanuit school. Dat bleef wel in mijn achterhoofd. De juf moet dit ook doen, het moet wel gelijk zijn, thuis en school. Carola is ook een keer op school geweest. Daar ook de beloningskaart gebruikt.
16	Oudste gedrag in huis. Was koppig, moeilijk te motiveren, sluit moeilijk aan bij een groep. Wel lief kind, maar sociaal maakte ze zich zorgen over. Wij begrepen haar gedrag ook vaak niet, veel huilen, boos, niet begrijpbaar. En met contact broertje, peuterpuberteit. Ging niet helemaal goed. als je gedrag vergelijkt met in de boekjes, op tv (nanny) en cursussen bij opvoedbureau en dat soort dingen, merkte ik toch dat mijn kind wel iets extremer in het gedrag was. En ik wist niet hoe we het aan moesten pakken. Eerst naar ziekenhuis psycholoog via huisarts. Daaruit verwijzing naar bascule. Wachtijd en toen was jongste ook wat ouder. Contact ging ook niet samen. Vader ook symptomen van ADHD maar niet vastgesteld. Zwaar dyslectisch. Maar wil daar niet mee doen. (hij vindt, ik ben zo) En je wordt zelf ook wel onzeker, doe ik het wel goed enzo.
17	Training gevolgd voor oudste, Manon. Manon is onzeker. Vader werkte veel, ik ook. Met opvoeding ging het moeilijk. Ze was lastig, wij vonden dat moeilijk. We zaten niet op 1 lijn. Veel kwam op mij neer. Drukte van het werk kwam mee naar huis. Het escaleerde.
18	Moeilijk in gezin, relatie zoon en moeder. geen structuur. Kind luisterde niet. Veel bezig met computer.

B. Tijdens de trainingen heeft u doelen opgesteld. Weet u nog welke dit waren?

1	Proberen, als hij straf had, moest hij daar gaan zitten, in de hoek. Ook om dat hij dan daar zo min mogelijk zou gaan zitten. En bewijzen, van hoe minder hij in de hoek zit, hoe minder 'straf' hij eigenlijk krijgt. En dat is gewoon aardig gelukt want hij zit toch eigenlijk niet meer in die hoek. Ja, ik zit te denken. Ook wel dat hij beter naar ons zou gaan luisteren, dat we mekaar beter gingen begrijpen, dat had ook met zindelijkheid te maken, dat zouden we ook gaan aanpakken. Toen zeiden ze, nou, dat zetten we er gewoon bij. Zwemmen was toen ook zo'n issue, hij wilde het bad niet uit. En die picto's aangepakt, toen hebben we die mooie ding gemaakt. Nee, dat was vanuit school, niet van PMTO. oke. Maar ook zelf van , hoe ga je er zelf mee om. Ook vooral het ritme, tijd om naar school te gaan, tijd om naar bed te gaan. Dat daar proberen gewoon te veranderen. En gewoon

	meer lol te hebben, gewoon weer een gezinnetje te zijn. bijvoorbeeld we konden ook niet zomaar spontaan weggaan. We moesten ook van te voren vertellen waar we naartoe gaan. Wie er komt, van te voren. Bv onze buurmeisjes hadden een cadeautje gekocht, heel lief. Hij kreeg het cadeau, maar smijdt het, harstikke boos, ja dan sta je echt zo van...he. Toch proberen, ja, er komt bezoek, we verwachten bezoek, dat hij dan in ieder geval dat kan verwerken. Ook met het weggaan, gewoon vertellen, we gaan weg, en zeggen van, we gaan naar daar en daar en daar. En nu gaat dat beter, kan ook naar bijvoorbeeld 2 extra winkels. Je kan winkels toevoegen. Er is waarschijnlijk nog wel meer, maar dat kan ik niet zo 1 2 3...en in het begin, stel je ook weer andere doelen. Ja, je schaaft wat bij, of je haalt wat weg, wat dan belangrijk is, is erna misschien helemaal niet meer zo belangrijk. Ja, we hadden wel veel ja. Ja, weggaan, opstaan, ja ook iets, als hij in zijn wereld wegtrok, was het heel moeilijk om hem terug te halen. We noemen dat een reset-knop. Als je hem hier doet (denkbeeldig knopje midden op het hoofd) is hij zo eruit. Dat heeft met dat communiceren te maken, dat was ook toen hij nog wat kleiner was. Toen hadden we zoiets van, je moet m aanspreken, justin, even naar me luisteren, dat je de aandacht kan hebben, en dan kun je het vertellen. En ook het herhalen van wat je wilt gaan doen. wat hij moet doen, zo dat hij begrijpt. We hadden ook doelen voor onszelf. Zo van, wat rustiger, ritme, regelmaat weer erin te krijgen, dus ook voor Justin, maar ook voor onszelf.
2	Kan er niet opkomen..... de boosheid aanpakken. En dat we rowan weer een beetje onder controle konden krijgen. Wij zijn de ouders, jij bent niet de baas, maar wij zijn de baas. En jij volgt ons op en wij niet jou. en als we daar dan wat meer balans in konden krijgen, dan zou de rest ook wel volgen.
3	Nee, ze staan in de map, maar niet meer zo. De map staat hier nog wel als het goed is. Kamer opruimen en dat soort dingen. Ik weet wel nog dat we dat met plaatjes gedaan hebben, wat ze moesten beginnen en welke volgorde ze moesten doen. we hebben alles opgeschreven, welke punten en daar hebben ze toch wel heel veel van geleerd. Maar welke dingen het allemaal waren, dat weet ik niet precies meer. Rene was heel moeilijk om aan tafel te houden, hij vond het ellendig om te blijven zitten, daar zijn we ook mee bezig geweest. We hebben toen ook de camera aan tafel gehad om te kijken hoe dat ging. We zijn best wel actief geweest. Maar ik heb er wel wat aan gehad hoor, dat is belangrijk.
4	Jacco weer op de rit krijgen. Bepaalde vaardigheden bijleren. Het was hopeloos, hij ging dwalen. Doel was de structuur, de dagelijkse routine weer terug te krijgen.
5	Nou, in ieder geval, beter met zijn gedrag om kunnen gaan. En dat ik wat steviger in mijn schoenen kwam te staan, en dat we op een lijn kwamen te zitten, met mijn man. Ja, een beetje meer harmonie in huis. Dat is wat ik me een beetje kan herinneren.
6	Dingen netjes vragen aan elkaar, normaal met elkaar praten.
7	Ongetwijfeld over regels en luisteren. Maar verder weet ik het niet meer. Ik weet niet meer precies wat waarbij hoort, loopt doorelkaar.
8	Gezag terugkrijgen, leren luisteren, dat soort dingen.
9	Driftbuien van romy, onzekerheid van joey Het is ook dat het aan de ouders ligt, ze zeggen altijd wel van kinderen, maar het ligt net zo goed aan ons. Het is een wisselwerking.
10	Meer grip te krijgen, dat ze toch de dingen doet die van haar verwacht worden.
11	Dat ze zou luisteren, beter zou praten, en dat ze niet zo te keer zou gaan.

12	Gezelliger in huis was het grootste doel. En tips hoe je situaties moest aanpakken.
13	Kan ze niet meer omschrijven hoe ze daar stonden, maar de strekking zal wel zijn geweest meer handvat krijgen om met het gedrag van Michael om te gaan.
14	Leren omgaan met ADD, druk zijn. voor mij ook dat ze naar mij luisteren, naar mijn gezag. Want als mijn man binnenkwam, was het anders, luisteren wel naar hem. En dat ik de structuur kon vasthouden. Ik hou daarvan, maar vond het toen heel moeilijk om mijn boosheid niet te laten zien. Wellicht nog wel meer doelen, maar dit was belangrijkste.
15	Weet ik niet meer. Waarschijnlijk wel iets om dat gedrag aan te pakken, maar weet ik niet meer echt. Wel met rollenspel, maar dat is dan niet echt een doel.
16	Ontwikkelingsfases bekeken. Situaties ingebracht vanuit thuis en hoe had het anders gekund. En op 1 lijn te komen met man. Dat heeft me meer zekerder gemaakt.
17	Zie ook vorige vraag. Structuur, grenzen, op 1 lijn. Taken, en volgens die een ritme/structuur vinden. Afspraken maken.
18	Structuur aanbrenge, positief betrokken zijn. computer gebruik laten afnemen. Laten zien dat moeder de baas is. het moet goed voelen en het moet op een natuurlijke manier gaan, zowel moeder als zoon voelen dit zo.

C. Zijn er op dit moment specifieke vraagstukken waar u voor staat en eventueel punten waar u aan werkt? Zo ja, welke zijn dat?

1	Gaat nu heel goed, eigenlijk niet. Nou, wat ik wel vind, het naar bed gaan. En zo erg, je doet er alles aan. Ja, laatste week gaat het goed, maar hij wil ons constant in de gaten houden. Je kan m niet aan het verstand brengen dat hij een klein kind is en dat hij zijn slaap nodig heeft, dat dringt maar niet door. Hij wordt dan boos omdat hij naar boven moet en gaat dan ook boos naar bed. Kijk, en dat vind ik niet prettig. Hij moet wel naar bed, anders kan hij niet opstaan, en dan kan hij niet naar school. En dan wordt hij ook boos. Ja, wel prikkelbaar. We sturen hem wel, maar dat vind ik nog wel eens lastig. Maar goed, daar zitten meer ouders mee hoor. Ik hoor het ook van mijn collega's, die hebben ook kinderen, die ook het liefst willen wakker blijven tot heel laat. Maar dit probleem hadden we eerst smorgens. En dan kwam er zo'n druk achter mij. Maar nu gaat het heel goed, dat heeft ook met mij te maken. Als ik mijn thermometer naar beneden hou, en wij ook een soort ritme erin houden, dan gaat het goed. maar nu begint hij savonds, dus we moeten een beetje creatief zijn hoe we dit nou weer oplossen. Dat hebben we ook geprobeerd, om gewoon maar wat te gaan proberen.(weer een voorbeeld over slapen.... Over knuffels, misschien knuffels eruit, knuffels als levende wezens, knuffels als verwerking van de daggrootste stuk eruit gelaten).
2	Hij wordt groter en sterker, dus lichamelijk. Soms zou ik wel eens hebben van, ja, dat mag nog wel, dus hulp. Met Els zijn we begonnen met beloningssysteem. Maar nu werkt dat niet meer. Stickertjes moet je nu niet meer mee aankomen. Dan had Els nog wel eens van, probeer dit eens, probeer dat eens, maar dat heb je nu niet meer, en dan denk ik, wat past bij een kind van 9 en wat zou effect hebben? Dan denk ik, begeleiding zou soms niet heel verkeerd zijn. en een beetje inzicht krijgen.

3	Nee, niet echt, want het gaat eigenlijk hartstikke lekker. Ik heb wel een tijdje gehad dat rene ondersteuning nodig had voor zijn huiswerk, want dat ging gewoon helemaal niet, hij maakte het gewoon niet, hij gooide er met de pet naar. Ik heb het opgelost, heb het allemaal in de computer gezet en gezegd je moet dit en dat moet je morgen doen. ik kijk nou elke dag de agenda na wat hij allemaal moet doen. (en dat is ook wat je hebt geleerd bij PMTO?) ja, dat je gewoon echt heel duidelijk moet wezen, zo van, nu moet dit en morgen moet dat. Want als je zegt, dit mag en dat mag, ja, dan doet ie het dus niet, want het 'mag'. Dat zijn dan toch dingen die elke keer weer terugkomen, die je dan toch wel weer gebruikt.
4	Nee, eigenlijk niet. Hij heeft 13 jaar gepuberd (☺) en nu gaat het goed.
5	Ja, hij heeft medicijnen gekregen en je merkt op een gegeven moment dat het rond een uur of 6 uitgewerkt is, onder etenstijd. En alle energie en alle boosheid moet er dan uit. Dan wordt hij ook snel boos, en ook heel druk. Het is wel redelijk te behappen, maar hij wordt op een gegeven moment wel, rond een uur of 8, dan probeer ik hem toch voor de tv te zetten, zodat hij toch wat rustiger wordt. Het gaat op zich wel beter, en dan even zijn voeten masseren, zodat hij echt even tot rust komt. En die uitlaapklep anderhalf uur heeft hij ook echt even nodig denk ik zo. Dat alles er even uit moet van de dag. Het is voor ons een beetje irritant natuurlijk, maar liever dat hij altijd wat rustiger blijft, maar aan de andere kant is het toch ook een beetje acceptatie, van okee, het moet er toch uit. Zo van, je gaat je gang maar even, zolang je er niet iedereen maar mee lastig valt. Het is dan vaak op zijn zusje, daar de aandacht weg proberen te halen, of gaat irriteren of dat soort dingen.
6	Met de oudste, hij is nu puber, hoe pakken we dit nu aan. Heeft ook medicatie en zo, nu bij ggz, dus dat loopt.
7	Nu gaat het goed. nu eigenlijk niet.
8	Mijn kinderen waren ook toen al wat ouder, dus wat meer hoe om te gaan met pubers. Dat is wel moeilijk. Je kunt wel zeggen, dezelfde dingen gebruiken als die je geleerd hebt, maar het zijn de kleine dingetjes, ze zijn wat opstandiger, ze gaan zich wat meer ermee bemoeien, allemaal van dat soort dingen. Hulp wat meer gericht op ouderen, dat had ik ook wel tijdens de training, het was naar mijn idee vooral gericht op de wat jongere kinderen. Misschien door wat andere vraagstelling/benaming, zodat het niet alleen lijkt alsof het voor de jongere kinderen is.
9	Nou ja, met joey en vriendjes. De vriendjes mogen dan om 6 uur thuiskomen, maar hij moet om 5 uur thuiskomen. En dan komt hij wel eens te laat . nieuwe fase, nieuwe dingen.
10	Nu niet meer bij ggz, wel nog ingeschreven. Maar nu alleen vanwege rugzakje wordt nog overlegd over hoe verder. Meeste sturing van school uit. Als we nu ergens tegenaanlopen zou je eigenlijk gewoon de boeken er weer bij moeten pakken, maar dat doe je dan niet. Je weet het wel, maar je doet het niet. En als je je bedenkt om dat te goed, dan lijkt het weer opeens alsof het weer goed gaat. Dus dan gaat die behoefte wel weer weg. Op school vind ze het moeilijk om te starten en door te pakken, iets af te maken. Volgende week gaan we dit wel bespreken, hoe kunnen we dit toch wel een beetje beter sturen. Agenda gebruiken gaat heel moeilijk. Saskia controleert bij de deur, heb je je huiswerk opgeschreven? En de afspraak is ook, als ze het op school niet af heeft, neemt ze het mee naar huis, maar ja, je voelt je dan ook net een onderwijzer. En ik ben niet heel handig met taal, dus dat is ook lastig.
11	Meer voor zichzelf opkomen. Moeilijk of zij autisme heeft of niet. Maar kan het ook wel sturen, ik zie wat er is en speel er dan op in. Dus dat gaat wel goed.
12	Tja.....pubers....

	Soms wel moeilijk als je iets vraagt en ze willen niet meewerken, dat is wel lastig. Maar het lost zichzelf wel op.
13	Nee. we lopen wel tegen dingen aan, maar we kunnen er wel wat mee. Het gaat wel met een golf. Wij zitten wel in een groepje met ouders met adoptiekinderen. Daarin deel je ervaringen en dat helpt ook. Problematiek adoptie-puber, in hoeverre ligt dat aan adoptie. Adhv de incidentmethode. Steun en hulp aan elkaar. Verder eigenlijk niet meer behoefte aan hulp, maar feedback is soms wel prettig.
14	Nee. waar ik tegenaanloop is het zelfde als toen, maar nu zijn het pubers, tegengas, maar dat gaat heel goed eigenlijk. Ik kan er zelf beter mee omgaan. Dat is wel bijgebleven van de training
15	Nee. mika zelf is heel erg gegroeid en vooruit gegaan. Af en toe strijd, discussie met kind win je niet. Dan moet je zeggen, nu 1, 2, 3 en dan is het klaar.
16	Met haar gaat het soms niet zo goed, soms verdrietig, maar kan dat ook kwijt bij de Bascule waar ze onder behandeling is. ik probeer ook wel met haar te praten. Ze ziet het als falen van zichzelf, dus vindt het fijn om er ook buiten het gezin erover te praten. 1 keer in de 2 weken.
17	Jongste heeft zelfde karakter als oudste. Dus leek hetzelfde als oudste, toen dacht ik van, nee, niet weer hetzelfde. Ik dacht, ik moet nu ingrijpen. Dan heb je weer beloningskaarten, dagen, kleuren. Die gebruik ik dan nu weer. Veel dingen vanuit PMTO. misschien iets andere manier maar ja. Ook met school gesproken, dat je ook daar mee in gesprek blijft, dat je op 1 lijn blijft ook. Van daaruit is dat wel blijven hangen.
18	Lastig pubergedrag, dat is moeilijk. Maar zoon wil geen hulpverlening dus het is lastig. Hij stelt alles uit en dat vind ik jammer. Ook op school. geen contact met vader, ik merk dat dat ook nog wel invloed heeft. Ik probeer rustig te blijven om er zo mee om te gaan.

9. Kunt u beschrijven wat u nog weet van de training die u 5 jaar geleden gevolgd heeft?

1	Lennard niet zo vaak mee geweest. Eerst 5 min hoe het met mij ging. Eerst een stukje gezellig, met thee en koek erbij. En dan tot de orde van de dag, ze nam de agenda met je door, dan wist je precies wat er ging komen. Dat vroeg ze ook of ik nog iets had, nou ja, meestal wel. En dan begonnen we eigenlijk. Het eerste wat we tegenkwamen is eigenlijk, ga gewoon maar eens achter hem staan. Kijk maar eens wat er gebeurt. We vonden het geweldig hè? Het was toen, ik weet niet wie er achter hem ging staan, maar 'ik zie jou niet', nou, dan heb je al contact. Dat was een mooie ervaring, we wisten niet hoe we het hadden! En dan denk je, dan zie je al zo snel resultaat. En ook geleerd van, niet op 20 meter afstand naar hem roepen, nee, loop even naar hem toe, kijken of hij je aankijkt, doe anders zo (op de reset-knop), leg het rustig uit, op gepaste wijze ook. Met 3 stappen. Loop naar de kast, kijk in de kast en haal dat eruit. En langzamerhand is dat natuurlijk gegroeid. Maar ook als je ziet dat hij zo erg in zijn eigen wereld zit, dan heeft het helemaal geen nut om eraan te werken. Gewoon kijken wanneer het geschikt is. we hebben het ook gehad over de beroemde thermometer, als je zelf hoog zit, is het niet verstandig om dan naar je kind te gaan en zeggen, doe dit of dat. Loop zelf dan even weg. Ze zei dat ook zo mooi, als jij hier zit en hij zit hier (allebei hoog op de thermometer) is het moeilijker om hier weer te komen (laag in de

	curve), dan als je al laag zit op je eigen thermometer. Dat hebben we ook geleerd, van die curve. We kregen ook altijd huiswerk mee en dan moesten we observeren. Dat was best allemaal intensief, zo van, moet ik die hele papierderij weer door. Ook zijn ritme opschrijven, wat hij deed, wat wij dan deden. Ja kan ik me nog heel goed herinneren. Dat was best wel zwaar in het begin ook, maar als je dan ziet hoe hij verandert, en hoe wij ook meeveranderen. Ja, want ik merkte zelf ook, dat je het overal wel een beetje kon toepassen (collega's). ze heeft ons ook geleerd om creatief met dingen om te gaan. In het zwembad ook, dan ging hij zwemmen, maar wilde er niet meer uit. En dan zei de zwemjuffrouw, dat moeten jullie zelf dan maar doen. ja hallo, ik zit in de kleren. En dan was dat ook nog speciaal zwemmen, voor dit soort kinderen. Nou, gewoon zo gedaan, ik liep gewoon weg, en als hij er dan uitging, dan kreeg hij een plaatje, had hij zoveel plaatjes, dan kreeg hij een soort cadeautje, of een 'goedzo'. En met die complimenten, hij wist niet hoe hij het had, want bij alles 'goed zo justin, goed gedaan' dacht hij nou, wat moet je van me. En zoiets van, wat is dit? We lagen af en toe echt in een deuk. Het was soms zo overdreven, maar dat moest ook echt. (nog meer voorbeelden goede dingen....eruit gelaten). Ik vond het heel belangrijk dat ik wist, hoe ik mijn thermometer naar beneden. Ik heb mijn leven nu ook gewoon beter op de rit.
2	Els kwam thuis. Ik kon niet altijd overdag en Erwin kon niet altijd vrijnemen, dus ze kwam hier altijd dinsdagavond. En dan kwam ze met haar camera, waar we heel blij mee waren, niet dus....ik heb een beetje cameravrees. Ik heb er een beetje een hekel aan, maar goed, daar zet je je dan overheen op een gegeven moment. En dan begon je gewoon van waar je tegenaan loopt, of opdrachten bespreken en hoe hij dan reageerde en bespreken waar je tegenaan blijft lopen. En ook voor jezelf, soms zit je er zelf ook helemaal doorheen. Dan kun je op zo'n avond jezelf ook eens een keer laten gaan en daarover praten. Ik vond het als ouder ook dat het heel erg opluchtte. En dan kreeg je opdrachten voor de andere week en dat ging zo maar door. Op een gegeven moment is het afgebouwd. Goed om af te bouwen. Dit ging geleidelijk (om de 2 weken, maand, 2 maanden...)
3	De gesprekken waren op het kantoor bij in Hoogeveen, en dat we daar 1 keer in de week een uur naar toe gingen om te praten. Ik dan alleen zonder kinderen, met Eta samen. En dan kwam ze bij mij thuis voor gesprekken en dat was dan met de kinderen samen. Op kantoor zetten wij dingen op papier wat we gingen doen, en die voerden we met de kinderen dan uit, en 1 keer in de maand hadden we een camera erbij.
4	We bespraken waar ik tegenaan liep thuis en dan gingen we samen kijken hoe we dat aan konden pakken. En ook oefenen. En alles werd opgenomen op camera (trekt een beetje zenuwachtig gezicht hierbij). Ik heb het nooit meer teruggezien gelukkig. Voor de rest wekelijks contact en door de week was er telefonisch contact. Ik vond het ook heel leuk om te doen, met dat oefenen...maar ook hoe het thuis daardoor ging. Jacco pakte het ook heel goed op. Hij vond het ook heel leuk. Hij baalde soms wel van de time-out methode, dat vond hij niks.
5	Kijken wat gebeurt er nu, waar heb je het meest last van. En dat proberen op te lossen zo ver mogelijk. (en hoe werd dat dan gedaan?) ja, proberen toch met time-out of beloningssysteem (dat werd dan uitgelegd hoe?) ja, hoe je dat het beste kan doen.
6	Eerst kijken, hoe zijn de kinderen. Goede/slechte punten. Kregen handvatten. Hoe het aanpakken van aanspreken, belonen. Lang met het beloningssysteem gewerkt, met de bandjes. Laatst vroegen ze nog, wanneer gaan we dat met die bandjes weer es doen, dat vonden ze zo leuk. Ze moesten dan ook samenwerken. Ze moesten alle drie een bandje

	verdienen, dan kregen ze iets. En dan gingen we iets leuk doen.
7	Algemene therapie voor alle kinderen. Alle ouders kunnen het doen, zie ik ook op het kdv waar ik werk, alle ouders zouden dit kunnen doen. maar die van mij is wat extremer. De hele opvoeding kan ik terugkoppelen aan de training. Wat ik wel vind, niet alles werkte goed, omdat nog niet duidelijk was dat hij autisme had. het was een beetje te breed. Een kind met autisme heeft toch andere aanpak nodig. Dus het werkte op dat moment niet. Het was te breed voor hem. Bij de jongste werkte het wel goed. een gewoon kind pikt het beter op. Volgens mij elke week, marna kwam thuis. Eerst dingen bespreken waar je tegen aan liep of die je had uit geprobeerd. Tips hoe je het kon aanpakken. Zaten vaak in neerwaardse spiraal, zij deed dan je ogen openen zodat je zag hoe je het dan kon aanpakken. Beloningssysteem, maar voor hem te breed.
8	Dan ging je oefenen, wat je dan ook thuis in de praktijk kon brengen. De blaadjes met de doelen voor de kinderen erop, zoals aankleden, de stappen. Dat gebruik ik nu nog wel. Iedere week, soms een week niet, bijna iedere week wel.
9	Iedere week, kijken wat er goed ging en niet goed ging. Maar wat we gelijk uitprobeerde, ging gelijk goed. met beloningssysteem met stickers. Er werd wel gezegd, kan even duren voordat je resultaat ziet, maar het ging heel snel. Zelfde met krukje in de gang, volgens mij een keer gebruikt. En vader 1 keer, voor de show. En tot 10 tellen voordat iets opgeruimd moet zijn. werkte allemaal gelijk. Soms moeilijk om serieus te blijven, moeten soms lachen. Opdrachtjes met de kinderen doen, dat was in het begin. En dat ze het opnamen, in het begin, en ongeveer halverwege.
10	Oefenen. En zelf oefenen, en dan ook voelen hoe je dat ervaart. En dat je als ze iets moet doen, dat je er ook naast blijft staan. En dat je dan voelt van, wat irritant als iemand zo naast je blijft staan. Dus dan denk je, laat ik het maar doen, dan is het gedaan en dan verdwijnt diegene weer. Dus eigenlijk veel oefenen. En bespreken hoe het gegaan was. En hoe we het zouden aanpakken. En dan evaluatie en als het goed ging gelijk door naar de volgende opdracht. Dingen werden ook langzaam uitgebreid, dus je kreeg niet het hele ding in 1 keer. het werd stukjes bij beetje groter gemaakt, zodat je het onder de knie kreeg.
11	Werd besproken hoe het ging of je had een huiswerkopdracht. Of waar wilde je aan werken. De scoopi-loops (tokens), heel erg om gelachen. Sommige dingen waren zo onrustig....maar ik heb wel alles geprobeerd. En beloningssystemen raken op een gegeven moment ook uit. dan werkt het niet meer en dan moet je iets nieuws verzinnen. Had ook een beloingsbord maar daar was Amal niet blij mee, daar stonden te veel dingen op. Positieve kant belangrijk, maar dat was al wel bekend, zo ben ik ook.
12	Er waren 5 onderdelen volgens mij....eentje daarvan was duidelijke instructies. Elke keer werkte je aan 1 van die 5. Regelmaat, was dat er eentje? Vertellen over wat je had meegemaakt die week, dat kon je dan voorleggen. Dat werd dan besproken.
13	Wat me vooral is bijgebleven is dat je dingen uitspeelt met elkaar. Ik hou helemaal niet van rollenspel, mn man ook niet, maar de sfeer was heel veilig en vertrouwd en hoe zij dat deed. Ervaren hoe het voelt als iemand je aanspreekt, wat het met je doet. je kunt je dan inleven en ziet het. Dat vond ik heel mooi. Verder handvatten die we geleerd hebben en toepassen en nog steeds

	eigenlijk wel.
14	Gesprek, hoe het gegaan was. Doelen erbij, rollenspellen spelen. Zelf oefenen, Willemijn dan kind. en echte situaties gebruiken. Daar weer over praten, was het goed of kan het anders.
15	Rollenspel, en hoe je dat aan moet pakken. Je kreeg een map, huiswerk, veel met rollenspel. En dat deed ze dan ook voor. Hoe zou jij dat vinden als jij zo tegen je kind doet. en dan zo'n kind dat dan veranderen. Dat je zelf rustiger blijft. Ze praatte niet heel veel dat wij alleen maar zaten, veel rollenspel, we moesten wel wat doen.
16	Zie ook vraag doelen: (Ontwikkelingsfases bekeken. Situaties ingebracht vanuit thuis en hoe had het anders gekund. En op 1 lijn te komen met man. Dat heeft me meer zekerder gemaakt.) We bespraken veel. Zat op veel momenten toch wel hoog. Dat we er dan over konden praten, dat ik met handen in het haar zat. Dat kan ik me nog wel goed herinneren. En voelde met gehoord en gesteund. En als ik daar weer vandaan kwam, dat ik dan toch weer de moed en de kracht had om verder te gaan.
17	Was altijd heel leuk. Mijn man kon daar dan vaak niet bij zijn. toen zijn we het savonds thuis gaan doen, ella kon dan langskomen. Je wilt het toch met elkaar doen, met de vader erbij. Afspraken maken, hoe gaat het. Veel praten. Was wel moeilijk dat vader er niet altijd bij was, je voelt je dan weer alleen. Druk van het werk had er veel mee te maken. Nu andere baan dus gaat nu beter. Veel gesprekken gehad.
18	Veel praten met Willemijn. Was altijd heel fijn.

10. Kunt u nog voorbeelden noemen van de strategieën die behandeld zijn tijdens de PMTO training?

1	Ik weet waar je het over hebt, maar....ik zou er zo niet op kunnen komen. Niet van naam denk ik, maar als ik het zie...dan zal het zijn, o ja.vooral die, instructies geven. En ook gedrag bijhouden.
2	Nee. Na laten zien: Nu komt het wel bekend voor.
3	Nee. Ja nu ik ze zie, dan komt het weer boven. Nu ik dit weer zie (aanmoedigen), komt het bij mij ook weer naar boven, wat wij vroeger gedaan hebben, zoals rene...aan tafel zitten was heel moeilijk, en dan hadden wij een stickervel, en daar hadden we de dagen opgeschreven. En als hij dan 7 stickers achter elkaar had, dat hij het goed gedaan had, dan mocht hij kiezen wat hij wou eten. Maar dat moet je nou niet meer gebruiken, dat zou niet meer werken.
4	Nou, die beloningskaart (niet helemaal, is een methode, geen strategie). VB laten zien, dan: dan komt het weer terug.
5	Nee Na laten zien: ja, het aanmoedigen probeerde je wel te doen, benoemen wat wel goed gaat. Duidelijke instructies geven. Hij was het dan meteen weer kwijt, of het kwam niet binnen. Of hij had zoiets van, ik doe het toch goed? samen problemen oplossen, ja, nu weten we gewoon doordat hij PPDNOS heeft dat dat heel erg moeilijk is. op dat moment denk je, hij snapt het maar 5 min. Later gaat het weer mis. Positief betrokken bij kind en leuke dingen doen. ja toch wel leuke dingen blijven doen. anders kom je in een negatieve spiraal terecht en ja merk ik toch ook dat ik dat niet prettig vind. praten met je kind, ja, proberen we wel, maar of het doordringt is altijd lastig. Maar we blijven het gewoon proberen. Er was een wisselwerking met moeder en zoon. Op een gegeven moment toch tot de

	conclusie gekomen dat je hem toch echt even moet laten uitrazen, en niet gelijk van stil maar, rustig. Nee, het moet er toch uit, en het duurt zolang hij dat vindt. En dan erna proberen om te buigen. Toch praten, en soms ook met een grapje, of op een positieve manier.
6	Je bedoelt de stappen? Aanspreken, aankijken, aanraken. En time-out. Privileges afnemen. Na laten zien: komen dan weer bekend voor.
7	Nee, maar als je het laat zien waarschijnlijk wel. Na laten zien: o ja!
8	Weet niet precies wat je bedoelt, maar zorg dat ze je aankijken, direct contact, niet van een afstand. De tijd geven om te wennen. Dat soort dingen blijven wel bij. Na laten zien: En die dikke duim, duidelijk blijven. En grenzen stellen, ja, dat probeer je wel maar dat is bij pubers nog wel eens lastig. Eigenlijk alles wel, ook onbewust doe je eigenlijk al heel veel. Ook het positief blijven, lukt niet altijd, maar dat probeer je wel. Heel vaak wordt toch wel het negatieve benadrukt. Je kunt dan wel zeggen, je moet het positieve benoemen, maar dat is dan toch wel heel moeilijk. Bijvoorbeeld bij docenten, zijn toch vaak ook negatief.
9	Nee. na laten zien: ja, komt weer bekend voor.
10	Het doen, verder niet echt bekend. Na laten zien: o ja, natuurlijk. Maar wel moeilijk, het is terminologie natuurlijk.
11	Wist niet precies wat ik bedoelde, maar laten zien: Duidelijke instructies belangrijk. Aanmoedigen belangrijk maar dat deed ik altijd al. Praten met kinderen deed ik ook al, dat was niet moeilijk. Ik ben gezinscoach dus dat deed ik al. Grenzen stellen vind ik moeilijk, nog steeds. Duidelijke instructies heb ik wel goed geleerd. Ik merkte als je het te lang houdt dan werkt het niet, dan haken ze af. korte instructies werkt wel. die heb ik echt wel geleerd. Belonen en positief benaderen sprak het meeste aan, want dat gebruik ik ook (ook in werk). Aanmoedigen gebruik ik ook veel. Praten ben ik een ster in, dat gebruik ik ook veel als gezinscoach. Het bijhouden van gedrag ook, wat doet het wel/niet. Grenzen stellen is heel moeilijk. Als ik bv zeg je mag niet over deze lijn, een autist met grensoverschrijdend gedrag gaat daar dan wel overheen. Je kunt dan beter 1 voetje eroverheen laten, als hij verder gewoon luistert.
12	Komt bekend voor na laten zien. Langzaam komt het weer boven.
13	Vraag stellen, iets verwachten van het kind/stoppen ergens mee, dat dan netjes aan hem vragen, bij blijven staan, 10 tellen afwachten. 10 tellen was voor ons een goede eye-opener, die heeft ons heel veel gebracht. Als het niet lukt, de time-out. Soms moeten we die nog toepassen. En als dat niet lukt, dan iets wegnemen. Maar dat hoeft bijna nooit. Bv time-out: in de auto, ik wilde dat hij de auto uitstapte, maar ging niet. Dan zei ik, ook hier kan ik een time-out geven. Dan zat ik zelf nog na te denken hoe dan, maar dan stapte hij de auto uit. zoveel mee gewonnen, zonder strijd. En 5:1 complimenten. Ik doe dat wel meer dan man, maar soms gaat het niet helemaal goed, maar af en toe ook elkaar aan herinneren want dat is wel heel goed. Vader loopt binnen, hij herinnert zich nog wel de 5:1 methode, maar vind deze ook moeilijk toepasbaar. Beloningen hebben we gehad in het begin.
14	Er na toe gaan, blijven staan en tot 10 tellen. Soms ga je vanuit de keuken roepen hou op, maar dan is het nee, er naar toe en zeggen. Niet echt, Willemijn was wel altijd met cirkels en driehoekjes bezig, maar weet het niet echt. Time-out bijvoorbeeld. Na laten zien: komt bekend voor. Aanmoedigen deed ik (via planbord).

15	Nee, weet ik niet meer. Na laten zien: o ja. Praten met je kind, ja, duidelijke instructie. Instructies doen die je ook waar kan maken, dat zei Carola ook (therapeut). En aanmoedigen, dat zit er bij ons wel in. Een moeilijke vind ik wel dat duidelijk zijn tegen je kind. je merkt ook duidelijk verschil tussen mij en mijn man, met praten met je kind. mn man is niet zo'n prater. En ik praat voor eh.....ook omdat ik meer thuis ben.
16	Vooraf het straffen en belonen. Hoe spreek je een kind aan, hoe corrigeer je het. Positieve aandacht geven, belonen. Bewustwording van hoe je het aanpakt. Zicht en toezicht houden deed ik, en nog steeds.
17	Ik zou het eigenlijk niet weten. Na laten zien: dan komt het weer boven, bekend voor.
18	Positief betrokken zijn Na laten zien: komt wel weer bekend voor.

(nu kaartjes strategieën laten zien)

11. A. Welke strategie sprak u het meeste aan tijdens het volgen van de training en waarom?

1	Moeder duidelijke instructies geven, vader communicatie. Vader kon altijd al goede instructies geven. Soms kan vader niet goed vertalen wat Justin bedoeld. Voorbeeld van 'ruzie' met de telefoon. Justin dacht dat de telefoon voor hem was, maar hij was voor vader. Justin snapte het niet en was boos en vader snapte Justin niet. Thuis allebei boos. Moeder zei dat Justin dat moest uitleggen aan vader, maar die begreep het verkeerd. Naderhand werd het wel duidelijk. Was een stap voor Justin dat hij wel zei hoe hij zich voelde, was een grote stap. Erna is het wel uitgepraat. Een goede les om duidelijk te zijn naar Justin zodat hij begrijpt wat van hem is, en wat van allemaal samen (net zoals laptop). Ook geleerd van Ellen, om elkaar te waarderen. De dingen waar een ander goed in is, om dat ook te gaan waarderen. Hij is beter in duidelijke instructies geven, ik ben beter met zijn gevoel. En naar elkaar zeggen, goh, leer jij mij dat eens. En wat doe je dat eigenlijk goed. we moesten zeggen wat jij dan leuk en goed vond aan mij, en wat ik dan leuk en goed vond aan jou. Zo leer je ook elkaar op een hele andere manier te zien. Ja, wij weten dat wel van elkaar, maar we zeggen dat nooit (stuk eruit gelaten....). Ook nog een strategie met allemaal G's, er staat iets van bij, maar weet niet precies meer. Maar die heb ik nog wel in mijn boek hoor. In mn map, en die heb ik hier altijd staan.
2	Praten, Rowan is moeilijke prater. Bij boosheid: waarom ben je boos, hoe komt het dat je boos bent? Wat kun je eraan doen om niet meer boos te zijn? en positief proberen te blijven reageren ook al ben je boos. En niet te gaan schreeuwen en positief proberen over te komen. Toezicht houden blijft ook. Samen problemen oplossen en korte instructies. Niet lange verhalen gaan houden, dat werkt niet. Dat zei ze ook; het eerste woord onthouden ze, de rest weten ze niet meer. En ik betrap me dat ik dat niet altijd doe, toch nog niet helemaal onder de knie. (dus je gebruikt toch nog wel wat je geleerd hebt) ja, als ik het dan zo weer zie, denk ik ja.
3	Duidelijk instructies geven en effectief grenzen stellen. Ja want dat hebben ze gewoon nodig. (zijn dit dan de punten waar je het meest aan gehad

	hebt?) Ja.
4	Effectief grenzen stellen, daar zijn we heel veel mee bezig geweest. En samen problemen oplossen.
5	Effectief grenzen stellen toch wel. Alleen hij kan niet goed tegen te veel grenzen, dan schopt hij ertegen aan, dan gaat hij erover heen. Dus wat minder, flexibeler grenzen, maar echt, dit is de limit, anders wordt hij alleen maar boos, als je bij elk dingetje erbovenop gaat zitten. op een gegeven moment vond hij het leuk om veel stoute woorden te zeggen. En als je daar constant iets van zegt dan wordt hij alleen nog maar bozer en gaat het extra doen. en dan probeer ik gewoon dan van nou Dennis, nu is het weer even klaar hè. Of van zeg eht maar even 10 hardop, dan is het er weer uit. Want om m daarvoor te straffen, dat heeft helemaal geen zin.
6	Duidelijke instructies. Samen problemen oplossen. Waarom is dat gebeurt en waarom, met zn allen, ieders verhaal. Zicht en toezicht ook wel. Gedrag registeren niet echt. Praten met je kind sowieso. Leuke dingen doen, ja dat doen we wel. Aanmoedigen ook, grenzen stellen ook.
7	Instructies, maar ook straffen en belonen. Grenzen stellen. Maar vooral de instructies, wij waren nogal lang van stof.
8	Grenzen stellen, en duidelijke instructies. Problemen oplossen, maar nu heb je pubers en dan is dat wel lastig. En zeker communicatie, dat gaat met pubers slecht. Vooral ook naar anderen kijken, en bedenken het kan ook slechter, dus we hebben het toch wel goed, het kan slechter. Moeder heeft positieve kijk .
9	Instructies geven, kort en krachtig, anders werkte het niet. En kracht in je stem gebruiken. Aanmoedigen wilde we wel doen, maar dat wilde joey niet zo. Dat was niet zo iets voor hem. Romy wel. Joey vond het niet leuk om complimentjes te krijgen, romy wel. Meeste aan gehad van de training: dat als ze niet luisteren, dat ze dan op het krukje moesten gaan zitten. dat werkte heel goed. en is dus helemaal niet veel nodig geweest.
10	Duidelijke instructies geven en aanmoedigen. Daar hebben we ook het meeste aan gehad. En dit bleek het aandachtspunt voor haar, waar ze het meeste aan had met haar ADHD.
11	Het meeste aan gehad?: aan Amal. Hoe ze het bracht, hoe ze het deed, ik zei ook, ik vond het zo leuk hoe je dat deed. Ik zie haar nog lopen in oefeningen, kun je nagaan hoe goed het was, het blijft bij. Hoe ze het deed was goed en daardoor is het ook blijven hangen.
12	We hebben gemerkt dat positief benaderen heel belangrijk was voor onze kinderen. Niet op de foute dingen concentreren, maar ook zeggen als ze iets goeds hadden gedaan. We hadden de 'prima's' ingevoerd. Op kaartjes, het was een soort geld zeg maar. En als we dan zoveel hadden gespaard, dan gingen we iets doen.
13	Zie vraag 12
14	Aan alles wel. want mijn dochters zijn nu jonger. En waar ik toen tegenaanliep kan ik nu weer gebruiken. Iedere dag wordt het wel weer toegepast. Ik denk dat het ook komt dat ik nu kinderen heb in die leeftijd, dat het zo goed blijft. Natuurlijk gaat het ook wel eens niet, en het hoeft ook niet altijd goed te gaan. Maar over het algemeen denk ik dat ik het heel goed doe.
15	Meeste aan gehad, duidelijke instructies. En praten met je kind. en grenzen stellen, die gebruik je dan in combinatie met duidelijke instructies.
16	Duidelijke instructies. Aanmoedigen, bij mij wat natuurlijker. Positief betrokken zijn is bij ons wel vanzelfsprekend eigenlijk.
17	Duidelijke instructies, grenzen stellen. leuke dingen doen met kinderen, praten. Die duim van het aanmoedigen vond ik altijd wel lastig. Als je in een negatieve spiraal zit is dat lastig. Dat heb ik echt moeten leren. <u>Nu</u>

	gaat dat goed, dat zit er dan in. Praten met kind is gewoon het allerbelangrijkste. Dat vind ik belangrijk. Ik ben erg van het communiceren, duidelijkheid. Dat komt dan terug in de instructies.
18	Emotie-regulatie. Duidelijke instructies. Gevoel is belangrijk. Ik doe mee met gevoel dan met alle regeltjes en technieken.

B. Als u terugkijkt naar de afgelopen 5 jaar, kunt u zeggen waar u het meest aan heeft gehad tijdens de training?

1	Eigenlijk al gezegd, instructies en communicatie. En begin bij de bron. Dat niet alleen Justin ondersteuning kreeg, maar het hele gezin. Dat is de sleutel. Voor mij meer het instructies geven, voor vader communicatie, en voor Justin het meer besef krijgen van de wereld. Dat hij doorkrijgt dat hij toch een beetje anders is. en dat hij toch wel moet luisteren naar ons. Weer een voorbeeld over voetbal en verliezen, dat hij dat moet leren.....(stuk eruit gelaten). En voorbeeld over zorgboerderij over verliezen. Dat ze maar tegen hem moeten zeggen dat hij dreigt te verliezen, dat vind hij dan niet leuk, maar dat werkt wel. Voorbeeld bingo. Af en toe laten winnen. Bingo door PTMO gekocht. Hij moet draaien (motoriek), hij ziet een balletje, moet getal lezen, kijken wat erop staat. Balletje wegzetten en ook nog op zijn kaart kijken. Dat was echt moeilijk voor hem in het begin. Nu gaat dat heel goed. zo leert hij aldoende. En dat bedoelen we een beetje met creatief. Dingen bedenken die helpen. De picto's hoeven nu niet meer, is niet meer nodig.
2	Toch wel, proberen zo positief mogelijk te zijn. het straffen, dat vond ik wel moeilijk. Hoe pak je dat aan? In het begin was, ja, je probeert het als ouder goed te doen, je zult het ook wel goed doen, alleen op een verkeerde manier bij deze kinderen. Dat blijft toch altijd wel hangen. Zo van, ik zeg het je nu, volgende keer, dan is het weg. Ik blijf niet waarschuwen. En dat deed ik eerst wel, maar nu is het maximaal tot 3 keer en niet verder.
3	Voorbeeld van het huiswerk eerder genoemd. Als hans bv een klusje had moeten doen, en dan kom ik uit mijn werk en dan is dat klusje nog niet gedaan en dan zeg ik: Hans, dat moet je nu wel even gaan doen. en dan is het, ah dat doe ik straks wel, en dan zeg ik, nee, nu. En dan doet hij het ook. Dagelijks komt dat nog wel, dat ik echt die grenzen moet stellen en duidelijk moet wezen. En dat werkt dan goed. In het begin was het nog heel vaak dat ze nog een driftbui kregen, en dat is nou helemaal niet meer. Ze accepteren het nou makkelijker. Het scheelt natuurlijk ook dat ze nu een stuk ouder zijn.
4	De time-out methode en de beloningskaart. Dat heeft het meeste effect gehad
5	Zie antwoorden 11a en 12
6	Meeste aan gehad aan grenzen stellen, problemen oplossen. Duidelijke instructies.
7	Meeste aan gehad dat voor elk probleem toch wel een oplossing is. je twijfelt aan jezelf, maar je leert dat het toch ook aan te leren is.
8	Zie andere antwoorden
9	-
10	-
11	-
12	Meeste aan gehad dat we meer samen op 1 lijn kwamen en het tussen ons ook beter is gegaan. Makkelijker met elkaar omgaan. En moeder ook met

	de kinderen. Moeder wordt sneller driftig. Erna praat ik er wel over met de kinderen, van dat was niet handig of zo. Dat vinden ze dan toch wel fijn.
13	Zie vraag 12
14	-
15	Meeste aan gehad, duidelijke instructies. En praten met je kind. en grenzen stellen, die gebruik je dan in combinatie met duidelijke instructies.
16	-
17	-
18	Emotie-regulatie

12. Past u nu nog strategieën toe die u toen geleerd heeft?

Zo ja, welke en hoe vaak en welke effecten ziet u hierin; kunt u daar voorbeelden van geven?

Zo nee, weet u wat geholpen zou hebben om deze beter vast te houden zodat u deze nu nog zou kunnen toepassen?

Zo nee, wat is de reden dat u die niet (meer) gebruikt?

1	Is eigenlijk al een beetje beantwoord. Al veel voorbeelden gegeven dat ze nu nog die strategieën gebruiken.(stuk eruit gelaten). Gisteren ook uitgelegd dat ik zou komen interviewen, uitleggen wie dat dan is en wat ik kwam doen en waarvoor het was.(stuk eruit gelaten).
2	(is al een beetje benoemd net). Positief betrokken bij je kind. ook de leuke dingen blijven doen. de hemel in prijzen met bepaalde dingen. Hij is gevoelig voor complimentjes. Die mag hij graag ontvangen. Bijvoorbeeld bij het eten als ze zitten te 'ouwehoeren'. Dat wil ik niet, ik wil rustig, je mag heus wel vertellen wat je beleefd hebt en op school gedaan hebt, maar niet uitdagend en donderjagen en eten koud laten worden. dan is het, nu is het afgelopen, allebei, en anders, dan kun je daar, en dan via de andere trap weer omhoog. Soms gaat het wel goed, en soms niet. Gisteravond moest hij ook weer naar boven.
3	Zie vorige vraag
4	Nee. Beloningskaart werkt nu niet meer. Time-out is gewoon niet meer nodig. Praten met je kind, grenzen stellen blijft. En duidelijke instructies, die blijven ook. En andere dingen eigenlijk ook, maar op een andere manier. Je combineert dingen. Maar bijvoorbeeld gedrag bijhouden helemaal niet meer. Hij komt soms boos uit school nu, dan gaat hij eerst tierend naar boven en dan laat ik hem gaan. Als hij dan beneden komt, ga ik het gesprek met hem aan, zo van goh, ik zag dat je boos was. Wel benoemen, emoties herkennen, dat blijft een lastig punt. En dan vragen wat gebeurt er dan en waarom gebeurt dat dan. (Heb je dan ook dingen aan je studie (zit in 3 ^e jaar pedagogiek?) nu wel, maar toen (tijdens PMTO) had ik die studie natuurlijk niet. Op dit moment pak ik daar wel dingen van terug. Van bijvoorbeeld gespreksvaardigheden.
5	Eigenlijk alles nog steeds, zie boven. Voorbeelden: zoals eerder al gezegd over vb savonds. Dan zeg ik, dennis, jij gaat even op de bank, en jij (lianne) jij gaat op je bank, merk dat ik dan vaak appel probeer te doen op mijn dochter, omdat die het verstandigste is. maar die heeft op een gegeven moment ook zoiets van, ja doe. Tijd om uit te razen, maar op een gegeven moment, jij daar en jij daar. En

	proberen dat ook te zeggen. Voordat het ruzie wordt, en dat ook proberen uit te leggen. Of ook als hij aan het computeren is, toch even er naar toe lopen en vragen, hé, gaat alles nog goed? even laten blijken dat je er nog bent.
6	Zie vorige vraag.
7	Ja, eigenlijk alles, dat zit er wel in. Ook door andere hulpverlening, menging van alles.
8	Zie vorige vraag. Een hoop dingen gaan gewoon onbewust. Je past ze eigenlijk altijd toe. Duidelijke instructies, grenzen, maar ook aanmoedigen, je probeert positief betrokken te zijn. leuke dingen doen, ja, er gebeurt eigenlijk al zo veel buiten om, het programma zit vol dus weinig ruimte voor. De interesses veranderen oo
9	Duidelijke instructies wel. aanmoedigen een beetje, en de stickers.
10	Duidelijke instructies ja. Aanmoedigen ook. Wel moeilijk ook, klinkt misschien raar, maar ligt er ook aan hoe je zelf bent natuurlijk. Voor de moeder helemaal, het aanmoedigen. die heeft meer zoiets, dat moet gedaan worden, dus klaar. Instructies gaat wat dat betreft beter, dat ligt beter. Het is heel duidelijk. Verder gaat het heel goed.
11	Die duidelijke instructies, die gebruik ik nog steeds. Ook de time-out, daar ben ik zo blij mee. Die gebruiken we nog steeds. Het is gewoon even om af te koelen. Het toezicht houden moest ook, maar dat vond ik in de papieren toch wel ver gaan, wat je allemaal moest doen om toezicht te houden. Ik vind het wel logisch dat je wilt weten waar je kind heengaat, maar sommige dingen zullen ouders ook niet vertellen. Maar wel bv ook op de camping, kom je even om die tijd melden, zo laat eten we enz. Emotie-regulatie uitgelegd: ja dat doe ik eigenlijk al zo in mijn dagelijks leven, daar sta ik niet meer bij stil, dat doe ik gewoon. Maar dat is dan toch blijven hangen. Duidelijke instructies. Vaak kwamen we erachter dat het te lang was. En dat werkte dan niet altijd. Aanmoedigen, en grenzen stellen.
12	Die 'prima's' niet meer. Wel als ze iets goedgegaan hebben zeggen we nog wel, we gaan in het weekend iets leuks doen, dat wel. toch wel proberen dat erin te houden. En de instructies geven is ook wel belangrijk. Als we die niet zouden gebruiken zou hij denk ik meer op de pc zitten dan huiswerk maken denk ik. En grenzen stellen is ook belangrijk. Zicht en toezicht houden, dat is dan wel een beetje op afstand, maar we houden het wel in de gaten. We lopen wel eens naar boven zo, kijken wat ze aan het doen zijn. een keer kwam ik boven en hij zei dat hij zijn huiswerk aan het maken was, maar hij was aan het computeren. Moeder betrapt hem daar ook wel vaker op.
13	Na laten zien: Aanmoedigen: ja, vind ik wel dat we dat doen. ook niet altijd, maar we proberen het. Duidelijke instructies proberen we ook. Effectief grenzen stellen, ik vind wel lastig vind is de computer. Daar zijn wel afspraken over, maar moeilijk te checken want hij zit veel op zijn kamer. Je gaat niet iedere 5 min. controleren. Samen problemen oplossen, ook gezinsoverleg, dat doen we wel, maar te weinig (zegt vader), als het nodig is, doen we het wel. het schiet er soms wel nog eens bij in. Contractje ook gemaakt voor computergebruik, maar lastig want hij houdt zich er niet aan. Dat is wel moeilijk. Positief betrokken zijn, ik ben wel betrokken bij hem, ik probeer positief dingen te bespreken of benoemen. Maar echt samen iets doen, gebeurt weinig, wel bv 1 keer in de maand shoppen. Zicht en toezicht probeer ik wel te doen. hij zit dan wel veel op zijn kamer, maar proberen toch in de gaten te houden wat hij doet. dan hoor ik vaak

	aan de geluiden wat hij aan het doen is. ook contact met verschillende ouders, om toch een lijntje te houden, laten weten wat het gedrag kan zijn van hem. Praten met kind is heel lastig. We dringen moeilijk door. Emotie-regulatie, dat doe ik eigenlijk niet meer. Kan wel gedrag benoemen, en dan zeggen dat hij even naar zijn kamer moet om even rustig te worden en later verder te praten. Dat is eigenlijk toch wel hetzelfde (Claire).
14	Instructies, samen problemen oplossen. Toezicht houden wel voor die kleintjes. Gedrag bijhouden doe ik niet meer. Praten met je kind doe ik wel. is ook laatste 3,4 maanden wat meer door situatie werk met de man. Betrokkenheid doen we eigenlijk altijd wel. effectief grenzen stellen eigenlijk een beetje voor de kleintjes, oudste zoeken het niet meer op, weten waar de grenzen liggen. Duidelijke instructies, die is wel belangrijk, wel het meeste aan gehad en ook de grenzen stellen.
15	Duidelijke instructies, praten met je kind, grenzen stellen en aanmoedigen. Ik ben ook wel heel erg van het positief denken.
16	Zicht en toezicht nog steeds. Ze hebben toch heel veel te maken met negatieve invloeden van buitenaf. Duidelijke instructies, aanmoedigen en effectief grenzen stellen. Ook het meeste aan gehad en over gehad. Gebruiken nog steeds. Er zijn perioden dat je er iets minder bewust mee bezig bent. Als je dat dan ziet aan het gedrag, ga je er toch weer even bovenop zitten, even erop letten dat je weer even een pluim geeft. Op die kleine dingen blijven letten. En niet als gewoon zien. Niet snel dingen normaal gaan vinden.
17	Duidelijke instructies, grenzen stellen, communicatie. Dat zoek ik ook bij de jongste, je merkt dat het belangrijk is om duidelijk te zijn. aanmoedigen zit er echt wel een beetje in. Je merkt dat het werkt.
18	aanmoedigen, daar heb ik wel moeite mee nu. En om positief te blijven. Hij stelt alles uit, dus het is moeilijk, maar ik doe het wel. zicht en toezicht; ik moet hem vertrouwen, dan gaat het goed. Effectief grenzen, gebeurt nog steeds, maar is ook moeilijk. Emotie regulatie is een hele belangrijke nu, meeste aan gehad. Praten met je kind, ik probeer het wel. het belangrijkste is dat we geen ruzie hebben.

(nu middelen/procedures/technieken laten zien)

13. Zet u één van deze of meerdere procedures/technieken nog steeds in? Waarom wel, waarom niet?

1	Niets meer met kaartjes en zo. Het is ook niet zo nodig, het gaat goed. die curve nog wel, daar denk ik wel aan. Niet zozeer de methodieken. Wel de complimentjes, dus de 5:1. Je doet de dingen eigenlijk wel, <u>sommige dingen gaan gewoon in je systeem zitten</u> , die zitten er dan al ingebakken.
2	5:1 komt bekend voor, (ik begon, zij maakte het verder af, herinnerde het zich weer). Beloningskaart, nu niet meer, toen wel. (andere nog?) in het begin die instructies. Korte instructies, en verder weet ik het niet meer zo. Verder niet. Instructies toch nog wel. Goed instructies geven en ook echt wachten totdat hij het gaat doen, en daar ook hem de tijd voor geven. Dat hij dat ook kan verwerken. Dat gebruiken we nog wel.
3	Komt me wel bekend voor, beloningskaart, positieve betrokkenheid, en verder eigenlijk niet. Nou ja, ze zijn er wel geweest hoor. Deze komt me ook wel bekend voor, taken, die hadden we dan op papier staan. En die

	hadden we ook echt overal hangen. Maar die we nou nog echt gebruiken...nee, niet echt. Van deze niet nee.
4	De duidelijke instructies blijft bij, daar zijn we mee begonnen. Voorbeeld: hij stierde altijd weg, dus instructies geven en blijven staan wachten was moeilijk. Hij had dat op een gegeven moment ook door. We moesten ook heel inventief zijn, ook met de beloningskaart, dan ging hij berekenen wat hij moest doen om zijn beloningen te krijgen en toch zo min mogelijk te doen. Daar hebben we ook wel echt enorm om gelachen. Hij was ons voor, dan hadden we het goed bedacht, maar dan was hij ons toch weer te slim af, dan ging hij weer. Wel gebruik ik het voorstructureren. Dus vooraf aangeven, bijv. over 10 gaan we eten, dus over 5 minuten gaat de tv uit. Dat zijn dingen die eigenlijk gewoon heel automatisch gaan.
5	Ik zie staan, duidelijke instructie, en blijven staan en wachten, je kon blijven staan tot een jaar, maar als hij vond dat hij gelijk had, dan werkte dat helemaal niet. Misschien had ik een jaar moeten blijven staan...☺ Ook de time-out dat werkte niet, dus heb ik dat op een gegeven moment opgebogen naar oke, wat is onze situatie, wat is ons kind, en wat kan ik aan? Je moet echt heel sterk in je schoenen staan wil je dit constant doorzetten. Gemerkt dat ik dat toch wel moeilijk vond en gestresst van werd. Dus ik heb een beetje een middenweg, van dit is mijn grens en zo is het. Merk wel dat het voor ons zelf beter is. het is misschien niet helemaal goed, maar wat is goed inderdaad. Waar je je zelf het prettigst bij voelt. Probeert de balans te vinden maar niet d.m.v. een van die technieken/procedures. Op een gegeven moment ontdekte ik ook, het past niet helemaal, dat strakke, dat je dat zo moet doen. Het waren wel allemaal belangrijke handvaten hoor, maar op een gegeven moment dacht ik toch, ik moet meer met mijn gevoel doen. zo van wat kan wel en wat kan niet.
6	Instructies. Taken niet, ze hebben wel taken, maar dat zit er zo in dat het niet opgeschreven hoeft te zijn. tafel opruimen, oudste doet dan stofzuigen. Escalatiecurve, je komt niet meer zo ver op die curve, dat gaat goed. en we zitten samen ook op 1 lijn, dat is heel fijn. Time-out gedeeltelijk. Samen problemen oplossen eigenlijk ook, dat zit er ook in. Beloningskaart/tokens niet meer. Geleerd om ook consequent te zijn, anders zie je dat het niet werkt. 5:1 wat was dat ook alweer? Eigenlijk hebben we niets te klagen, het gaat goed.
7	Komen bekend voor, duidelijke instructies. Ik gaf niet altijd de tijd, dat heb ik wel geleerd. Bij een instructie had hij tijd nodig om het te gaan doen. ook door zijn autisme, maar dat wisten we toen nog niet. We dachten toen nog dat hij moeilijk opvoedbaar is. Pas na de training bekend. Was wel lastig, we dachten dat het aan ons lag, maar op een gegeven moment kwamen we er achter dat het toch ook iets met hem was. PMTO was fijn, maar werkte niet echt voor hem. Beloningssysteem gebruiken we nog steeds, time-out niet meer echt op die manier, maar naar boven sturen. Veel praten, veel meer uitleggen. Samen problemen oplossen.
8	Tokensysteem, hebben we laatst nog een keer geprobeerd. Maar we werden een beetje uitgelachen. Hij kreeg dan een bandje van zn vader, van dat had hij goed gedaan, ging hij lachen. Ook de beloningskaart, het werkt niet zo goed bij hen. Ze zijn niet makkelijk te paaien met beloningen. Niets waarmee ze konden straffen of belonen, dat werkte niet. Dus dat was nog wel lastig om dingen aan te leren. Samen oplossen ook, het bloemetje, de metafoor. De time-out, wel iets anders, ik stuur ze naar boven, dus niet echt een time-out. En een aantal

	dingen zijn ze gewoon te oud voor, dat werkt dan niet. Het positieve betrokkenheidsspel, een keer in de zoveel tijd doen we dat wel, maar dat werkt ook niet echt. Iets positiefs zeggen over je buurman. Dan zeggen ze iets, 'hij eet niet uit zijn neus', 'hij smakt niet' maar eigenlijk kun je daar gelijk achteraan zetten 'maar hij wel', dus dat werkt ook niet helemaal goed. maar je probeert het wel. Wel aangeven van, niet zo negatief, probeer ook es te kijken naar wat wel goed gaat en zo probeer je dat wel over te brengen. Blijven staan en wachten, dat blijft er ook wel inzitten. Wat ik wel merkte, mijn moeder heeft in het ziekenhuis gelegen, en dan merk je dat je toch met andere dingen bezig bent, dan merk je dat ze daar heel gauw misbruik van maken. Maar dat is volgens mij kind eigen. Opschrijven van gedrag doen we niet meer. Je bedenkt het wel in je hoofd, van hoe kan dat anders, maar niet meer opschrijven. En sommige dingen heb je gewoon opgegeven, je pikt er ook uit waar je zelf het meeste aan hebt, waar je het meeste belang aan hebt. Bijvoorbeeld tas in pakken, dat doe ik wel voor ze, anders vergeten ze gewoon dingen. En dat probeer je dan maar te accepteren, het is zoals het is. langzaamaan probeer ik wel met kleine stapjes dit te veranderen, je merkt dat het steeds beter gaat, je hoeft dan niet meer te controleren of er pennen in de etui zitten, of al het huiswerk erin zit, dat gaat goed. langzaam gaat het beter. Eigenlijk zou de training wel voor alle ouders moeten, je leert er altijd iets van. Ook als je naar de nanny kijkt ofzo, daar pik je ook dingen uit, en zie je dingen terugkomen zoals in de training. Dan merk je toch dat je het weer oppikt en toch weer toe gaat passen. Het leven is nu ook meer buitenshuis, en daar heb je dan geen invloed op, dat vind ik soms nog wel eens moeilijk. Bijvoorbeeld hij vergeet zn huiswerk op te schrijven en de leerkracht vergeet het ook te zeggen, dat is wel jammer. Wel mee bezig om dat te leren. Zijn testen zijn ver boven gemiddeld, alleen komt het er niet uit, maar dat is ADHD, chaotisch. Hersenen werken anders, verschillende laatjes in je hoofd op de verkeerde plek, chaos in het hoofd. Maakt het aanleren van gedrag ook moeilijker.
9	Time-out 1 keer. beloningssyteem. Duidelijke instructie, blijven staan en wachten. Eerst wel moeilijk, nu niet meer, dat leer je.
10	Tokensysteem niet, met die armbandjes. Wel met die nootjes, dus eigenlijk tokensysteem maar dan met nootjes. Duidelijke instructies geven en blijven staan, ja, toch verwatert dat ook wel een beetje. Dan roep je wel eens uit de keuken van we kunnen zo eten, en dan merk je dat het niet werkt, maar wisselend wel. Bij kim is het ook het creeren van het moment, ze is heel visueel ingesteld, dan moet je echt haar aandacht hebben, anders hoort ze je niet.
11	Veel beloningssystemen toegepast. Was moeilijk om iets te vinden wat werkt. Iets dat voor de kinderen werkt, gaat toch veel energie inzitten. Zeker het belonen, was moeilijk om steeds iets te doen, zoals extra keer zwemmen etc, het is al een druk gezin, vader autist en ADHD, zoon ook, dochter iig ADHD en misschien ook autisme. Het gezin is al druk genoeg.... En kinderen zijn als ze jonger zijn, veel meer te paaien voor een beloning dan nu (zijn nu 11 en 13). Stickers werkt nu niet meer. Iets wegnemen was ook een drama (straf) dat werkte ook niet. Bijvoorbeeld knuffels wegnemen ofzo. Kwam erachter dat het beter was om tijd in te korten van dingen, zoals minder lang achter computer, minder lang tv kijken. En gezinsbijeenkomsten gaat nog steeds niet. Met dit gezin samen zitten werkt niet.

	Hier ook weer de duidelijke instructies en blijven wachten belangrijk. En die time-out, nog steeds gebruikt. Kun je altijd blijven gebruiken. Ik gebruik het ook soms, heb ik ook tegen ze gezegd, als ik boos ben, ga ik ook even afkoelen. Bij sommige dingen echt wel aangepast aan ons gezin omdat het anders niet werkte. Bijvoorbeeld 3 keer vragen, dat is bij ons 5 keer vragen anders doen ze het niet. Of doortellen bij de time-out dat werkte ook niet. Je past het aan hoe het voor je in je gezin werkt. Later ook nog een keer met knickers tokensysteem geprobeerd. Maar het gaf steeds onrust om tussendoor iets te geven. Complimenten werken dan een stuk beter. Nu dus niet meer de beloningskaart, complimenten werken nu goed. Ik zie ook hoe ze zich voelen, ik kan dingen heel goed voorkomen. Wat ik ook belangrijk vind is dat ik zo bewust ben van dingen. Ook aanmoedigen van man om toe te passen. Taken werkt bij Ilona helemaal niet. Ook met het 5:1, ik vond dat wel veel. Na 3 keer ging ik het verzinnen, dan is het niet meer echt. Liever dan 2 of 3 keer echt, en dat je het echt meent. Betrokkenheidspel zegt met niets.
12	Beloningssysteem. Bijvoorbeeld, als ze dan 10 keer alleen naar school was gefietst, mocht ze een keer koken. Balans 5:1, complimenten, die gebruiken we nog steeds, proberen toch vaker te doen. soms wordt het dan even wat minder, maar dan denk je toch weer even, o ja, weer even wat meer. Duidelijke instructies. Tijdens wel met time-out, erna niet meer. En stimuleren, aanmoedigen, positief betrokken zijn.
13	Time-out. Duidelijke instructie gebruiken nu nog. Beloningskaart gebruikt, nu niet meer. Tokensysteem gedaan. Taken, ja, we hebben nog steeds de afspraak bij grof taalgebruik, brutaal en stiekem dat hij dan taakjes krijgt. Dat gebruiken we nog steeds.
14	Time-out, ik zeg het niet, maar ik haal ze af en toe wel uit de situatie. Probeer m ook in te laten zien dat met drift niet oplossend is. gedrag benoemen. Duidelijke instructies, blijven staan en wachten. Beloningskaart veel gebruikt, gebruik ik nu voor dochter van 6 (diamantjes achterop zwemkaart), heeft ook zelf een beloningskaart gemaakt voor zichzelf. Tokensysteem met de armbandjes gehad, en piratenmunten. Het was ook heel leuk. Ook diepe dalen, maar ook leuk.
15	Gebruikt: Beloningskaart, time-out, instructies, taken, positief. Balans 5:1 Nu nog gebruiken: beloningskaart, positief. Time-out niet echt, een beetje.
16	Duidelijke instructies. Taken op het eind, als ze niet gehoorzaam waren geweest. Positieve aandacht. Beloningskaart en time-out. Time-out was voor vader moeilijk. Gedrag registreren was meer in het begin. Nu nog inzetten: duidelijke instructies, afgelopen half jaar wel es gedacht, zal ik de beloningskaart doen, maar eerst gewoon anders geprobeerd. En het is nog niet nodig geweest. Time-out wel nog, maar niet tot de eindstap.
17	Gebruikt: beloningskaart. Time-out, duidelijke instructies en blijven wachten. En 5:1. Nu nog gebruiken: bij de jongste beloningskaart en time-out. En time-out blijft ook, maar niet echt. Beloningskaart werkt maar tijdelijk. Nu kan je meer met communiceren duidelijk maken.
18	Time-out wel gebruikt maar was toen eigenlijk bijna al te oud. nu niets meer gebruiken, behalve het positief zijn, dat zit er nu wel in maar dat heeft wel heel lang geduurd. Taken heeft hij nog wel, maar hij doet ze niet. Dus dan verdient hij ook niets. We hebben afgesproken dat hij geen zakgeld krijgt, wel geld voor

	taken, maar die doet hij niet. Hij is lui. Balans 5:1 gebruik ik nog wel, ik probeer veel complimenten te geven.

14. A. Hoe heeft u het ervaren dat er gebruikt is gemaakt van een camera? En kunt u daar iets over vertellen?

1	Even vreemd, maar op een gegeven moment zag je die camera niet meer. Je weet dat hij aangaat. We weten waarom hij gebruikt wordt, en dat was goed. maar het is ook zo vertrouwd, het maakte niet uit. We wisten wel waarvoor het nodig was. Ik heb het nooit zo'n probleem gevonden.
2	Niet fijn. Niet terugkijken, gelukkig niet. Na verloop van tijd raak je er wel wat aan gewend, ik bleef het vervelend vinden.
3	Ik deed net of hij er niet was. Ik had het er nog gisteren met Hans over, dat je hier kwam vandaag, en dat gaat over dat we die camera ook in huis hadden. O, dat vond ik superirritant zei hij. Nee, dat vond hij niet fijn. Maar ik vond het niet erg.
4	Aan het begin heel erg vervelend, ik voelde me er heel ongemakkelijk bij. Maar op een gegeven moment heb je het helemaal niet meer in de gaten. Wat wel leuk was is dat wat ze in het begin hebben opgenomen, hebben vergeleken met het einde en daar zag Gerdien wel heel veel verschil, dus dat was leuk om te horen. en leuk dat een ander dat dan ook ziet, want zelf merk het thuis ook.
5	In het begin lastig. Op een gegeven moment zet je je erover heen, het is gewoon voor hoe de gesprekken gaan. En niet om wat ik doe of niet doe. En wat ik vind.
6	1 ^e keer, moet dat nou, maar erna niet erg meer
7	Zijn wel dingen opgenomen. 1 ^e keer vond ik het niet zo, maar erna niet erg. In het begin confronterend omdat ik toen nog dacht dat het aan mij allemaal lag, maar erna niet erg meer.
8	Niet erg. Je weet dat hij er staat, ik had er geen last van. Misschien een beetje onbewust.
9	In het begin wel raar, maar op een gegeven moment merk je het niet meer.
10	Nooit storend, niet echt storend
11	Vader vond camera wel erg, ging dan ook buiten beeld zitten. moeder vond het niet erg, geen probleem mee.
12	In het begin moeilijk, erna niet meer zo
13	In het begin wel wennen. Eigenlijk iedere keer wel, zo van, o ja, dat ding staat aan. Maar doordat zij er ook verder geen aandacht aan gaf, maar verder zoiets van het zal wel. tuurlijk speelt het wel mee, maar was verder prima.
14	Geen problemen mee gehad.
15	Niet erg. Ik zeg toch wel wat ik wil.
16	Niet erg
17	Niet echt last van.
18	Niet erg. Ik zou het nog wel eens graag terug willen zien. Niet mezelf maar mijn zoon.

B. Hoe heeft u het ervaren dat er gebruikt is gemaakt van rollenspel? En kunt u daar iets over vertellen?

1	Soms wel eens eng (soort toneel) en dat hoefde van mij nooit zo, zo van, sla mij maar over, maar zo leer je weer wel, ik vond het ook wel grappig. Dan ineens alsof het een heel lastig kind was, zij deed dan voor en ik speelde mee. Vader ervaaarde het ook wel als grappig, maar leerzaam. Maar klikte ook goed met de therapeut.
2	Heel vreemd, dat je tegen je man moet zeggen wat hij moet doen. en als hij dat dan bij jou ging doen, dan lig je in een deuk. En dan moet je heel serieus blijven en dat kan ik niet. Dan moest ik lachen. Het werkt wel heel goed, want je moet ook de verkeerde voorbeelden geven, van hoe je op dit moment doet, maar ook hoe je het hoort te doen. en dat je via kinderoogen moet kijken hoe je als ouder reageert. En dat is best wel confronterend, zo van, o, reageer ik zo? O, dat is niet best.. Wel goed, maar ook wel moeilijk. Na verloop van tijd ging het wel beter. Maar ik bleef het wel vreemd vinden.
3	Af en toe wel lastig. Zelf moeite met dingen te spelen. En dat er iemand dan langs je staat en dat vond ik dan wel lastig. We hebben er op zich wel wat aan gehad, want je leert het wel echt. Want ik moest met Eta dan een rollenspel doen van hoe ik op de kinderen zou reageren, en zij ging dan voordoen hoe het kind nog erger zou doen en ja, dat vond ik wel heftig, want ja, dat heb ik dan nog niet voor de hand gehad. Dus ja, hoe moet ik dan reageren. Achteraf heb ik er wel wat aan gehad, maar in het begin vond ik het heel moeilijk.
4	Ja prima, was leuk. Het was ook echt goed denken omdat hij vast wel weer zou bedenken hoe hij het kon omzeilen, dat moesten we voor zijn. en dan nog kreeg hij het voor elkaar. Maar het lukte toch, je krijgt toch was handvaten.
5	O ja. In het begin ook lastig. (wat vond je lastig?) dat ik soms iemand moest spelen en dacht mmm, ben ik dit wel? Beetje streng iemand, of eh.. maar daar leer je wel meer van hoe je dat het beste kan proberen aan te pakken. Want je wilt het natuurlijk altijd goed doen. en leert, ik mag het ook niet goed doen. Ik merk ook wel dat ik persoonlijk ben gegroeid. Ik kan ook zeggen, ja, ik doe het toch een beetje op mijn manier. Eerst had ik nog, o, moet dat nou precies zo? Want het staat er, dus moet dan ook zo. (komt het door de training dat je zo bent gaan denken?) ik denk gewoon persoonlijke groei, denk ik. Maar het is wel belangrijk bepaalde handvatten te hebben. dat je wel richtlijnen hebt van oke.
6	Goed, reageren zoals je kind. soms lachwekkend, maar wel goed, want je leert er van.
7	Ja, dat is wel ver graven, maar dat hebben we wel gedaan ja. Ook bij andere therapie gehad. Ik hou daar niet van, vond het niet leuk. Wel gedaan hoor, maar vond het niet leuk. Niet mijn ding.
8	Grappig. Maar je leert er wel iets van. En dan thuis toepassen.
9	Vader probeerde in het rollenspel wel een beetje dwars te doen (verplaatsen in het kind). Eerste instantie, moet dat nou? Maar erna niet erg, en je kan goed oefenen.
10	Vader vond het wel leuk, maar niet zo nodig, je kunt mij gewoon zeggen hoe het moet en dan doe ik het. Daar heb ik geen rollenspel voor nodig. Voor de moeder werkte het wel. vond de voorbeelden wel prettig. Vader is zelf ook zo, begrijpt heel goed hoe zijn dochter is, heeft groot empathisch vermogen. Moeder vond het fijn om het echt te ervaren, meer praktisch ingesteld. Vader meer een gevoelsmens.
11	Ik had er vroeger op school een vreselijke hekel aan. Je moet het voelen, dus goed dat rollenspel. Mooie manier om te laten voelen.

12	Confronterend soms wel (voor moeder). Vader vond het wel grappig. Je ziet het vanuit de situatie van het kind. was wel goed om mee te oefenen. Beter eerst oefenen en dan thuis bij kind doen.
13	In het begin van o nee hè. Maar zo positief ervaren.
14	Ik vond het leuk, niet vervelend. Mn man wel van moet dat nu. Maar voor het gevoel was het goed, je kon voelen hoe het voelde voor het kind.
15	Vond ik ook wel heel goed. je voelt dan zelf hoe een kind het ook zou voelen. Soms zoveel informatie, je moet dit en dit en dat en dat en dan merk je zelf, hé, ik kan dit eigenlijk ook niet allemaal verwerken. Dus dat vond ik wel goed.
16	In het begin heel lastig. Lastig om je in te leven. Wel goed, omdat je je kan inleven. Je ziet het dagelijks. Je moet ook lachen om hoe goed je het gedrag van je kind kan nadoen. Wel heel goed om te oefenen vind ik. Wel even wennen, de eerste 2 keer. maar je merkt wel dat het goed is om zo te oefenen.
17	Heel minimaal. Toch niet samen bij de training. En oefende dat niet dan samen met Ella. Meer samen gepraat. Niet echt veel rollenspel, klein beetje. Het is wel je kwetsbare kant die je moet laten zien, wat dan toch wel heel confronterend kan zijn. dat is dan wel moeilijk. Dat blijft een lastig stukje. Zeker als het hoog zit. Dus niet echt veel gedaan. Ik vond dat niet zo leuk om te doen.
18	Ja goed, veel gebruikt, veel geoefend. Goed om te zien hoe het voelt, ervaren hoe het voelt voor de ander.

15. Heeft u nog contact met de trainer? Zo ja, bespreekt u doelen die 5 jaar geleden zijn gesteld of eventuele huidige doelen met de trainer? Of is er een andere reden voor contact?

1	Nee, en dat vind ik wel heel jammer. Na de nazorg niet meer. Nou, ze mailde nog wel eens hoe het ging met ons, maar verder niet. Het klikte wel heel goed. Hij komt nu wel in een nieuwe fase, en daar zitten weer andere vraagstukken bij. Dan denk ik dat soms wel handig zou zijn om contact te hebben. En heb ik soms vragen. Ik denk dat ik er dan bij Arcade(?) bij zou aankloppen. Ik realiseer mij nu ook dat Yorneo niet alleen voor kleine kinderen is, maar ook voor wat oudere kinderen. Dat zit nog in mn hoofd maar is niet zo.
2	Nee. Ja, weet je, we volgen geen PMTO meer, dus dan kan zij haar tijd ook beter besteden. Aan mensen die het harder nodig hebben, die het wel volgen. Wij zijn het traject uit, en zoveel mensen die er nog inzitten, en die kunnen haar steun beter gebruiken. We kunnen natuurlijk wel steun gebruiken, daar is niets mis mee, maar doe maar bij mensen die PMTO volgen. Het was wel heel leuk dat ze belde, even bijkletsen enzo.
3	Nee, eigenlijk helemaal niet meer (behalve voor het interview)
4	Nee, wel door dit onderzoek. En afgesproken om binnenkort contact te hebben voor het resultaat van dit onderzoek. Behoeft meer contact? Was leuk om elkaar weer te spreken, je hebt toch een intensief jaar gehad.
5	Nee
6	Nee. Wel jammer, na een tijd nog wel 1 keer teruggeweest, na half jaar.
7	Nee
8	Nee. 1 keer erna nog, terugkomdag. afsluiting

9	Nee. Behoeft? Nee niet echt, in het begin kon dat wel, dan kon je nog 5 keer ofzo contact opnemen, maar dat was niet nodig.
10	Nee. We hadden wel de mogelijkheid, we hadden haar 06, maar nooit nodig gehad. Wel behoefte? Ik heb toen wel aangegeven op het eind dat je eigenlijk iets nodig zou moeten hebben om op terug te vallen. Dat je gewoon nog wat dingen zou kunnen vragen en dan horen welke uitwerking het heeft. Weer even op de rails gezet worden. bijvoorbeeld via een site, een forum ofzo. Ze kennen je dossier ook, dus je hoeft niet helemaal weer opnieuw te beginnen. Een klankbord ofzo, als je een idee hebt ofzo, dat je dan even kan klinken. Eigenlijk is het nu zo, je bent klaar en je wordt de deur uitgezet en het is over en uit. maar dat is het eigenlijk niet, het is een proces. Maar was wel fijn geweest als we iets achter de hand hadden gehad, het gevoel. Ook jeugzorg waren we ineens uitgeschreven, het was ineens afgelopen, hoorde achteraf dat we uitgeschreven waren. Gevoel daarbij is niet prettig.
11	Nee
12	Nee (1 keer gezien op een vakantie) Geen behoefte aan contact.
13	Nee. wel nog eens contact gezocht. Dat was een tijd erna. Dat ik ergens tegenaanliep en niet meer wist hoe ik er mee om moest gaan. Ik weet het niet precies, maar dat was na een half jaar of jaar. Toen heb ik haar gesproken, telefonisch een hele tijd. Toen zei ze ook, kun je hier iets mee of moeten we nog een afspraak maken. Maar toen kon ik er wel mee verder. Ze heeft toen wel nog een terugbelafspraak gedaan, maar dat was wel genoeg om verder te kunnen.
14	Nee
15	Ja, een keer met een nagesprek, maar erna niet meer.
16	Wel nog een keer teruggeweest, toen ging het weer wat minder. Dat was ongeveer na een jaar. Vader heeft toen nog een aantal gesprekken gehad met Willemijn. Eerst met zn 2en erna hij alleen. Ook of hij zichzelf zou willen laten onderzoeken, maar daar staat hij niet open voor. Erna geen contact meer.
17	Nee, geen contact meer. Maar nu toch wel benieuwd hoe het dan gaat. Benieuwd of zij wil weten hoe het gaat. Afgerond en toen was het gelijk klaar. Ik had het wel bijvoorbeeld leuk gevonden na 3 of 6 maanden nog een keer contact te hebben.
18	Ja nog steeds contact.

Resultaat

16. Staat u krachtiger en vaardiger in de opvoeding sinds de PMTO training? Komt dit door de training? Zo ja, kunt u voorbeelden geven waarin u dat merkt?

1	Ja! Komt zeker door de training. Als je de tools niet hebt, is het veel lastiger. Als je weet hoe je het moet aanpakken, en je krijgt het gevoel dat je het kan, dat is fijn. Je ziet verandering en het werkt. Hier kan je wat mee. Je ziet hoe hij is geworden.

	Ik heb ook folders uitgedeeld op nieuwe school, want ik heb er zoveel aan gehad. En nu hebben andere ouders dat ook gedaan dank zij ons. En eigenlijk wil je ze alles vertellen, maar iedereen moet toch zijn eigen proces volgen.
2	Ja
3	Ja, ik ben er wel sterker door geworden. Dat kan ik wel merken. En dat komt echt door de training, ik heb daar toch veel van opgestoken. Daardoor kan ik toch veel meer aan. (kun je daar vb van noemen?) eerder zat ik gewoon heel erg met mn handen in het haar, en dan had ik echt zoiets, dan kwam mn broertje hier en dan stond het huilen mij nader en dan had ik zoiets, ik weet niet wat ik doen moet en ja, van mijn ex hoorde ik ook niks meer dus ja, ik stond er echt altijd alleen voor. En ik wist echt niet meer wat ik doen moest. En nou heb ik zoiets van, ik laat me niet kisten en hoola, ik ga het doen en het is goed. en dat lukt.
4	Ja. Voorbeelden: de eerste bijeenkomst eigenlijk al, gingen we met de duidelijke instructie aan het werk. En toen ging ze vanalles doen en zeggen en ze had me niet gezegd wat we gingen doen. dus ze ging in de kast lopen rommelen, en druk bezig en ondertussen was ze dingen aan het vertellen. Erna zei ze, als je dus instructies geeft en je bent bezig, dan komt het niet binnen, laat staan bij deze kinderen. De manier waarop ze dat bracht en deed, heeft gewoon heel veel eye-openers gegeven. Voorbeelden met Jacco? Ja, ik kan hem meer duidelijkheid geven. Wij zien hem ook niet meer dwale
5	Ja, mede door de training. En daarna hebben we nog meerdere mensen gehad. Het is gewoon alles bij elkaar denk ik. Voorbeelden? Moeilijk om specifieke voorbeelden te geven. Het is meer een algeheel gevoel.
6	Niet gevraagd.
7	Moeilijk om te beantwoorden. Zal natuurlijk meegeholpen hebben, maar erna ook nog veel hulp gehad dus dat heeft samen allemaal geholpen. Als het alleen hierbij was gebleven denk ik niet, het is alles bij elkaar.
8	Ja, bent bewust wat je wel en niet moet doen. het duidelijk blijven, daar merk ik het in. Grenzen stellen. Bijvoorbeeld ijsje, 2 vaste dagen. En dan probeert er eentje dat en dan zeg ik duidelijk welke dag is het? O ja, morgen ijsje, en dan is de discussie klaar. Duidelijk grenzen stellen.
9	Ja. Bv als vriendinnetjes meekomen en vragen of ze samen mogen spelen. Maar 3 vind ik te veel, dan ben je met 4, dat vind ik te veel. Dat gaat dan niet door en dan is het ook goed.
10	Ja, we zijn duidelijker, meer op 1 lijn, je praat er meer over en hoe je het aan wilt pakken. En elkaar aanvullen en corrigeren/remmen.
11	Ja, maar weet niet of dat alleen door PMTO komt. Want vlak erna CCE gehad. Meerdere dingen geweest. Het heeft wel allemaal meegeholpen tot hoe het nu is. je moet toch overal uithalen wat je denkt dat voor jou het beste is. maar wel handvatten gegeven waardoor het nu allemaal beter verloopt, dus het heeft er wel aan bijgedragen.
12	Ik zeker wel, moeder ook. Voor vader was het een soort bevestiging, doe ik het goed. wel wat dingen geleerd, maar ging eigenlijk wel al goed. voor de moeder heeft het erg goed geholpen.
13	Ja. Positievare ingang voor opdracht/instructies. En die 10 seconden, dat ons dat zo vaak, zo veel geholpen heeft. En michael ook, het gaat dan ook op een positievare manier. <u>Ik voel me er ook heel sterk in want ik weet dat het werkt.</u> Ik voel me er zo boven staan, je krijgt me niet eronder. En dat jos ook soms met verbazing kan kijken van jeetje, je blijft gewoon rustig, je blijft gewoon staan. En dat komt over bij michael.
14	Ja absoluut. Als er wat voorvalt, het gaat het makkelijker. En oudste kan

	ook met dochter, begeleiden of stil krijgen. Heeft toch iets meegepikt.
15	Ja, sowieso wel. je weet de punten, dat je er bewust aan denkt. In mijn geval denk ik dat ik het zonder ook wel gered had. mijn kind zat niet helemaal in de penarie of dat we er geen raad meer mee wisten, dat was het niet. Maar iedereen kan er wel wat aan hebben. Vind zeker dat ik er wat aan gehad heb.
16	Ja, zekerder in de opvoeding. Komt door de training. Ben bewust dat ik best wel goed handel, dat ik opvoedvaardig ben.
17	Ja, dat zeker weten. Wat dat betreft zijn dat toch dingen die je opslaat in je hoofd waar je dan iets aan hebt, waar je iets mee kan. Zo'n time-out/beloningskaart, je moet er maar opkomen om het te gebruiken, maar het werkt wel.
18	Ja, zekerder geworden. Niet echt met de techniek van de training, maar wel met gevoel doen.

17. Hoe vaardig voelt u zich nu als ouder op een schaal van 0-10? (0= helemaal niet vaardig en 10 = heel vaardig). Welke punten/elementen bepalen dit cijfer? (bijvoorbeeld verbetering van relatie met het kind) Wat is er voor nodig om een punt hoger te komen?

1	Ja, geen 10 of 9, maar toch zeker een dikke 7,5. Soms ook wel een 8, maar nooit lager dan die 7,5. Wel raar om van jezelf te zeggen. Punt hoger, zelf ziek geweest, en dat heeft veel inslag gehad. Maar nu gaat dat weer beter. Maar je ziet aan hem dat in die periode dat hij dan ook denkt, oh, beetje uitproberen. Vader dacht wel een 8. (voorbeeld zelfgemaakte picto voor op school, 'met de juf praten'.....creatieve oplossingen bedenken.....eruit gelaten).
2	Dat vind ik heel moeilijk. Weet ik niet. (hoe merk je het?) je voelt dat je zelf wat sterker in je schoenen staat. En de ene dag is het wat sterker dan de andere dag. Ook wel labiele dagen, zo van veeg mij maar op. Die dagen zitten er ook nog genoeg tussen. Wel sterker. (stijgende lijn?) ja. Als er een iemand niet goed in zn vel zit, heeft dat invloed op de rest van het gezin.
3	Zeker een 8. Ja, want ik heb er gewoon heel veel aangehad. Cijfer hoger: Dat weet ik eigenlijk niet. Het gaat gewoon goed zo. Ben er gewoon tevreden over.
4	Nu? Een 8. Klinkt misschien heel eigenwijs...als ik kijk, hoe ging het toen en hoe gaat het nu, denk ik, daar heb ik heel veel baat bij gehad. Hoger cijfer? Moet denken aan studie, daar wordt dezelfde methodiek gebruikt (wat is er dan voor nodig om een hoger cijfer te krijgen? De GOT-training?) Hoe zou het een 9 kunnen worden, dat vind ik een hele lastige. Ik denk als ik nog beter mijn rust zou kunnen houden, want dat lukt niet altijd. Door drukte, werk, hectiek.
5	7. sommige dingen kunnen wel beter. Dat komt omdat ik zelf niet altijd krachtig genoeg ben. En heel gevoelig ben. Ik schatte mij toen wel als een 3 of 4 in, dus toch een hele verbetering.
6	7,5/8 Zou hoger kunnen door begeleiding voor nu, hoe het nu gaat. We weten soms niet hoe we het nu moeten aanpakken.
7	- (zie ook volgende vraag)

8	7 of een 8. Verschillend, ligt ook aan je gevoel, hoe de omgeving is. is een wisselwerking. Omgevingsfactoren spelen ook mee.
9	7 of een 8
10	Tussen een 7 en een 8. Het heeft moeder ook meer rust gegeven. Dat was ook een grote drijfveer om dit te doen. moeder ook veel houvast gegeven. Ja, ik denk eerder een 8.
11	In het algemeen (niet alleen na PMTO), als ik ook kijk naar anderen enzo, dan geef ik mezelf wel een 9. Dingen moeten uitvinden en hou strak vast aan wat ik geleerd heb, zien wat werkt en wat niet. En mijn man is toch nu wel een 7+ hoor, die is ook behoorlijk goed bezig
12	Moeder 8, zonder die drift en met wat meer rust zou het een 9 kunnen zijn. vader 8 of 9.
13	Ik denk wel een 9.
14	8. hoeft niet hoger. Geen dag is hetzelfde, dan beter dan slechter en dat mag ook. Ga niet op mn tenen lopen om het perfect te krijgen, dan gaat het niet goed.
15	Een 7 dan. Geen onvoldoende in ieder geval. Soms denk je wel eens van, hoe zou dat bij anderen zijn, of heb ik dat alleen.
16	Ja, wel een 8
17	Nou, dan vind ik wel dat ik een 8 verdien.
18	7. een 6 zou niet kloppen, dat zou te laag zijn. voor hoe het nu gaat is het een 7.

18. Wat voor cijfer zou uw kind nu geven aan de sfeer in het gezin, denkt u? Wat denkt u dat uw kind belangrijk vindt? Eventueel ook andere gezinsleden langslopen.

1	Hij vind ons geweldig. Ik denk ook wel een 8. Van de week was er iemand die zei 'ik heb de beste papa van de wereld', justin werd kwaad, 'nee, ik heb de beste papa'. Dat zegt dan ook al heel veel. Hij is in zijn nopjes, zit te neuriën.
2	7? 7,5? (zegt ze vragend)
3	Poeh, dat vind ik een hele moeilijke vraag. (hoe zouden zij ervaren hoe het nu gaat?) ja, wel goed eigenlijk denk ik, want het is altijd gezellig in huis, weinig ruzie. Ja, we hebben eigenlijk nooit meer geheibel, ja, onder elkaar maar dat zijn broertjes. Zal zullen we ook nog wel even houden.
4	Ik denk dat hij op een 5/6 uitkomt, want hij vindt het altijd zeuren, alles is zeuren. Maar dat is ook gewoon de leeftijd. Ik denk dat hij daarom een 5 of 6 zou zeggen. Als je de vraag anders zou stellen, zo van als je kijkt naar vroeger en nu dat hij dan wel zegt, het is gezelliger, mama is gezelliger, dat vind hij ook wel.
5	Hij maakte laatst nog een compliment dat er hier weinig ruzie was. Misschien ook wel een 7 of een 8. Hij zit op het moment wel vrij goed in zijn vel.
6	Zoon zou zeggen slecht, want ik mag niks, dus waarschijnlijk 5 of 6. De meiden waarschijnlijk wel hoger, 7 of 8.
7	Nu gaat het goed. zeker wel een 8. We hebben heel lang wel 4-en gehad, dus...
8	Ook verschillend denk ik. Ik denk ook een 7 of 8. Zelfde, afhankelijk van omgeving ook.
9	Volgens mij vinden ze het hier wel prettig. Ik zeg wel eens gekscherend, als het niet bevalt, zoek je toch een andere papa en mama, maar dat hoeft niet.

10	Kim zou wel eens een berekenend antwoord kunnen geven, zo van, wat levert het op.
11	Ik denk heel laag, ze heeft heel veel last van de broer. En van de ruzie van man en zoon. Met mij kan ze heel goed opschieten, dat is wel een 8 of 9, maar het is best lastig in huis dus dan zou niet hoger dan een 6 komen.
12	Kinderen vinden wel dat moeder veranderd is. volgens mij vinden ze het wel gezelliger.
13	Hij vindt ons streng. Maar toen hij ooit op de zorgboerderij zat. Was een begeleidster die wilde dat hij zijn mobiel weglegde, maar dat lukte toch niet helemaal want was niet sterk genoeg erin. Toen vroeg ze hoe dat dan beter kon en hij zei dat het toch vol moet houden, bij blijven. Dus zoals het thuis ook ging, dat had hij nodig. Grenzen geeft ook veiligheid. Hij zal het liever niet toegeven, maar hij voelt dat denk ik wel zo.
14	Oudste 7 of 7,5 denk ik. Vader zegt oudste is wijste, maar moeder zegt dat de oudste niet de wijste hoeft te zijn. als ie daar aan zou denken, zou hij dat cijfer denk ik geven.
15	Dat moet wel een 9 zijn. qua gezelligheid en muzikaliteit. In ons gezin is het altijd heel gezellig, ook met mijn familie. Volgens mij vinden ze het heel gezellig qua sfeer.
16	Vind ik lastig. Zij vinden dat papa snel boos wordt. Ik denk dan, je mag in je handen knijpen met zoon vader, het kan erger. Ik weet dus wel zeker dat ze daar wel moeite mee hebben.
17	Bij vader anders dan bij mij. Zij hebben toch wel wat weerstand, maar bij mij wel hoog.
18	Tussen 6 en 7

19. Heeft u de training aanbevolen bij andere ouder(s)? Zou u de training aanbevelen bij andere ouder(s)? Waarom wel, waarom niet?

1	Ja, folders uitgedeeld. Als je maar ook tegen mensen zegt dat het snel resultaat heeft, dan willen ze het wel proberen.
2	Wel eens tegen iemand gezegd, meisje bij Rowan op school. Maar volgens mij niets mee gedaan.
3	Heb het er wel met mijn vriendinnen vaak over gehad, maar die hebben dan niet zelf een kind met beperkingen en dergelijke, dus die zijn niet echt nodig geweest. Maar wel veel over gehad, dat hun ook zagen dat het bij ons in huis steeds beter ging. Maar ik zou het wel aanraden.
4	Ja en ja. In ieder geval overal waar wij kwamen vertelden we over de training en daar gingen ze hetzelfde doen. dus overal wisten ze hoe ze hem moesten aanpakken.
5	Ja, gedaan en ook aanbevelen. Goede training, goede handvaten. En prettig persoon, die belangrijk vond hoe jij er over dacht en voelden. De een zit anders in elkaar dan de ander. Kon zich ook goed inleven. (contact was dus heel goed?) ja, dat ging goed. (sloot dat ook aan, bij jullie?) ja.
6	Ja, en map laten zien en dingen eruit gegeven. Overleggen en uitleggen.
7	Ja, wel erover gehad, maar niet aanbevolen. Wel tips die ik gaf, ook op het werk. Ik gebruik ook nog steeds wel dingen eruit.
8	Ja. Uitleggen wat je er aan hebt. Kaartjes bv aan nichtje gegeven, en dat werkt dan. Op school ook aanbevolen. Veel aanbevolen. Maar niet iedereen wil dit, je merkt verschil.
9	Ja, tips aan andere ouders. buurjongen. Ja, aanbevolen en dan uitleggen hoe het is gegaan bij romy en zien ook dat het gedrag veranderd is bij haar.

10	Ja. Die zijn toen ook naar CARdea gegaan, maar weet niet zeker of ze echt PMTO hebben gevolgd, je kijkt toch naar wat past en wat je op dat moment nodig hebt. We zijn hier wel door op een goed spoor gezet.
11	Ik heb het er wel over met anderen, uitleggen wat het dan was. Wat ze er mee doen weet ik niet.
12	Wel een aantal keren tegen elkaar gezegd, nou, die zouden dat toch wel eens kunnen gebruiken. Zo op straat of op vakantie als je andere ouders met hun kinderen ziet. Niet echt met andere ouders besproken. Wel met bekenden, dat ze wisten van de training, maar verder niet.
13	Gebruik het vaker op school. Tips voor ouders op school, dingen ook geprobeerd uit te leggen, aan te leren. Ook aanbevolen, maar je kunt het niet zo maar volgen. Weet niet zo goed hoe je er terecht komt, met doorverwijzen.
14	Ja, wel over gehad. Niet echt aanbevolen, want ouders liepen niet bij de bascule. Wel tips geven.
15	Ja, een vriendin heeft het gedaan, is dat toen ook gaan doen. kind met ADHD.
16	Wel op school aangesproken door docent of ik iets over de bascule wilde vertellen, hoe dat ging in zijn algemeenheid. Dus dat heb ik wel gedaan.
17	Ja, wel eens over gehad hier en daar. Maar niet van, is het iets voor jou? meer communicatief, ook op school. Niet van waar kan ik dat vinden.
18	Wel over gehad, niet echt aanbevolen, wel tips/advies gegeven. Ik zie nu ook dat de thuishulp het zou kunnen gebruiken.

20. U heeft een booster gehad, heeft u daar iets aan gehad? Zou u daar iets aan willen verbeteren?

1	Naam Booster niet bekend. Dat hebben we wel gedaan, als evaluatie, maar niet onder de naam booster. Of als terugkomdag. Evaluatie om er een streep onder te zetten. Ervaring was prettig, je moet het ook afsluiten voor jezelf. Verbeterpunten: eigenlijk niet, nee.
2	Ongeveer na half jaar (naam booster niet bekend). Kijken hoe het dan gaat, wat je nog gebruikt. (was dat prettig) ja. Was een goede afsluiting. Mocht je dan nog iets hebben, dan kun je het dan nog oppakken. Verbeterpunten: Nee, miste er niets in.
3	Wat is dat ook alweer? (terugkomdag, kijken hoe het gaat). Ja, dat klopt wel, (kan ook dat het een andere naam had). ja, want ik had ook een knipkaart, dat was een kaart, als je dan nog hulp nodig had, dan kon je binnen een bepaalde tijd kon je nog bij haar terecht en die is eigenlijk niet meer nodig geweest. Verder nog wel een gesprek gehad binnen het half jaar. We hebben gewoon doorgesproken dat het goed ging en ja, dat ik er gewoon blij mee was. Er kwamen niet echt punten naar voren waar ik nog behoefte aan had. (en zou je er nog iets anders ik willen hebben gehoord?) nee, niet echt.
4	Evaluatie ook gehad. Bespreken hoe het is en hoe nu verder. En het liep goed dus. Vond je het prettig dat het op die manier was? Het ging eigenlijk gewoon goed dus was niet echt nodig. Vooral het eerste en laatste gesprek (in dat jaar) zijn me het meest bij gebleven.

5	Poe, dat weet ik niet meer. Vast wel. Kan ik me niet meer herinneren.
6	Toen nog opgeschreven hoe het ging. Eigenlijk zou het nu nog wel een keer goed zijn om nog een keer terugkomen, toch nog even kijken hoe het dan gaat.
7	Ongetwijfeld wel, maar ik weet het niet meer. Zoveel mensen gesproken
8	Prettig. Eigenlijk zou je dat vaker moeten hebben, een keer in de zoveel tijd. Toch weer lang geleden. Dat je nu zegt, een keer per half jaar, een jaar. Zo van heel even, hoe gaat het nu, nog problemen, vragen. Maar dat is misschien ook meer voor jezelf. Even teruggezet te worden, hoe zat het ook alweer. 80% gebruik je nog, je valt toch weer voor een gedeelte in je oude gewoonte. Of met ouders onder elkaar, ervaringen uitwisselen, ik denk dat het dan beter blijft hangen. Dat je er dan op de lange termijn meer aan hebt. En dat ze nu puber zijn, andere handvatten nodig. Misschien ook je eigen gevoel, dat je er op kan terugvallen. <u>Alles houdt altijd zo ineens op</u> , maar het idee dat je er nog terecht kan, dat vond ik jammer dat dat niet zo was. Ik snap het wel, het kost weer tijd. Maar ik weet niet of je er altijd iets aan hebt met andere ouders, als die ouders kinderen hebben die jonger zijn, dat is dan heel anders.
9	1 keer bij haar geweest en besproken hoe het nu gaan
10	Nee, niet gehad. Of vrij vlot na de cursus, ik denk na 6 weken. En dat was te snel. En het was toen nog niet verwaterd, de dingen die we geleerd hadden. Langer erna zou beter zijn, om dat te bekijken. Wel behoefte? Ja, na een tijdje wel. toch weer andere dingen, en nu toch weer het traject in. Dus misschien na een langere tijd, en dan bekijken, wat gaat er goed. en dan verder, niet weer een nieuw traject in.
11	Booster bekend. Maar was na ongeveer 2 maanden. Een beetje over hoe het nu ging en wat ik gebruikte.
12	Kan me dat niet herinneren. Werd wel langzaam afgebouwd. Wel een eindgesprek gehad. Was wel goed. geen behoefte aan erna nog een keer. konden een jaar lang terugkomen, maar geen gebruik van gemaakt.
13	Ook gehad. Hoe gaat het nu, heb je nog dingen nodig, dat soort dingen. En volgens mij een paar laatste aanvullingen voor de map. Ik vond het wel goed, maar ik had eigenlijk nog wel na een half jaar of een jaar nog wel wat willen horen. het was ook een vertrouwde plek, ik zou dat graag nog wel eens gehad willen hebben.
14	Ja ook gehad. Geen extra waarde, je sluit iets af
15	Niet echt wat aan gehad, was een afsluiting, hoe gaat het nu. Ook toen gingen we eerst wel eens kijken hoe het in groep 3 zou gaan.
16	Was prettig, ik zou nu wel weer contact willen.
17	Ja, dat hebben we wel gehad. Soort evaluatie, zo van, je bent op de goede weg, je kunt ermee uit te voeten. Beetje als afronding, dat heb je toch wel een beetje nodig. Dan zit je er nog in, na een half jaar zou er nog wel een keer contact mogen zijn, zou ik wel willen. Uit belangstelling en voor jezelf. Voor het zelfde geld gaat het bergafwaarts, dat je daar dan toch terecht kan.
18	Nog steeds contact, dus er is eigenlijk niet echt een afsluiting geweest.

21. Had u voordat u de PMTO training volgde een verwachting? En is deze verwachting waargemaakt? Zo ja/nee, waarom? Zo nee, wat zou u nog graag veranderd willen zien? Bent u van plan om daar eventueel professionele hulp bij te zoeken?

1	Nee, eigenlijk niet, we zien wel. Je hoopt wel altijd dat ze je kunnen helpen. En het feit dat er naar je geluisterd wordt, dat is wel helemaal geweldig.

	Verwachting is ook waargemaakt, is goed gegaan.
2	Gegaan zoals verwacht, behalve de camera...(was een grapje) Was leuk en minder leuk, positief/negatief. Dat had ik wel verwacht. (had je verwacht dat alles beter zou gaan, of wat was daar je verwachting van?) ik had wel verwacht dat het beter zou gaan, maar het gaat alleen niet altijd even snel. Je verwacht, ik doe een opdracht, hij pakt het op en alles is rozengeur en manenschijn, maar dat is niet zo. Maar zo werkt het niet. Dat is gewoon, dat je als ouder te snel wil. Verder wel als verwacht.
3	Nee, helemaal niet. Ik ben er echt ingestapt van ik zie wel wat er van komt. Want op dat moment had ik echt, zelf weet ik niet meer wat ik doen moet. Alles pak ik aan wat ik pakken kan. En ik zie wel waar het op uit loopt. dat is ook echt de instelling waarmee ik er ben ingegaan.
4	Nee. We dachten we zien wel. Het was het laatste redmiddel. Het was echt een wanhoopsdaad. Verwachting is waargemaakt. Al eerder over gesproken.
5	In ieder geval dat we wel handvaten kregen hoe je daar en daar het beste mee kan omgaan.maar we dachten ook wel, we zien wel hoe het gaat. Open erin. We wisten ook wel dat het probleem niet alleen in ons lag, maar dat dennis ook een heel moeilijk kind is. en 5 jaar later hoor ik nog steeds dat het een heel moeilijk kind is!
6	We dachten dat het voor de kinderen zou zijn, maar toen was het voor ons. Maar dat vonden we alleen maar goed. wel zoiets van, moeten ze die kinderen dan niet zien of spreken?
7	Ja, dat ie in 1 klap een 8 was. We dachten, dit gaat gewoon helpen, hoge verwachtingen.
8	Nee, niet echt. We zien wel, we nemen mee wat voor ons belangrijk is, wat voor ons werkt.
9	We hadden verschillende dingen gehoord. Vooral over de jeugdzorg, 'gaan jullie daar naartoe, die halen het hele gezin uit elkaar'..... maar gelukkig hebben wij een andere ervaring. Ook de moeder dacht hier zo over. Maar wij hebben er toch voor gekozen om dit te doen en gelukkig.
10	Nee, we zien wel. wij zijn niet de specialisten, we gaan er blanco toe, we zien wel wat eruitkomt. Je merkt snel genoeg of het goed/niet goed is.
11	Ik had zoiets, kan me schelen, je kan alles proberen en wat je ervan meepikt, is meegenomen. Altijd positief bekijken, je ziet wel. al is het maar 1 dingetje dat je opsteekt. Alleen lukt het niet, dus je moet dan gewoon hulp vragen.
12	Open erin, niet echt verwachtingen.
13	We werden natuurlijk uitgenodigd. Wat daar lastig aan was, dat ik dacht, we zijn blijkbaar zo slecht, als we dat moeten gaan doen. dus daar werd ik ook wel onzeker van. Was niet een negatieve reden volgens PMTO dat we mee 'moesten' doen, maar het speelde wel mee. We gaan dingen leren, verder niet veel verwachtingen. We zien wel, wel spannend, wat staat ons te wachten? Wat moeten we doen, hoe wordt er naar ons gekeken. Een beetje dat.
14	Geen verwachting, blanco ingegaan.
15	We wisten niet wat het was, het was nieuw. Dus niet echt een verwachting. Je weet dat het iets opvoedkundigs is.
16	Niet gevraagd...
17	We werden eigenlijk overvallen ermee. Ze vertelden dat ze bezig waren met een pilot. Er moet gewoon wat gebeuren, dus ik dacht gelijk, het zag er goed uit en je krijgt toch een andere kant en daar moet ik wat mee. Dus ik heb gelijk ja gezegd. Niet echt verder een verwachting. Je wilt wel dat het goed loopt in je gezin en iedereen het naar zn zin heeft. En dat je daar de handvaten krijgt dat je

	met elkaar weer mee verder kan. Want je hebt nog 2 andere, die zijn weer anders.
18	Dat je leert omgaan met emoties. Wat dieper daar op ingaan. verder niet goed te verstaan.....

22. Heeft u ideeën over hoe de training misschien nog beter had kunnen aansluiten bij wat u nodig had?

1	Eigenlijk alleen dat vader het jammer vond dat hij niet de ruimte heeft kunnen creëren om er vaker bij te zijn. het was op een vast tijdstip, en vader draait diensten. Vaste dag is wel prima, maar voor vader was dat niet aansluitend. Het was jammer hoe het was, maar moeder had meer moeite met opvoeding dan vader, dus het was wel prima hoe het was. GGZ geen goede ervaring, sloot niet goed aan. Voelde niet begrepen, beter bij PMTO, echt toegespitst op gezin.
2	Nee, eigenlijk helemaal niet. Ja, sloot goed aan.
3	Vond het allemaal wel goed eigenlijk. Ik heb niet echt het idee gehad dat er iets niet was zeg maar.
4	Sloot goed aan omdat ze echt keken naar de problematiek binnen het gezin. Het was echt 1 op 1 en continu kijken waar tegenaan gelopen wordt.
5	Op zich niet. Het enige zou kunnen zijn dat je zo'n terugkom/evaluatie ieder jaar zou kunnen doen, een paar jaar lang ofzo. (zou je dat prettig vinden?) ik ben ook iemand die kijkt van, oke, wat kan ik nu nog doen. bij de ggz, hebben jullie nog iemand? Dan denk ik, nee, dit voelt niet goed of dit klikt niet, en dan zoek ik naar iemand en dan kom ik altijd wel weer iemand tegen die ons op dit moment heel goed kan helpen. En die alle ins en outs weet. En dat denk ik o, we lopen weer vast, dat je dan gewoon met die persoon kan praten.
6	Sloot heel goed aan. Voor nu wel, mis ik handvatten. Hoeft niet vaak te bellen ofzo, maar af en toe een afspraak, van hoe pakken we dat nu aan. Dat is het enige waarvan ik denk dat zou wel mogen.
7	Door autisme had het beter gekund. Was wel fijn dat er iets werd aangeboden, het is wel beter geworden.
8	Meer gericht op oudere kinderen. Voor de rest niet echt. Het is altijd overdag, soms is dat moeilijk. Het kan niet altijd voor beide ouders
9	Nee eigenlijk niet, ging goed.
10	Veel aan gehad. Op het einde naar de toekomst kijken, en dat had niet zo gehoeven. Zoals familie overleg, dat hebben we nooit gedaan, niet gebruikt. Dat onderdeel was voor ons niet zo nodig.
11	Zoeken naar wat werkt. En dat zo'n therapeut zich niet te vast houdt aan alle dingen. Ons gezin is gewoon anders, druk, autisme, dus dan werken sommige dingen anders dan dat ze in het boekje staan. En dat ze niet meer met Chris hebben gedaan, die moest afhaken. Dat had nog wel gemogen, dat vind ik jammer. Want je moet het toch allebei gaan doen. niet heel veel moeite om hem erbij te betrekken. Dat heb ik voor Chris een beetje gemist, voor mij niet, dat was goed.
12	Goede aansluiting. Sloot heel goed aan. Belde ook tussendoor, dat was prettig.
13	Hij sloot aan. Maar die tokens, armbandjes, dat werkte niet helemaal. En het was toen moeilijk zoeken naar iets anders. Dus dat zou anders hebben gemogen. Misschien meer variatie daarin. Maar dat was niet zwaarwegend.
14	Bij gezinnen waarbij het slechter zou gaan, bij gezinnen thuiskomen, dat

	zou dan beter werken. Met kinderen erbij. Zoals bij de nanny. Dat zou wel een meerwaarde kunnen geven aan de training. Opnemen en dat bespreken, en zeggen wat had beter gedaan. Bij rollenspel kun je oefenen, maar je ziet bv niet non-verbale houding, dat zie je dan niet bij PMTO, dat vertel je dan niet. Stel doelen samen op met kinderen, wat willen de kinderen ook.en daar doelstellingen uithalen. Hoeft dan ook niet iedere week, maar als het 10 bijeenkomsten heeft, bv 5 zeker thuis doen.
15	Vond dat het goed aansloot. Vond het goed dat ook school er in betrokken werd. Als je die combi hebt, dan is het handig dat het op 1 lijn ligt. De school kende PMTO niet.
16	Was goed
17	Nee, vond het goed.
18	Nee, sloot goed aan. Heel persoonlijk gericht.

23. Wat waren uw ervaringen met de therapeut tijdens de PMTO training? Waar was u tevreden over? Heeft u verbeterpunten?

1	Heel goed, klikte heel goed. gaf je vertrouwen, dat geef je dan ook terug. Geen verbeterpunten.
2	Leuk, spontane meid. oplossingen zoeken. Verbeterpunten: Nee, paste wel aardig in mijn straatje ☺ Na een half jaar heb je wat opgebouwd.
3	Ging heel goed eigenlijk. Leerden elkaar steeds kennen, was echt een vertrouwensband tussen elkaar. Dus ja, dat werkte wel goed. Verbeterpunten Eta: Nee, eigenlijk niet, want het ging gewoon hartstikke goed. de jongens vertrouwden haar ook helemaal en als ik zei Eta komt, nou, dan was het helemaal goed.
4	Goed, heel goed. klikte en vertrouwen was er. Dat vind ik heel belangrijk. Verbeterpunten? Nee, ze was heel direct en dat vond ik prettig. Ze had ook altijd goede voorbeelden als ik niet wist wat ik er mee aan moest. Ik was er heel enthousiast over. Het meedenken.
5	Verbeterpunten? Nee, heel positief. Volgens mij waren we een van de eerste, dus volgens mij vond zij het ook wel een beetje spannend. Heel enthousiast, heel prettig ervaren.
6	Goed, klasse mens, wereld wijf. Leuk, eerlijk en open, zegt waar het op staat. Het klikte goed.
7	Training was heel goed. contact was goed, aardige vrouw.
8	Goed. ze speelde er goed op in. Standaard meer gericht op kleintjes, maar zij paste het toch toe naar ons. Flexibel om dat aan te passen. Klikte wel, moet je altijd maar afwachten. Ze was wat ouder, dat was prettig. Sommige jonge meisjes meegemaakt, toch het idee, je bent net zelf uit de luiers. Zelf geen kinderen, lekker oordelen. Bij ouder iemand voelt dat toch bete
9	Contact was goed. had ook humor, ook met rollenspel humor.
10	Heel positief, veel gelachen. Is vrolijk. Ze nam ook echt de tijd. Toen ze merkte dat het niet binnen de sessies paste, nam ze ook gewoon echt de tijd daarvoor. Heel prettig.
11	Heel aardige leuke meid. Ook belangrijk dat je een klik hebt met degene die het doet, anders werkt het ook niet.

12	Was goed contact. Heel prettig. Die van de SOVA training erna, dat ging minder goed, daar was minder een klik mee.
13	Heel goed, heel fijn. Vertrouwd, rustig. Ook lachen, ook gezellig, ook emoties mochten er zijn. soms dacht ik wel, hoe ervaren is zijn nou. Dan kwam zij een beetje onzeker over. Maar ook wel weer goed, beetje zelfde niveau-gevoel, niet alsof ze alleswetend is. maar wel heel kundig.
14	Goed, vriendelijk hartelijk. Goed inleven, hoe de kinderen zijn en in ons. Vertrouwelijk.
15	Goed, heel leuk.
16	Toegankelijk, eerlijk, veilig. Goed contact
17	Leuk, lieve vrouw. Pakte het goed aan. Duidelijk wat er verwacht werd. Serieus.
18	Heel fijn. Was heel goed contact. Heel open, warm contact. Belangrijk dat het iemand is waarmee het klikt.

24. Wat waren uw ervaringen met de instelling waar de PMTO training is gegeven?
Waar was u tevreden over? Heeft u verbeterpunten?

1	Goed, mkd is super. Alles regelen ging goed, goede communicatie onderling. We waren ook erg betrokken. Heb nog een artikel geschreven voor Yorneo, erg leuk. Mag wel nog wat meer gedaan worden aan zelfvertrouwen, dat mag meer bijgebracht worden. beter klaar maken voor de maatschappij. Hij was eigenlijk al te oud om daar naar school te gaan, maar mocht toch mee omdat het toch wel serieus was, dat was heel fijn.
2	nvt, els thuis geweest
3	PMTO was op zorgkantoor. Jeugdzorg zit er nou in, was toen (en dat was op die locatie?) ja. (hoe was dat contact, met die instelling?) ik kwam er alleen voor Eta, en wij hadden daar een apart kamertje, dus hadden geen contact verder met de instelling.
4	Bij yorneo. Geen contact met instelling, je zit alleen met Gerdien. Wel nog een keer een bijeenkomst gehad met wel ander ouders erbij, een soort evaluatie. Dat was heel leuk, om ook de ervaringen van andere ouders te horen.
5	Nee, ze kwam thuis. Misschien omdat het in het begin was, omdat we een van de eerste waren.
6	Geen contact, alleen daar voor PMTO.
7	Nee, niet echt contact met instelling
8	Niet echt in aanraking met de instelling.
9	Alleen voor training op locatie, niet echt ervaring met de instelling
10	Verder niet mee te maken, alleen met Amal.
11	Bij Cardea en ook thuis. Met instelling geen contact.
12	Wisselend Cardea of thuis. Verder geen contact met instelling.
13	Ja, toen op school. Maar het is nooit goed duidelijk geworden hoe alles precies zat. De informatiestroom over de structuur is me nooit goed duidelijk geworden. Veel verschillende mensen en kon niet goed plaatsen. Onoverzichtelijk. Wel ook mooi dat we daar zaten met Petra, maatschappelijk werkster, psychiater en wij en daar dan alle zorg voor ons. Dat voelde heel fijn. Het was eigenlijk op een gegeven moment ook een beetje relatietherapie bij. Wij vroegen of dat er dan ook bij zat. Nee, in principe niet, maar in het belang van het kind. ja, dat was wel mooi, bijzonder. Heel fijn

14	Was toen bij AMC, ook contact met medicatie voor kinderen, contact daar was goed.
15	Het was in zo'n kamertje. Verder geen contact met instelling, alleen daar voor PMTO.
16	Positief. Veel ervaringen maar wel allemaal positief. In het begin contact met jeugdzorg, maar dat was niet zo positief. Je kan dan wel niet uitgaan van 1 ervaring, maar dat was niet prettig. Bascule wel.
17	Geen contact, alleen voor PMTO. verder geen ervaringen.
18	Niet allemaal even goed. veel niet goed. bijvoorbeeld op de laatste dag van de opvang, hij was heel druk, toen hebben ze m opgesloten. Ik denk dat hij daar wel iets aan overgehouden heeft. Hij wil in ieder geval niets meer met hulpverlening te maken hebben.

25. Heeft u verder nog op/aanmerkingen of tips die nog niet aan bod zijn gekomen?

1	Er is nog niet zo goed bekend wat PMTO is, dat zou meer bekend moeten zijn! want het helpt zo goed. Een keer een bijeenkomst met veel ouders in (Utrecht)? Dat was goed. Veel meer promotie zou moeten.
2	Nee
3	Nee, eigenlijk niet.
4	De training is een aanrader, het werkt.
5	Nee, op zich niet. Nee, alles is besproken. En gewoon doorgaan met PMTO denk ik. Ik denk dat het in grote lijnen werkt, maar als je kinderen hebt die er van afwijken, dan niet. Ik ben wel van het benoemen van wat goed gaat, ik weet niet of dat bij PMTO was, maar...benoemen wat goed gaat. (ik wijs 5:1 aan) o ja! Ja, nou, die vind ik wel heel belangrijk. Dat heb ik denk ik onthouden, en dat zit ook echt in mij. Dat vind ik makkelijker dat het effectief grenzen bv. Trainer zei, o dit gaat jou wel goed af, en ik zei, ja, dit ligt mij wel. Dat duidelijk en dat strak, dat vind ik toch wel moeilijk. Ja, die kan ik me nog heel goed herinneren.
6	We hebben er veel aan gehad. De nazorg zou meer kunnen. Werktijden kunnen lastig zijn om af te spreken om beiden mee te doen met de training.
7	Na een diagnose veel beter. Dan kun je die stoornis erin meenemen. Het sloot voor ons niet heel goed aan. Het leek alsof het aan ons lag, maar er was ook dat autisme wat meespeelde waarom het niet werkte. Alle ouders zouden iets hebben aan de training.
8	Ze zouden het ook op scholen moet doen (PMTO) voor de leerkrachten, maar dan voor de hele klas. Bijvoorbeeld elk jaar een dagdeel daarmee bezig zijn.
9	Positieve ervaring. Makkelijkere ingang bij de kinderen. Je moet er wel moeite voor doen. mensen kunnen ook in een negatieve spiraal zitten, je kunt het ook positief zien. Dat hebben we ook wel geleerd. Je moet het wel proberen.
10	Je wordt in één keer losgelaten, niet prettig. Want je bent dan best wel een beetje onzeker, en je moet nog dingen oefenen en je bent nog niet alles helemaal vaardig, en dan is het prettig en als je dan losgelaten wordt, is het toch wel een prettig idee als je dan nog kan klanken, van joh, volgens mij gaat het toch niet goed. en zorgen dat je op het goede spoor blijft.

	Want ja, je kan de verkeerde kant opgaan. En dat je nog ergens op terug kan vallen. Het kan heel simpel zijn.
11	Vond het wel leuk dat je kwam, want het is toch wel leuk om het weer eens in te kijken, om de map erbij te pakken. Zo van, pak die map erbij en kijk er nog s in, het kan alleen maar weer dingen opleveren. Je vergeet toch dingen, na een half jaar of een jaar dan nog een keer op te frissen. Als je het levend wilt houden, dan moet je het blijven herhalen. Eigenlijk zou je dit moeten doen als je net kinderen hebt, dan weet je het van te voren. Dat je al vroeg handvatten krijgt om dingen op te lossen. Zoals bijvoorbeeld de Nanny, zoiets.
12	Meer mensen zouden het moeten volgen. Het zou voor veel goed zijn. veel zijn natuurlijk niet te helpen, maar anderen zou het goed gaan. Wel jammer dat er een stempel jeugdzorg op is komen te staan. Door het geheel, niet alleen door PMTO. Pepijn moest naar dietiste, en stond in het dossier stempel jeugdzorg, vind ik jammer en niet nodig. Had moeder veel moeite mee. Heeft geen meerwaarde voor dietiste. Krijgt stempel, maar kan er zelf niets aan doen.
13	Ik zou het wel willen aanraden aan anderen, maar het zou toegankelijker moeten zijn, breder bekend ook. Bijvoorbeeld op school, opvoedbureaus, dat het ook op scholen komt, Adoptie-instellingen. Juist scholen als ZMOK, daar zou het toch bekend moeten zijn. zodat ouders geadviseerd worden en doorverwezen. En op scholen zou het ook mogen doen, voor de docenten, het helpt zo bij die kinderen.
14	Misschien wel gemist dat het niet ook thuis was. Meedraaien in gezin. Dat de kinderen het ook zien. Aantal keren thuis. Dat zou toch wel goed zijn voor de training.
15	Thuis is het handig dat je die tips krijgt. Ik denk dat het wel voor ieder gezin aan te raden is. maar ook echt school erbij betrekken, daar zouden ze ook wel daar mee mogen doen.
16	Leuk dat er onderzoek gedaan wordt naar de resultaten. En eigenlijk ben ik wel een beetje nieuwsgierig. Ik hoop natuurlijk dat het voor anderen ook positief is.
17	Vond dit beter dan iets thuis. Ook voor de kinderen, zoals een video training. Had het er toevallig laatst nog een keer bijgepakt en kijken hoe het ook alweer zat. Het zakt dan toch een beetje weg maar dan zie ik toch met de jongste kan ik weer wat mee.
18	Het een op een contact is heel goed.